
प्रकाशक—

रसिकलाल छोटालाल परीख
मंत्री, शु० पुरातत्त्व मन्दिर,
अमदावाद.

मुद्रक—

केशव रावजी गोंधळेकर,
'जगद्धितेच्छु' प्रेस, १०७, शनवार पेठ, पुणे.

પ્રાસ્તાવિક નોંધ

પાલીભાષા એ બૌદ્ધસાહિત્યની પ્રધાન ભાષા છે. સમ્યક્સંબુદ્ધ અર્હત મગવાન્ સિદ્ધાર્થ ગૌતમના જગત્કલ્યાણકર ઉપદેશો અને આદેશો મૂળ પાલીભાષામાં ગ્રંથિત થયેલા છે. બૌદ્ધ ધર્મ ભારતવર્ષમાંથી ઘણા સૈકાઓ પૂર્વે લગભગ સર્વથા અદૃશ્ય થઈ ગયેલો હોવાથી, તેનાં સાહિત્ય અને ભાષાથી જોકે ભારતવાસિયો તો આજે પ્રાયઃ બિલકુલ અપરિચિત છે, તો પણ સિલોન, સિયામ અને બર્મા જેવા ભારતના ઉપનિવેશોમાં એ ધર્મનાં સાહિત્ય અને ભાષાનો અદ્યાપિ ઘણો સારો પ્રચાર રહેલો છે. થોડાં વર્ષ થયાં મુંબઈ અને કલકત્તા યુનિવર્સિટિએ પોતાના અમ્યાસક્રમમાં પાલી-સાહિત્યને પણ ઇચ્છિક વિષયમાં સ્થાન આપ્યું છે, તેથી આપણા દેશમાં પણ દર વર્ષે ૧—૨૧ વિદ્યાર્થી એ સાહિત્યના અમ્યાસી નિકળવા લાગ્યા છે.

આર્ય વિદ્યા અને ધર્મના અમ્યાસીને જેમ સંસ્કૃત ભાષાના અધ્યયનની પરમાવશ્યકતા છે, તેમ પ્રાકૃત અને પાલી ભાષાના અધ્યયનની પણ પરમાવશ્યકતા છે. જેમ સંસ્કૃતના અધ્યયન વિના પુરાતન આર્યધર્મનો એક શાખા કે જેને આપણે વ્રાહ્મણધર્મના નામથી સંબોધિએ છીએ, તેના સ્વરૂપનું યથાર્થ જ્ઞાન થઈ શકતું નથી, તેમ પ્રાકૃત અને પાલી ભાષાના અધ્યયન વિના એ જ ચિરંતન આર્ય ધર્મની બીજી બે શાખાઓ, જેને આપણે જૈન અને બૌદ્ધના નામે સંબોધિએ છીએ, તેના સ્વરૂપનું પણ યથાર્થ જ્ઞાન થઈ શકતું નથી; અને એ ત્રણે ધર્મના

સ્વરૂપનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયા સિવાય આર્યધર્મનું સમગ્ર અને સંપૂર્ણ દર્શન થઈ શકે તેમ નથી; તેથી ગુજરાતના રાષ્ટ્રીય વિદ્યાર્થીઓ પોતાના આર્ય-વિદ્યામન્દિરના વિદ્યાર્થીઓ માટે સંસ્કૃત સાથે પ્રાકૃત અને પાલી ભાષાના અધ્યયનને પણ આવશ્યકીય સ્થાન આપ્યું છે. તદનુસાર એ વિદ્યામન્દિરના વિદ્યાર્થીઓના પ્રથમ વર્ષના પાલીભાષાના અભ્યાસ માટે પ્રસ્તુત ‘પાલિ પાઠાવલી’ ની યોજના કરવામાં આવી છે.

આ ‘પાઠાવલી’ ની યોજના યોજના યોજના કોપનહેગન યુનિવર્સિટીના પ્રો. ડિનેસ એન્ડર્સન, પી.એચ. ડી. એ પાલીભાષાના અભ્યાસ માટે જ તૈયાર કરેલા Pali Reader નામના પુસ્તકના આધારે કરવામાં આવી છે. તેથી આ ટેકાળે મજકુર પ્રોફેસર મહાશયનો સ્વાસ્થ આભાર માનવા-મા આવે છે. તેમ જ પ્રેસકોર્પિ અને મુક્તપત્ર તપાસવા વિગેરેના કામમાં મદદગાર તરીકે પુરાતત્ત્વમન્દિરના—રાજચંદ્ર-જ્ઞાનભણ્ડાર નામના—પુસ્તકાલયના વ્યવસ્થાપક ભાઈ શ્રી નાનાલાલ નાથાભાઈ શાહે જે ભાગ ભજવ્યો છે, તે બદલ તેમનો પણ મારે અહિં આભાર માનવો જોઈએ.

—મુનિ જિનવિજય

अनुक्रमणिका

—५२५३—

१. सुंमुपारजातक	पृ० १
२. वानरिन्दजातक	२
३. वकजातक	४
४. सीहचम्मजातक	६
५. राधजातक	७
६. नच्चजातक	८
७. उलूकजातक	९
८. कुरुङ्गमिगजातक	११
९. जवसकुणजातक	१३
१०. ससजातक	१४
११. मतकभत्तजातक	१७
१२. वावेरुजातक	१९
१३. बलाहरसजातक	२०
१४. सुप्पारकजातक	२२
१५. सीलानिसंसजातक	२७
१६. चम्मसाटकजातक	२९
१७. उच्छङ्गजातक	३०
१८. वेदब्भजातक	३०
१९. राजोवादजातक	३४
२०. मखादेवजातक	३६
२१. महोसधस्स आवाहो....	३८
२२. महोसधस्स विनिच्छयो	४२
२३. सकासुरयुद्धं	४३
२४. महामायाय सुपिणं	४५
२५. बुद्धस्स उप्पत्ति	४६
२६. चत्तारि पुब्बनिमित्तानि	४८
२७. महाभिनिक्खमनं	४९

२८. पटिञ्चसमुप्पादो	५२
२९. धम्मचक्रपवत्तनसुत्त	५३
३०. यसपञ्चज्जा	५४
३१. आदित्तपरियायं	५७
३२. मारकस्सक	५९
३३. सुंदरिमारणं	६०
३४. देवदत्तस्स बुद्धोपरि द्वेसो	६३
३५. बुद्धस्स चुन्दगिहे गमनं	६६
३६. बुद्धनिब्बाणं	६८
३७. दससीलानि	७१
३८. सरीरस्स ३२ विभागा	७२
३९. सामणेरपञ्चानि	७२
४०. सेक्खधम्मा	७३
४१. सूकरपेतकथा	७५
४२. पेसकार्थीताकथा	७८
४३. उत्तियपञ्हा	८२
४४. मालुङ्कयापुत्तस्स बुद्धो द्वेसो	८५
४५. बुद्धस्स वच्छगोत्तेन संवादो	८७
४६. सम्मादिट्ठि	९१
४७. पथानसुत्त	९२
४८. धानियसुत्त	९४
४९. धम्मपद	९६
५०. मालुङ्कयापुत्तगाथा	९८
५१. महापजापतीगोतमीगाथा	९८
५२. कपिराजचरियं	९९
५३. महाकस्सपस्स संगीति	१००
५४. सिंहलविजय	१०२
५५. बुद्धघोस	१०५

॥ नमो तस्स भगवतो अरहत्तो सम्मासंघुद्धत्स ॥

पा लि पा ठा व ली

१. सुसुमार-जातक - २

- अतीते वाराणसियं ब्रह्मदत्ते रज्ज कारेन्ते हिमयन्तपदेमे बोवि-
मत्तो कपियोनियं निव्वत्तित्वा नागवलो थामसन्पत्तो महासरीरो
सोभम्माप्पत्तो हुत्वा गङ्गानिवत्तने अरञ्जायतने वासं कप्पेसि । तदा
गङ्गाय एको सुसुमारो वसि । अत्यस्स भरिया बोविमत्तम्म सरीरं
5 दिव्वा तन्त हृदयमंसे दोहळं उप्पादेत्वा सुसुमारं आह 'अहं सामि,
एतम्म कपिगजन्त हृदयमंमं खादितुकामा' ति । 'भदे, मयं जल-
गोचरा, एम थल्लगोचरो, ति किं तं गाहिंतुं सक्खिस्सामा' ति ।
'येन तेन उपायेन गण्ह, सचे न लभिस्सामि मारिम्मामी' ति । 'तेन हि
मा भायि, अत्येको उपायो ति खादापेम्मामि नं तम्म हृदयमम' ति
10 सुसुमारं समम्मामेत्वा बोविमत्तम्म गङ्गाय पानीय पिबित्वा गङ्गा-
तीरे निमित्तकाले मन्तिक गन्त्वा एवमाह—'वानारिन्द, इमस्मि
पदेसे कमटफलानि खादन्तो किं त्वं चिण्णट्टाने येन चरमि, पारग-
ङ्गाय अम्बलवुजादीनं मधुरफलानं अन्तो नत्थि, किं ते तत्थ
गन्त्वा फलाफले खादितुं न वट्ठनी' ति । 'कुम्भीलराज, गङ्गा महोदिरा
15 पित्तिण्णा, कयं तत्थ गमिम्मामी' ति । 'मने गच्छमि अहं तं मम पिट्ठि
आरोपेन्वा नेम्मामी' ति । सो तं सदाहित्वा 'माधु' ति सम्पट्ठि-
च्छित्त्वा तेन हि 'एहि, पिट्ठि मे अभिच्छा' ति न वुत्ते तं अभिरुहि ।
सुसुमारो थोकं नेत्वा उदके ओर्मादापेमि । बोविमत्तो 'मम' उदके
'म ओर्मादापेमि, किं नु रो एतं' ति आह । 'नाहं त धम्मं सुधम्म-

- ताय गहेत्वा गच्छामि, भारियाय पन मे तव हृदयमसे दोहळो
उप्पन्नो त अह तव हृदय खादापेतुकामो' ति । 'सम्म, कथेन्तेन
ते सुन्दर वत, सचे हि अम्हाक उदरे हृदय भवेय्य साखग्गेसु चर
न्तान चुण्णविचुण्ण भवेय्या' ति । 'कह पन तुम्हे ठपेथा'
5 ति बोधिसत्तो अविदूरे एक उदुम्बर पक्कफलपिण्डिसम्पन्न
दस्सेन्तो 'पस्सेतानि अम्हाक हृदयानि एकस्मि उदुम्बरे ओलम्बन्ती'
ति । 'सचे मे हृदय दस्ससि अह त न मारेस्सामी'ति । तेन
हि 'एत्थ नेहि म, अह ते रुक्खे ओलम्बन्त दस्सामी'ति । सो
त आदाय तत्थ अगमासि । बोधिसत्तो तस्स पिड्डितो उप्पतित्वा
10 उदुम्बररुक्खे निसीदित्वा 'सम्म बालसुसुमार, इमेस सत्तान हृदय
नाम रत्तखग्गे होतीति सज्जी अहोसि, बालोसि, अह त वञ्चेसि,
तव फलाफल तमेव होतु, सरीरेमेव पन ते महन्त, पज्जा पन
नत्थी'ति वत्वा इममत्थ पकासेन्तो इमा गाथा अवोच—

- अलं एतेहि अम्बेहि जम्बूहि पनसेहि च ।
15 यानि पार समुदस्स वरं मग्गं उदुम्बरो ॥
महती वत ते बोन्दि न च पज्जा तदुपिका ।
सुसुमार, वाञ्छितो सि गच्छ दानि यथासुखं ति ॥
सुसुमारो सहस्स पराजितो विय दुक्खी दुम्भनो पज्जायन्तो
अत्तनो निवेसनट्टानमेव गतो ।

२. वानरिन्द-जातक -

- 20 अतीते बाराणसिय ब्रह्मदत्ते रज्ज कारेन्ते बोधिसत्तो कपियोनिय
निव्वत्तित्वा बुद्धिं अन्वाय अस्सपोतप्पमाणो थामसम्पन्नो एकचरो
हुत्वा नदीतीरे विहरति । तस्मा पन नदिया वेमज्जे एको दीपको
नानप्पकारोहि अम्बपनसादीहि फलरुक्खेहि सम्पन्नो ।

- बोधिमत्तो नागवले श्राममम्पन्नो नदिया ओरिमतीरतो उप्पतित्वा
 दीपकम्म ओरतो नदीमज्जे एस्सो पिड्डिपासाणो अत्थि तम्मि
 निपतति, ततो उप्पतित्वा तम्मि दीपके पतति । तत्थ नानप्प
 कारानि फणानि स्वादित्वा साय तेनेव उपायेन पच्चागन्त्वा अत्तनो
 5 वसनहाने वसित्वा पुनरिदमे पि तथेव करोति । इमिना निजामेन
 तत्थ वास कप्पेति । तम्मि पन काले एस्सो कुम्भीलो सपणापतिको
 तम्मा नदिया वमति । तम्म सा भरिया बोधिमत्त अपरापर गच्छन्त
 दिम्वा बोधिसत्तम्म हृदयमसे दोहळ उप्पानेत्वा कुम्भीर आह—
 ‘मग्ग खो अय्य, इमम्म वानरिन्दम्म हृदयमसे दोहळ उप्पन्नो ति ।
 10 कुम्भीलो ‘माधु होति, लच्छमी ति वत्वा अज्ज त माय दीपकतो
 आगच्छन्तमेव गण्हिस्सामी’ति गन्त्वा पिड्डिपासाणे निपज्जि ।
 बोधिसत्तो दिवस चरित्वा सायण्हसमये दीपके ठितो व पामाण ओलो
 केत्वा ‘अय पासाणो इदानी उच्चतरो ग्हायति, किन्नु कारण’ ति
 चिन्तेमि । तम्म किर उदरप्पमाण च पासाणप्पमाण च मुदवत्था
 15 पितमेव, तेनम्म एतदहोमि— अज्ज इमिस्सा नत्थिया उक्क नेव
 हायति न वट्ठति, अथ च पनाय पामाणो महा हुत्वा पञ्जायति,
 कच्चि नु खो एत्थ मग्ग गहणत्थाय कुम्भीलो निपत्तो ति, सो कीम
 सामि ताव न ति तत्थेव ठत्वा पामाणेन सद्धिं कथेन्तो विद्य ‘भो
 पासाण ’ ति वत्वा पत्विचन अलभन्तो यावनतिय पासाणा ’ ति
 20 आह । ‘पासाणो किं पत्विचन न दम्सती ति पुन पि न वानरो ‘किं
 भो पासाण, अज्ज मग्ग पत्विचन न देमी’ति आह । कुम्भीरो अद्धा
 अल्लेसु दिवसेसु अय पामाणो वानरिन्दम्म पत्विचन अदासि,
 दम्मामि दानि म्म पत्विचन ’ति चिन्तेत्वा किं भो वानरिन्दा ति
 आह । ‘को मि त्व ति । ‘अह कुम्भीलो’ ति । किमत्थ एत्थ निपत्तो
 25 सी ति । तव हृदयमस पथयमानो ति । बोधिमत्तो चिन्तेमि अल्लो
 मे गमनममो नत्थि, अज्ज मया एम कुम्भीरो वज्जतव्वा ति । अथ
 न एवमाह— ‘मम्म कुम्भीर अह अत्तान तुह पण्डितिस्सामि, त्व
 मुग्व विवरित्वा म तव मन्तिर आगतशारे गहाही’ति । कुम्भीरान

- हि मुसविक्के अक्खीनि निमीत्तन्ति । सो त कारण असल्लखेत्वा
 मुख तावुरि । अत्थम्स अक्खीनि पिर्ययिसु । सो मुस विवरित्वा
 अक्खं नि निमीत्तेत्वा निपज्जि । बोधिसत्तो तथाभाव अत्वा दीपका
 उप्पतितो गन्त्वा कुम्भीलो म मत्थक अक्कमित्वा ततो उप्पतितो
 5 विज्जुत्ता विय विज्जोत्तमानो परतीरे अट्ठासि । कुम्भीलो त अच्छ
 रिय दिन्वा इमिना वानरिन्देन अतिअच्छेरक क्त' ति चिन्तेत्वा
 'भो वानरिन्द, इमस्मि लोके चतृहि धम्मेहि समतागतो पुग्गलो
 पच्चास्मिन्ने अभिभूति, ते सव्वे पि तुय्ह अब्भन्तरे जत्थि, मब्भे'
 ति वत्था इम गाथमाह—
- 10 यस्सेते चतुरो धम्मा वानरिन्द यथा तव ।
 रुद्धं यस्सो धिति चागो दिट्ठ सो अतिवट्ठती ति ॥
 एं कुम्भीलो बोधिसत्त पससित्वा अत्तनो वसनट्ठान गतो ।

३. वक्-जातक

• ७. -

- अतीने एरम्मि अरज्जायतेन बोधिसत्तो अज्जतर पटुमसर
 1, निम्माय ठिते रुक्खे रक्खेवता हुत्वा निव्वत्ति । तदा अज्जत
 रम्मि नातिमहन्ते सरे निद्रायममये उदक् मन्द अहोमि, बहू चेत्थ
 मच्छा होन्ति । अत्थेरो वट्ठो नेमच्छे दि वे 'एक उपायेन इमे मच्छे
 वञ्चेत्वा स्वादिम्सामी ति गन्त्वा उदक्परियन्ते चिन्तेन्तो निसीदि ।
 अथ त मच्छा दिन्वा 'अग्ग्य, चिन्तेन्तो निसिन्नो सी' ति पुच्छिमु ।
 20 'तुम्हा चिन्तेन्तो निमित्तो म्ही' ति । 'अम्हा चि चिन्तेसि अग्ग्या' ति ।
 'इमस्मि सरे उदक् परित्त गोचरो च मन्दो निद्रायो च म्हातो इद्रानि मे
 मच्छा चि नाम ररि'सन्ती, ति तुम्हा चि तेन्तो निसिन्नो म्ही' ति ।
 'अथ चि तरोम अग्ग्या' ति । 'तुम्हे सचे मग्ग वचन करेय्याथ
 अह वो एके व मुत्तुण्डकेन गहेत्वा एव पञ्चवणपटुमसज्जन् महा-

- सरं नेत्वा विस्मज्जेयं'ति । अय्य पठमकप्पिकनो पट्ठाय मच्छानं चिन्तन-
कक्को नाम नत्थि. त्वं अम्हेमु एकेकं खादितुकामो सी'ति । 'नाहं
तुम्हे मय्हं सदहन्ते खादिम्मामि, सचे पन सरम्म अत्थिमावं मय्हं न
सदहय एकं मच्छंमया सद्धिं सरं पप्पिसुं पेमेया 'ति । मच्छा तम्म
5 सदहित्वा 'अयं जले पि थले पि ममत्थो' ति एकं काणमहामच्छं
अदंमु—'इमं गहेत्वा गच्छथा'ति । सो तं गहेत्वा नेत्वा सरे
विस्मज्जेत्वा मव्वं सरं दप्पेत्वा पुन आनेत्वा तेमं मच्छानं मन्तिके
विसज्जेसि । सो तेसं मच्छानं सरम्म सम्पत्तिं वण्णेमि । ते तम्म
कयं सुत्वा गन्तुकामा हुत्वा 'मावु अय्य, अह्मे गण्हित्वा गच्छाही'ति
10 आहंमु । वक्रो पठमं तं काणमहामच्छमेव गहेत्वा मरतीरं नेत्वा
सरं दप्पेत्वा सरतीरे जाते वरणरुक्खे निर्लीयित्वा तं विटपन्तरे
पक्खिपित्वा तुण्डेन विज्जन्तो जीवितक्खयं पापेत्वा मंमं खादित्वा
कण्टके रुक्खमूले पातेत्वा पुन गन्त्वा 'विम्मट्ठो मे सो मच्छो, अज्जो
आगच्छनू' ति । एतेनुपादेन एकेकं गहेत्वा मव्वमच्छके खादित्वा
15 पुन आगतो एकमच्छप्पि नाहम । एको पनेत्य कक्कटको अवसिट्ठो ।
वक्रो तं पि खादितुकामो हुत्वा भो कक्कटक, मया सज्जे ते मच्छा
नेत्वा पटुममज्जन्ने महासरे विम्माज्जिता, एहितं पि नेम्मामी'ति ।
'मं गहेत्वा गच्छन्नो कयं गण्हिम्मामी'ति 'टप्पित्वा गण्हिम्मामी'ति ।
'त्वं एवं गहेत्वा गच्छन्तो मं पानेम्मामि. नाहं तथा सद्धिं गमि-
20 म्मामी'ति । 'मा भायि अहं तं मुगहितं गहेत्वा गमिम्मामी'ति ।
कक्कटको चिन्तोमि—'इम्मम मच्छ नेत्वा मरे विम्मज्जनं नाम नत्थि,
मचे पन मं सरे विम्मज्जेस्सति इच्चेतं कुमलं. नो चे विम्मज्जेस्सति
गीवं अम्म छिन्दित्वा जीवितं हरिम्मामी 'ति । अयं नं एवं आह—
'मम्म वक्र. न खो त्वं मुगहितं गहेतुं सक्खिम्मामि, अम्हाकं पन
25 गहणं मुगहणं, मचाहं अट्ठेन तव गीवं गहेतुं लप्पिस्सामि, तव
गीवं मुगहितं कत्वा तथा सद्धिं गमिम्मामी'ति । मा तं 'वज्जेतुकामो
एम मे' ति अजानन्नो 'माधू' ति मप्पटिच्छि । कक्कटको अत्तनो
अट्ठेहि कम्मरसण्डासेन विय तम्म गीवं मुगहितं कत्वा 'इदानि

- गच्छा 'ति आह । सो त नेत्वा सर दस्सेत्वा वरणरुक्खाभिमुखो पायासि ।
 वक्कटको आह—'मातुल, अय सरो एत्तो, त्व पन इतो नेसी'ति ।
 वको ' पियमातुलको अतिभागिनिपुत्तो सि मे त्व' ति वत्वा 'त्व एस
 म उक्खिपित्वा विचरन्तो मय्ह दासो ' ति सञ्ज करोसि, मञ्जे,
 5 पस्सेत वरणरुक्खमूले कण्टकरासि, यथा मे ते सञ्जमच्छा खादिता
 त पि तथेव खादिस्सामी'ति आह । वक्कटो 'एते मच्छा अत्तनो
 बालताय तथा खादिता, अह पन ते म खादितु न दम्मासि, त जेव पन
 विनास पापेस्सामि, त्व हि बालताय मया वञ्चितभाव न जानासि, मरन्ता
 उभो पि मरिस्साम, एस ते सीस छिन्दित्वा भूमिय खिपिस्सामी' ति वत्वा
 10 सण्डासेन विय अळेहि तस्स गीव निप्पीळेसि । सो वत्तक्तेन मुखेन
 अक्खीहि अस्सुना पग्गरन्तेन मरणभयतज्जितो ' सामि, अह त न
 खादिस्सामि, जीवित मे देही ' ति आह । ' यदि एव ओतरित्वा
 सरस्सि म विस्सज्जेही'ति । सो निवत्तित्वा सरमेव ओतरित्वा
 वक्कट सरपरियन्ते पङ्कपिट्ठे उपेसि । वक्कटको कत्तरिकाय कुमु
 15 दनळ कप्पेन्तो विय तस्स गीव कप्पेत्वा उदक पाविसि । त
 अच्छरिय दिस्वा वरणरुक्खे अधिवत्था देवता साधुकार ददमाना
 वन उच्चादयमाना मधुरस्सरेन इम गाथमाह—

नाच्चन्त निकतिप्पञ्जो निकत्था सुखमेधति ।

आराधे निकतिप्पञ्जो वको वक्कटकामिवा ति ॥

४. सीहचम्म-जातक ८९

—ॐ ० ॐ—

- 20 अतीति बाराणसिय ब्रह्मवृत्ते रज्ज मारेन्ते बोधिसत्तो वम्सक
 कुले निव्वत्तित्वा वयण्णत्तो कसिकम्मेन जीवित कप्पेसि । तस्मिं
 कोले एको वाणिजो गद्रभभारकेन बोहार करोन्तो विचरति । सो
 गतगतद्धाने गद्रभस्स पिडितो भाण्डिअ ओतारेत्वा गद्रभ सीहचम्मेन

पारुपित्वा सालियवखेत्तेसु विम्सज्जेति । खेत्तरक्खका नं दिस्वा
 'सीहो' ति मज्जाय उपमं कमितुं न सक्कोन्ति । अयेकादिवसं सो वा-
 णिजो एकस्मिं गामद्वारे निवासं गेहत्वा पातरासं पचापेत्तो ततो
 गद्रभं सीहचम्म पारुपित्वा यववेत्तं विम्मज्जेसि । खेत्तरक्खका
 5 'सीहो' ति सज्जाय तं उपगन्तुं असक्कोन्ता गेहं गन्त्वा आरोचेसुं ।
 सकलगामवासिनो आवुधानि गेहत्वा संखे धमेन्ता भेरियो वादेन्ता खेत्त-
 सर्मापं गन्त्वा उन्नदिसु । गद्रभो मरणमयभीतो गद्रभरवं रवि । अय'-
 स्स गद्रभभावं जत्वा बोधिसत्तो पटमं गायमाह—

नेतं सीहस्स नदितं न व्यग्घस्स न दीपिनो ।

10 पारुतो सीहचम्मेन जम्भो नदति गद्रभो ति ॥

गामवासिनो पि तस्स गद्रभभावं जत्वा अट्ठीनि भज्जन्ता
 पेयेत्वा सीहचम्मं आदाय अगमंमु । अय सो वाणिजो आगन्त्वा तं
 व्यसनप्पत्तं गद्रभं दिस्वा दुतियं गायमाह—

चिरं पि खो नं खादेय्य गद्रभो हरितं यवं ।

15 पारुतो सीहचम्मेन खमानो च दूसया ति ॥ रत्न ।

तस्मिं एवं वदन्ते येव गद्रभो तत्थेव मरि, वाणिजो पि तं
 पहाय पक्कामि ।

५. राध-जातक - ६

अतीति वाराणसियं ब्रह्मदत्ते रज्जं कारेन्ते बोधिसत्तो सुक-
 योनियं निज्वति, 'राधो' ति म्म नामं, कनिट्ठभाता पनस्स पोट्टपादो
 20 नाम । ते उभो पि तरुणकाले येव एको लुद्धको गाहेत्वा वाराणसियं
 अज्जनरम्म ब्राह्मणम्म अदासि । ब्राह्मणो ते पुत्तद्वाने ठपेत्वा पटि-
 जग्गि । ब्राह्मणम्म पन ब्राह्मणी अरक्खिना दुम्माला । सो बोहार-

- करणत्थाय गच्छन्तो ते सुकपोतके आमन्तेत्वा 'तात, अह वोहारत्था
 य गच्छामि, काले विकाले वा तुम्हाक मातु करणकम्म ओलोके-
 य्याथा ' ति, अज्जस्स पुरिसस्स गमनभाव वा आगमनभाव वा
 जानेय्याथा ' ति ब्राह्मणिं सुकपोतके पटिच्छोपेत्वा आगमासि ।
 5 सा तस्स निक्खन्तफालतो पट्ठाय अनाचार चरि, रत्तिं पि दिवापि ।
 आगच्छन्तान च गच्छन्तान च पमाण नत्थि । त दिस्वा
 पोट्टपादो राध पुच्छि—'ब्राह्मणो इम ब्राह्मणिं अम्हाक निज्यादेत्वा
 गतो, अय च पापकम्म करोति, वदामि न ' ति । राधो 'मा वादी'ति
 आह । सो तस्स वचन अगहेत्वा 'अम्म, किं कारणा पापकम्म करो
 10 सी'ति आह । सा त मारेत्तुकामा हुत्वा 'तात, त्व नाम मय्ह पुत्तो,
 इतो पट्ठाय न करिस्सामी ति, एहि तात तावा ' ति पियायमाना
 विय न पक्कोसित्वा 'आगत गहेत्वा त्व म ओवदसि अत्तनो पमाण
 न जानासी' ति गीव गहेत्वा मारेत्वा उद्धनन्तरेसु पक्खिपि । ब्राह्मणो
 आगन्त्वा विस्समित्वा बोधिसत्त 'किं तात राध, माता वो अनाचार
 15 करोति न करोती'ति पुच्छन्तो पठम गाथ आह—

न खो पनेथ सुभणं गिरं सच्चूपसंहितं ।
 सयेथ पोट्टपादो व मुम्मुरे उपकूलितो ॥

एव बोधिसत्तो ब्राह्मणस्स धम्म देसेत्वा ' मयापि इमस्मि ठाने
 वसितु न सका ' ति ब्राह्मण आपुच्छित्वा अरज्ज एव पाविसि ।

६. नच्च-जातक ८

- 20 अतीते पठमकप्पे चतुप्पदा सीह राजान अकसु, मच्छा आन
 न्दमच्छ, सुरुणा सुवण्णहस । तस्स पन सुवण्णराजहसस्स
 धीता हसपोतिका आभिरूपा अहोसी ति सो तस्सा वर अदासि ।
 सा अत्तनो चित्तरुचित मामिक वारेसि । हमराजा तस्सा वर दत्त

हिमवन्ते सञ्जसकुणे सन्निपातापेति । नानप्यकारा हसमोरादयो
 सकुणगणा समागन्त्वा एकस्मि महन्ते पासाणतले सन्निप
 त्सु । हसराजा 'अत्तनो चित्तरुचित सामिक आगन्त्वा गण्हतू'
 ति धीतर पकोसापेति । सा सकुणसय ओलोकेन्ती माणिवण्णगीव
 5 चित्रपेक्खुण मोरं दिम्वा अय मे सामिको होतू' ति रोचेसि ।
 सकुणसय मोर उपसक्रमित्वा आहसु—'सम्म मोर, अय राजा
 धीता एत्तकान सकुणान मज्जे सामिक रोचेन्ती तयि रुचिं उप्पा-
 देसीति' । मोरो 'अज्जापि ताव मे बल न पस्ससीति' अतितुड्डिया-
 हिरोत्तप्पं भिन्दित्वा ताव महतो सकुणसयस्स मज्जे पक्खे पसा-
 10 रत्वा नच्चितु आरभि, नच्चन्तो अप्पटिच्छन्नो अहोसि । सुवण्णह-
 सराजा लज्जितो 'इमस्स नेव अज्जत्तसमुट्ठाना हिरिं अत्थि न बहि-
 द्धासमुट्ठान ओत्तप्प, नास्स भिन्नहिरोत्तप्पस्स मम धीतर दस्सा-
 मिति' सकुणसयमज्जे इम गाय आह —

रुदं मनुज्जं रुचिरा च पिट्ठि वेळुरियवण्णूपनिभा च गीवा ।
 15 व्याममत्तानि च पेक्खुणानि, नच्चेन ते धीतरं नो ददामीति ॥

हसराजा तस्मिं येव परिसमज्जे अत्तनो भागिनेय्यहसपोतवस्स
 धीतर अदासि । मोरो हसपोतिक अलभित्वा लज्जित्वा ततो व
 उड्ढित्वा पलायि । हसराजापि अत्तनो वसनट्ठान एव गतो ।

७. उलूक-जातक -

अतीते पठमकप्पिका सन्निपतित्वा एक अभिरूप सोमगप्पत्त
 आणासम्पन्न सञ्वाकारपरिपुण्ण पुरिस गहेत्वा राजान करिंसु,
 चतुप्पदापि सन्निपतित्वा एक सीह राजान करिंसु,
 महासमुद्दे मच्छा आनन्द नाम मच्छ राजान अकसु । ततो सकु-

- णगणा हिमवन्तपदेसे एकास्मि पिडिपासाणे सन्निपत्तिंवा ' मनुस्सेसु
 राजा पञ्जायति, तथा चतुप्पदेसु चैव मच्छेसु च, अम्हाक पनन्तरे
 राजा नाम नात्थि । अप्पतिम्सवासो नाम न वट्ठति, अम्हाकम्पि
 राजान लद्धु वट्ठति, एक राजहाने ठपेतव्वयुत्तक जानाया '
- 5 ति ते तादिस सकुण ओलोकयमाना एक उलूक
 रोचेत्वा 'अय नो रुच्चती'ति आहसु । अथैको सकुणो
 सब्बेस अज्झासयगहणत्थ तिक्वत्तु सावेसि । तस्स सावेन्तस्स द्वे
 सावना अधिवासेत्वा ततियसावनाय एको काको उट्ठाय ' तिष्ठ
 ताव, एतस्स इमस्मि राजाभिसेककाले एवरूप मुखः कुद्धस्स
- 10 कीदिस भविस्सतीति, इमिना हि कुद्धेन ओलोकेता मय तत्तक-
 पाले पक्खित्तिला विय तत्थ तत्थेव भिज्जिस्साम । इम
 राजान कावु मय्ह न रुच्चती'ति इम अत्थ पकासेव पठम
 गाथमाह —

- सब्बेहि किर नातीहि कोसियो इस्सरो कतो ।
 15 सचे नातीहनुज्जातो भणेरयाहं एकवाचियं ति ॥

अथ न अनुज्जातत्ता सकुणा दुतिय गाथमाहसु —

भण सम्म अनुज्जातो अत्थं धमच्च केवलं ।
 सन्ति हि दहरा पक्खी पञ्जावन्तो जुतिन्धरा ति ॥

सो एव अनुज्जातो ततिय गाथमाह —

- 20 न मे रुच्चति भदं वो उलूकस्साभिसेचनं ।
 अकुद्धस्स मुखं पस्स, कथं कुद्धो करिस्सती ति ॥

सो एव वत्वा ' मय्ह न रुच्चति ' मय्ह न रुच्चती'ति विवरन्तो
 आकासे उप्पति । उलूको पि न उट्ठाय अनुबन्धि । ततो पट्ठाय ते
 अज्जमम्भ वेर बन्धिषु । सकुणा सुवण्णहस राजान कत्वा

- 25 पक्कमिषु ।

८. कुरुङ्गमिग-जातक ८

अतीते बारणासियं ब्रह्मदत्ते रजं कारेन्ते बोधिसत्तो कुरुङ्गमिगो
हुत्वा अरब्जे एकस्स सरस्स अविदूरे एकस्मिं गुम्बे वासं कप्पेसि ।
तस्सेव सरस्स अविदूरे एकस्मिं रुक्खगे सतपत्तो निसीदि । सरस्सि
पन कच्छपो वासं कप्पेसि । एवं ते तयो पि सहाया अब्जमब्जं
5 पियसंवासं वसिंमु । अयेको मिगलुद्धको अरब्जे चरन्तो पानीयतित्थे
बोधिसत्तस्स पदवल्लं दित्वा लोहनिगळसदिसं बद्धमयं पासं
ओद्धेत्वा अगमासि । बोधिसत्तो पानीयं पातुं आगतो पठमयामे
येव पासे बज्झित्वा बद्धरावं रवि । तस्स तेन सद्देन रुक्खम्मतो सत-
पत्तो उदकतो च कच्छपो आगन्त्वा ' किं नु खो कातब्बं ' ति
10 मन्तरियिंमु । अथ सतपत्तो कच्छपं आमन्तेत्वा ' सम्भ तव दन्ता
अत्थि, त्वं इमं पासं छिन्द, अहं गन्त्वा यथा सो नागच्छति
तथा करिस्सामि । एवं अन्हेहि द्वीहि पि कतपरक्कमेन सहायो नो
जीवितं लभिस्सतीति इममत्थं पकासेन्तो पठमं गाथमाह

‘इह बद्धमयं पासं छिन्द दन्तोहि कच्छप ।

15 अहं तथा करिस्सामि यथा नेहिंति लुद्धको’ति ॥

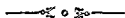
कच्छपो चम्मवरत्तं खादितुं आरभि । सतपत्तो लुद्धकस्स वसन-
गामं गतो । लुद्धो पच्चूसकाले येव सत्तिं गहेत्वा निक्खमि । सक्कुणो
तस्स निक्खमनभावं बत्वा वसिस्सत्वा पक्खे पप्पेठेत्वा तं पुरेद्वारेन
निक्खमन्तं मुखे पहरि । लुद्धको ' कालकण्णिसक्कुणेनहि पहरो '
20 ति निवत्तित्वा थोक सायित्वा पुन सत्तिं गहेत्वा उट्ठासि । सक्कुणो
' अयं पठन पुरेद्वारेन निक्खन्तो, इदानीं पच्छिमद्वारेन निक्खन्तो,
इदानीं पच्छिमद्वारेन निक्खमिस्सतीति बत्वा गन्त्वा पच्छिमगेहे
निसीदि । लुद्धो पि 'पुरेद्वारेन मे निक्खमन्तेन कालकण्णिसक्कुणो
दिट्ठो, इदानीं पच्छिमद्वारेन निक्खमिस्सामीति' पच्छिमद्वारेन
25 निक्खमि । सक्कुणो पुन वसिस्सत्वा गन्त्वा मुखे पहरि । लुद्धो

- पि कालकाणिस्सकुणेन पहयो ' न मे एस निक्खामितु देती'ति निव-
 त्तित्वा याव अरुणुगामना सयित्वा अरुणवेलाय सत्तिं गहेत्वा
 निक्खमि । सकुणो वेगेन गन्त्वा 'लुद्धो आगच्छतीति' बोधिसत्तस्स
 कथेसि । तस्मिं खणे कच्छपेन एक एव वद्ध ठपेत्वा ससवरत्ता खादिता
 5 होन्ति । दन्ता पनस्स पतनाकारप्पत्ता जाता, मुख लोहितमक्खित ।
 बोधिसत्तो लुद्धपुत्त सत्तिं गहेत्वा असनिवगेन आगच्छन्त दिस्वा
 त वद्ध छिन्दित्वा वन पाविसि । सकुणो रुक्खग्गे निसीदि । कच्छपो
 पन दुब्बलत्ता तत्थेव निपज्जि । लुद्धो कच्छप पसिब्बके पक्खि-
 पित्वा एकास्मिं खानुके लग्गोसि । बोधिसत्तो निवत्तित्वा ओलोकेन्तो
 10 कच्छपस्स गहितभाव बत्वा ' सहायस्स जीवितदान दत्तामी ' ति
 दुब्बलो विय हुत्वा लुद्धस्स अत्तान दत्तेसि । सो ' दुब्बलो एस
 भविस्सति, मारेस्सामि न ' ति सत्तिं आदाय अनुबन्धि । बोधि-
 सत्तो नातिदूरे नाच्चासने गच्छन्तो त आदाय अरञ्ज पाविसि,
 दूर गतभाव बत्वा पद वच्चेत्वा अब्बेन मग्गेन वातवेगेन
 15 गन्त्वा सिङ्गेन पसिब्बक उक्खिपित्वा भूमिय पातेत्वा फालेत्वा
 कच्छप नीहरि । सतपत्तो पि रक्खा ओतरि । बोधिसत्तो द्विज पि
 ओवाद् ददमानो ' अह तुम्हे निस्साय जीवित लभिं, तुम्हेहि पि
 सहायस्स कत्तब्ब मय्ह क्त, इदानि लुद्धो आगन्त्वा तुम्हे गण्हेय्य,
 तस्मा सम्म सतपत्त त्व अत्तनो पुत्तके गहेत्वा अब्बन्त्य याहि,
 20 त्व हि सम्म कच्छप उदर पविमा ' ति आह । ते तथा अरुमु ।

कच्छपो पारिर्सी वारिं, कुरुद्धो पाविसी वनं ।
 सतपत्तो दुमग्गग्गहा दूरे पुत्ते अपानयीति ॥

लुद्धो त गान आगन्त्वा काञ्चि अपाम्मित्वा छिन्नपसिब्बक गहेत्वा
 दोमनस्सपत्तो अत्तनो गेह अगमामि । ते पि तयो सहाया याव
 25 जीव विम्साम अड्ढिन्दित्वा यथायम्म गता ।

१. जवसकुण-जातक २०

- अतीते बाराणसिय ब्रह्मदत्ते रज्ज कारेन्ते बोधिसत्तो हिमवन्त
 पदेसे स्वस्वकोट्टकसकुणो हुत्वा निव्वत्ति । अयेकस्स सीहस्स मस
 खादन्तस्स अट्ठि गले लमि । गले उद्धमाथि, गोचर गण्हितु न
 सक्कोति, खरा वेदना वत्तन्ति । अथ न सो सकुणो गोचरपसुतो
 5 दिस्वा साखाय निलीनो ' किं ते सम्म दुक्ख'ति पुच्छि । सो त
 अत्थ आचिक्खि । अह ते सम्म एत अट्ठि अपनेय्य, भयेन पन
 ते मुख पविसित्तु न विसहामि, खादेय्यासि पि म' ति । ' मा भायि
 सम्म, नाह त खादामि, जीवित मे देही'ति । सो ' साधू ' ति त
 पस्सेन निपज्जापेत्वा ' को जानाति किं पेस करिस्सती'ति चिन्तेत्वा,
 10 यथा मुख पिढाहितु न सक्कोति तथा तस्स अधरोट्ठे च उत्तरोट्ठे
 च दण्डक ठपेत्वा मुख पविसित्वा, अट्ठिकोटिं तुण्डेन पहरि । अट्ठि
 पतित्वा गत । सो अट्ठि पातेत्वा सीहस्स मुखतो निक्खमन्तो दण्डक
 तुण्डेन पहरित्वा पातेन्तो निक्खमित्वा साखग्गे निलीयि । सीहो
 नीरोगो हुत्वा एकदिवस वनमाहिस वधित्वा खादति । सकुणो ' वीम
 15 सिस्सामि न ' ति तस्स उपरिभागे साखाय निलीयित्वा तेन सिद्धिं
 सल्लपन्तो पठम गाथमाह

अकरम्महसे ते किच्च य वल अहुवम्महसे ।

मिगराज नमो त्यत्थु, अपि किञ्चि लभामसे ॥

त सुत्वा सीहो दुतिय गाथमाह

20 मम लोहितभक्खस्स निच्च लुद्धानि कुञ्चतो ।

दन्तन्तरगतो सन्तो त वहुं यं हि जीवसीति ॥

त सुत्वा सकुणो इतरा द्वे गाथा अभासि

अरुत्तञ्जुं अरुत्तार कतस्स अप्पत्तिकारक ।

यस्मिं वत्तञ्जुता नत्थि, निरत्था तस्स सेवना ॥

यस्स सम्मुखचिण्णेन मित्तधम्मो न लब्धति ।

अनुसुर्यं अनक्कोसं सणिकं तम्हा अपक्मे ति ॥

एवं वत्वा सो सकुणो पक्कामि ।

१०. सस-जातक ९९

- अतीते वाराणसियं ब्रह्मदत्ते रज्जं कारेन्ते बोधिसत्तो ससयोनिं
निब्वत्तिवा अरब्बे वसति । तस्स पन अरब्बस्स एकतो पव्वत-
पादो, एकतो नदी, एकतो पच्चन्तगामको । अपरे पि
स्स तयो सहाया अहेसुं : मक्कये, सिगालो, उद्दो ति । ते
५ चत्तारो पि पण्डिता एकतो वसन्ता अत्तनो अत्तनो गोचरद्धाने गोचरं
गहेत्वा, सायण्हसमये एकतो सन्निपतान्ति । ससपण्डितो 'दानं
दातव्वं सीलं रक्खितव्वं, उपोसथकम्मं कातव्वं' ति तिण्णं
जनानं ओवादवसेन धम्मं देसेति । ते तस्स ओवादं सम्पटिच्छित्वा
अत्तनो अत्तनो निवासगुम्भं पविसित्वा वसन्ति । एवं काले गच्छन्ते
१० एकदिवसं बोधिसत्तो आकासं ओलोकेत्वा चन्दं दिस्वा 'स्वे उपो-
सथदिवसो' ति भत्वा इतरे तयो आह 'स्वे उपोसथो । तुम्हे
तयोपि जना सीलं समादियित्वा उपोसथिका होथ । सीले पतिट्ठाय
दिन्नदानं महप्फलं होति, तस्मा याचके सम्पत्ते तुम्हेहि खादितब्बा-
हारतो दत्त्वा खादेय्याया' ति । ते 'साधू' ति सम्पटिच्छित्वा
१५ अत्तनो वसनद्धानेसु वसित्वा पुनदिवसे तेसु उद्दो पातो व 'गोचरं
परियेसिस्सामी' ति निक्खमित्वा गङ्गातीरं गतो । अथेको बालि-
सिको सत्त रोहितमच्छे उद्धरित्वा बहिया आवुणित्वा नेत्वा
गङ्गातीरे बालिकाय पटिच्छादेत्वा मच्छे गण्हन्तो अथो गङ्गं मस्सि ।
उद्दो मच्छगन्धं घायित्वा बालिकं वियूहित्वा मच्छे दिस्वा नीहरित्वा
२० 'अत्थि नु खो इमेसं सामिको' ति तिक्खत्तुं घोसेत्वा सामिकं अपस्सन्तो

- वष्टियं दसित्वा अत्तनो वसनगुम्बे ठपेत्वा ' वेलायं एव खादिस्सा-
मीति' अत्तनो सीलं आवज्जन्तो निपज्जि । सिगालो पि निक्ख-
मित्वा गोचरं परियेसन्तो एकस्म खेत्तगोपिकस्स कुटियं द्वे मंस-
सूलानि एकं गोधं एकञ्च दधिवारकं दित्वा ' अत्थि नु खो एत-
5 स्स सामिको ' ति तिवखत्तुं घोसेत्वा सामिकं अदिस्वा दधिवार-
कस्स उम्माहणरज्जुकं गावाय पवेसेत्वा मंससूले च गोधञ्च मुखेन
दसित्वा नेत्वा अत्तनो सयनगुम्बे ठपेत्वा ' वेलायमेव खादिस्सा-
मीति' अत्तनो सीलं आवज्जन्तो निपज्जि । मक्कटो पि वनसण्डं पवि-
सित्वा अम्भपिण्डिं आहरित्वा वसनगुम्बे ठपेत्वा ' वेलायमेव खादि-
10 स्सामी'ति अत्तनो सीलं आवज्जन्तो निपज्जि । बोधिसत्तो पन
' वेलायमेव निक्खमित्वा दब्बतिणानि खादिस्सामी'ति अत्तनो गुम्बे
येव निपन्नो चिन्तेसि ' मम सान्तिकं आगतानं याचकानं तिणानि
दातुं न सक्का, तिलतण्डुलादयो पि मय्हं नत्थि । सचे मे सान्तिकं
याचको आगच्छिस्सति, अत्तनो सरिरमंसं दस्सामी'ति । तस्स सील-
15 तेनेन सक्कस्स पण्डुकम्बलासिलासनं उण्हकारं दस्सेसि । सो आव-
ज्जमानो इमं कारणं दित्वा ' सप्पराजं वीपसिस्सामी'ति पठमं उद्दस्स
वसनद्वानं गन्त्वा ब्राह्मणवेसेन अट्ठासि । 'ब्राह्मण, किमत्थं ठितोमी'ति
च वुत्ते ' पण्डित, सचे किञ्चि आहारं लभेय्यं उपोसथिको हुत्वा
समणधम्मं करेय्यं ' ति । सो ' साधु, दस्सामि ते आहारं ' ति
20 तेन सद्धिं सहपन्तो पठमं गायमाह

सत्त मे रोहिता मच्छा उदका थलमुच्चमता ।

इदं ब्राह्मण मे अत्थि, एतं भुत्वा वने वसा ति ॥

ब्राह्मणो ' पातो व ताव होतु, पच्छा जानिस्सामी'ति सिगालस्स
सान्तिकं गतो । तेनापि ' किमत्थं ठितो सीति वुत्ते तथेवाह ।

- 25 सिगालो ' साधु दस्सामी'ति तेन सद्धिं सहपन्तो दुतियं गायमाह
दुस्सं मे खेत्तपालस्स रत्तिभत्तं अपाभतं ।

मंससूला च द्वे गोधा एकं च दधिवारकं ।

इदं ब्राह्मण मे अत्थि, एतं भुत्वा वने वसा ति ॥

ब्राह्मणो 'पातो व ताव होतु, पच्छा जानिस्सामी'ति मक्कटस्स सन्तिक गतो । तेनापि 'विमत्थ ठितो सी'ति वुत्ते तथेवाह । मक्कटो 'साधु दम्मी'ति तेन सद्धिं सल्लपन्तो ततिय गाथमाह

अम्बपक्कोदकं सीत सीतच्छाय मनोरम ।

5 इदं ब्राह्मण मे अत्थि, एतं भुत्वा वने वसा ति ॥

ब्राह्मणो 'पातो व ताव होतु' पच्छा जानिस्सामी'ति सप्तपण्डितस्स सन्तिक गतो । तेनापि विमत्थ ठितो सी'ति वुत्ते तथेवाह । तं सुत्वा बोधिसत्तो सोमनस्सप्पत्तो ' ब्राह्मण, सुट्ठु ते कतं आहारत्थाय मम सन्तिक आगच्छन्तेन, अज्जाह मया अदिन्नपुब्ब दान दस्सामि ।

10 त्व पन सीत्वा पाणातिपात न करिस्ससि । गच्छ तात दारुणि संकटित्वा अङ्गारे क्त्वा मग्ग आरोचेहि । अह अत्तान परिच्च-
जित्वा अङ्गारगव्भे पतिस्सामि । मम सरीरे पक्के त्व मस खादित्वा समणधम्म करेय्यासी'ति तेन सद्धिं सल्लपन्तो चतुत्थ गाथमाह

न ससस्स तिला अत्थि न मुग्गा नापि तण्डुला ।

15 इमिना अग्निना पक्क मम भुत्वा वने वसा ति ॥

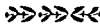
सक्को तस्स कथ सुत्वा अत्तनो आनुभावेन एक अङ्गररासिं मापेत्वा बोधिसत्तस्स आरोचेसि । सो दब्बतिणसयनतो उट्ठाय तत्थ गन्त्वा ' सवे मे लोमन्तरेसु पाणफा अत्थि ते मा मरिस्सू'ति क्त्वा तिकखत्तु सरीर विधूणित्वा सज्जसरीर दानमुखे दत्त्वा लद्धित्वा पदुमपुञ्जे

20 राजहसो विय पमुदिताचित्तो अङ्गररासिम्हि पति । सो पन अग्नि बोधिस-
त्तस्स सरीरे लोमकूपमत्तपि उण्ह कातु नासक्खि हिमगव्भं पविट्ठो विर्ये अहोसि । अथ सक्क आमन्तेत्वा 'ब्राह्मण, तया क्तो अग्नि अति-
सीतलो, मम सरीरे लोमकूपमत्तपि उण्ह कातु न सक्कोति । किं नामेत'ति आह । ' पण्डित, नाह ब्राह्मणो, सक्को अहमस्मि, तव

25 वीमसुनत्थाय आगतो'ति । 'सक्क, त्व ताव तिट्ठ, सज्जो पि वे लोममज्जिवासो म दानेन वीमसेय्य नेर मे अट्ठातुममत्तं पम्मेय्या'
ति बोधिसत्तो सीहिनाद नदि । अथ न सक्को 'सप्तपण्डित, तव गुणो

सकलकृष्णं पाश्र्चो होतू ' ति पञ्चनं पीळित्वा पञ्चनरसं आदाय
चन्द्रमण्डले ससलस्वर्णं आलिवित्वा बोधिसत्तं आमन्तेत्वा तस्मि
वनसण्डे तस्मि येव वनगुम्हे तरणदब्बतिणपिट्ठे निपज्जापेत्वा अत्तनो
देवद्वानमेव गतो । ते पि चत्तारो पण्डिता सम्मोदमाना सीलंपूरेत्वा
5 उपोसथरुम्मं कत्वा यथाकम्मं गता ।

११. मतकभक्त-जातक २२

अतीते बाराणसियं ब्रह्मदत्ते रज्जं कारेन्ते एको तिण्णं वेदानं
पारगू दिसापामोक्खो आचरियो ब्राह्मणो 'मतकभक्तं दस्सामी ' ति
एकं एळकं गाहापेत्वा अन्तेवासिके आह ' ताता, इम एळकं नदिं
नेत्वा नहापेत्वा कण्ठे मालं परिकिखपित्वा पच्चङ्गलिकं दत्वा मण्डेत्वा
5 आनेया' ति । ते ' साधू ' ति पट्टिमुणित्वा तं आदाय नदिं
गन्त्वा नहापेत्वा मण्डेत्वा नदीतीरे ठपेसु । सो एळको अत्तनो
पुव्वकम्मं दिम्वा ' एवरूपा नाम दुक्खा अज्ज मुचिस्सामी ' ति
सोमनस्सनातो घटं भिन्दन्तो विय महाहसितं हासित्वा, पुन ' अयं
ब्राह्मणो मं घातेत्वा मया लद्धं दुक्खं लभिस्सती ' ति ब्राह्मणे
10 कारुब्बं उप्पादेत्वा महन्तेन सद्देन परोदि । अथ नं ते माणवका
पुच्छिंसु ' सम्म एळक, त्वं महासद्देन हसि चेव रोदि च, केन
नु कारणेन हसि केन कारणेन रोदी ति' । 'तुम्हे मं इमं कारणं
अत्तनो आचरिचस्स सन्तिके पुच्छेय्याथा' ति । ते तं आदाय
गन्त्वा इदं कारणं आचरियस्स आरोचेसुं । आचरियो तेसं वचनं
15 सुत्वा एळकं पुच्छि ' कस्मा त्वं एळकं हसि, कस्मा रोदी'ति ।
एळको अत्तना कतकम्मं जातिस्सरवाणेन अनुस्सरित्वा ब्राह्मणस्स
कयोसि " अहं ब्राह्मण पुव्वे तादिसो व

- हुत्वा 'मतकभत्त दस्सामी'ति एळकं मारेत्वा अदासिं । स्वाह
 एकस्स एळकस्स घातितत्ता एकेनूनेसु पच्चसु अत्तभावसत्तेसु सीस
 च्छेद पापुणिं । अय मे कोटिय ठितो पच्चसतिमो अत्तभावो । स्वाह
 'अज्ज एवरूपा दुक्खा मुच्चिम्सामी'ति सोमनस्सजातो इमिना
 5 कारणेन हसिं । रोदन्तो पन 'अह ताव एक एळक मारेत्वा
 पच्चजातिसत्तानि सीसच्छेददुक्ख पत्वा अज्ज तस्मा दुक्खा मुच्चि
 म्समि, अय पन ब्राह्मणो म मारेत्वा अह विय पच्चजातिसत्तानि सीस
 च्छेददुक्ख लभिस्सती'ति तयि कारुब्बेन रोदिं " ति । 'एळक,
 मा भायि, नाह त मारेस्सामीति' । 'ब्राह्मण, किं वदेसि, तयि मारेन्ते
 10 पि अमारेन्ते पि न सक्का अज्ज मया मरणा मुच्चितु 'ति । 'एळक,
 मा भायि, अह ते आरक्ख गहेत्वा तया सद्धि येव विचरिस्सामी'ति ।
 'ब्राह्मण, अप्पमत्तको तेव आरक्खो, मया कतपाप पन महन्त
 बलव'ति । ब्राह्मणो एळक मुच्चित्वा 'इम एळक कस्सचि पि मारेतु
 न दस्सामा'ति अन्तेवासिके आदाय एळकेनेव सद्धि विचरि । एळको
 15 विसट्टमत्तो व एक पासाणपिट्ठ निम्माय जातगुम्हे गीव उक्खिपित्वा
 पण्णानि स्वादितु आरद्धो । त स्सण येव तस्मिं पासाणपिट्ठे असनि
 पतिता । एका पासाणसकलिका छिज्जित्वा एळकस्स पसारितगीवाय
 पतित्वा सीस छिन्दि । महाजनो सन्निपति । तदा बोधिसत्तो तस्मिं
 टाने रुक्खदेवना हुत्वा निब्बत्तो । सो पम्मसन्तम्मेव तस्स महा
 20 जनम्म देवतानुभावेन आकासे पल्लकेन निसीदित्वा ' इमे सत्ता
 एव पापम्म फट्ठ जानमाना अप्पेव नाम पाणातिपात न करेय्यु' ति
 मधुरेन सरेन घम्म देसेन्तो इम गायमाह

एवं चे सत्ता जानेय्यु 'दुयखायं जातिसम्भवो' ।

न पाणो पाणिनं हज्जे, पाणघाती हि सोचती ति ॥

- 25 एव महासत्तो निरयभयेन तेज्जत्वा घम्म देसेसि । मनुस्सा त घम्म
 देसन सुत्वा निरयभयभीता पाणातिपाता विरमिमु । बोधिसत्तो पि
 घम्म देसेत्वा महाजन मीले पतिट्ठोपेत्वा यथानम्म गतो । महा

जनो पि बोधिसत्तस्स ओवादे ठत्वा दानादीनि पुञ्ञानि कत्वा
देवनगरं पुरेसि ।

१२. वावेरु-जातक १३

- अतीति बाराणसियं ब्रह्मदत्ते रज्जं कारेन्ते बोधिसत्तो मोरयोनिं
निव्वत्तित्वा बुद्धिं अन्वाय सोमग्गप्पत्तो अरब्जे विचरि । तदा
एकस्मै वाणिजा दिसाकाकं गहेत्वा नावाय वावेरुद्वं अगमंस्सु ।
तस्मिं किर काले वावेरुद्वे सकुणा नाम नत्थि । आगतागता
5 रट्ठवासिनो तं कूपगे निसिन्नं दिस्वा ‘पस्सथियमस्स छविण्णं, गल-
परियोसानं मुखतुण्डकं मणिगुळसदिसानि अक्खीनी’ति काकमेव
पप्पासित्वा ते वाणिजके आहंस्सु ‘इमं अय्यो सकुणं अम्हाकं देय ।
अम्हाकं हि इमिना अत्थो, तुम्हे असनो रट्ठे अज्जं लमिस्सथा’
ति । ‘तेन हि मूलेन गण्हया’ ति । ‘कहापणेन नो देया’ ति ।
10 ‘न देमा’ ति । अनुपुब्बेन बट्ठेत्वा ‘सतेन देया’ ति बुत्ते
‘अम्हाकं एस बहूपकारो, तुम्हेहि पन सद्धिं मेत्ती होतु’ ति
कहापणसत्तं गहेत्वा अदंस्सु । ते तं गहेत्वा सुवण्णपज्जरे पक्खिपित्वा
नानप्पकारेन मच्छमंसेन चैव फलाफलेन च पटिजग्गिस्सु । अज्जेसं
सकुणानं अविज्जमानडाने दसहि असद्धमेहि, समन्नागतो काको
15 लमग्गयस्सग्गप्पत्तो अहोसि । पुनवारं ते वाणिजा एकं मयूररानानं
गहेत्वा यथा अच्छरासद्देन वस्सति पाणिप्पहारसद्देन नच्चति एवं
सिक्खत्तापेत्वा, वावेरुद्वं अगमंस्सु । सो महानंने सन्निपतित्ते नावाय
धुरे ठत्वा पक्खे विधूणित्वा मयूरस्सरं निच्छारेत्वा नच्चि । मनुस्सा
तं दिस्वा सोमनस्स-जाता ‘एतं अय्या सोमग्गप्पत्तं सुप्पिक्खत-
20 सकुणरानानं अम्हाकं देया’ ति आहंस्सु । ‘अम्हेहि पठमं काको

आनीतो, त गण्हित्थ, इदानी एत मोरराजान आनायिम्ह, एत
पि याचय, तुम्हाक रट्ठे सकुण नाम गहेत्वा आगन्तु न सक्का 'ति।
'होतु अय्यो, अत्तनो रट्ठे अञ्ज लभिस्सथ, इम नो देथो ' ति
मूल वड्ढेत्वा सहस्सेन गण्हिसु । अथ न सत्त रतनविचित्ते पञ्जरे

5 ठपेत्वा मच्छमसफलाफलेहि चेव मधुलानसक्खरापानकादीहि चा
पटिजगिंसु । मयूरराजा लाभगयसगप्पत्तो जातो । तस्सागतकाले
पट्ठाय काकस्स लाभसक्कारो परियाहि, कोचि न ओलेकेतु पि न
इच्छि । काको खादनिय भोजनिय अलभमानो काका' ति वस्सन्तो
गन्त्वा उकारभूमिय ओतरि ।

10 अदस्सनेन मोरस्स सिखिनो मञ्जभाणिनो ।

काकं तत्थ अपूजेसुं मंसेन च फलैन च ॥

यदा च सरसम्पन्नो मारो वावेरुमागमा ।

अथ लाभो च सक्कारो वायसस्स अहाय य ॥

याव नुप्पज्जाति धुद्धो धम्मराजा पभङ्करो ।

15 ताव अञ्जे अपूजेसुं पुथू समणब्राह्मणे ॥

यदा च सरसम्पन्नो धुद्धो धम्मं अदेसायि ।

अथ लाभो च सक्कारो तित्थियानं अहायथा ' ति ॥

१३. वलाहस्स-जातक १७.

अर्तति तम्बपणिदीपे सिरीसवत्थुन्नाम यत्तन्नगरअहोसि । तत्थ
यत्तिन्नियो वसिंसु । ता भिन्ननावान आगतकाले अलक्कतपटियत्ता
त्तादनिय मोनानिय गाहापेत्वा दासिगणपरिवृता दारके अवेनादाय
वाणिजे उपसक्कन्ति । तेस ' मनुस्सनास आगत म्हा' ति सञ्जा-

- ननत्थ तत्थ तत्थ कसिगोरवखादीनि करोन्ते मनुस्से गोगणे सुनत्थे
ति एवमादीनि दम्सेन्ति । वाणिजान सन्तिर गन्त्वा ' इम यागु
पिवथ, भत्त भुज्जथ, खादनिय खादथा ' ति वदन्ति । वाणिजा
अजानन्ता ताहि दिन्न परिमुज्जन्ति । अथ तेस खादित्वा भुज्जित्वा
5 विस्सामित्वाले पटिसन्थार करोन्ति । ' तुम्हे कत्थवासिमा, कुतो
आगता, कह गच्छिस्सथ, केन कम्मेन इधागतत्था ' ति पुच्छन्ति ।
' भिन्ननावा हुत्वा इधागतम्हा ' ति वुत्ते च " साधु अय्या,
अम्हाक मि सामिकान नाव अभिरूहित्वा गतान तीणि सवच्छरानि
अतिकन्तानि, ते मता भविम्सति, तुम्हे मि वाणिजा येव, मय
- 10 तुम्हाक पादपरिचारिका भविस्सामा ' ति वत्वा ते वाणिजे इत्थि
कुत्तहावभावविलासेहि पलोभेत्वा यक्खनगर नेत्वा, सचे पठमगहिता
मनुस्सा अत्थि ते देवसखलिकाय बन्धित्वा कारणघरे पक्खिपन्ति ।
अत्तनो वसनद्धोने भिन्ननावमनुस्से अलभन्तियो पन, परतो कल्ल्याणि
ओरतो नागदीपन्ति एव समुद्दतीर अनुविचरन्ति । अय तास धम्मता ।
- 15 अयेकदिवस पच्चसता भिन्ननावा वाणिजा तास नगरसमीपे उत्तरिंसु ।
ता तेस सन्निक गन्त्वा पलोभेत्वा यक्खनगरं आनेत्वा पठमगहित
मनुस्से देवसखलिकाय बन्धित्वा कारणघरे पक्खिपित्वा, जेड्डयक्खिनी
जेड्डवाणिज सेसा सेसेति ता पच्चसता यक्खिनियो ते पच्चसते वाणिजे
अत्तनो सामिके अकसु । अथ सा जेड्डयक्खिनी रत्तिभागे वाणिजे
- 20 अत्तनो सामिके अकसु । अथ सा जेड्डयक्खिनी रत्तिभागे वाणिजे
निद् गते उट्ठाय गत्वा कारणघरे मनुस्से मारेत्वा मस खादित्वा
आगच्छति । सेसापि तयेव करोन्ति । जेड्डयाक्खिनिया मनुस्समस
खादित्वा आगतकाले सरिीर सीतल होति । जेड्डवाणिजो परिगण्हन्तो
तस्सा यक्खिनिभाव जत्वा ' इमा पच्चसतापि यक्खिनियो भवि
- 25 स्सन्ति, अम्हेहि पलायितु वट्ठतीति ' पुनदिवसे पातो व मुखघो
वनत्थाय गन्त्वा सेसवाणिजान आरोचेसि ' इमा यक्खिनियो न
मानुसियो । अज्जेस भिन्ननावान आगतकाले ते सामिके कत्वा

- अम्हे खादिस्सन्ति; एय, अम्हे पलायामा ' ति । तेसु अट्ठतेय्यसता
 ' मयं एता विजाहितुं न सक्खिस्साम, तुम्हे गच्छथ, मयं न पला-
 यिस्सामा ' ति आहंसु । जेड्ढवाणिजो अत्तनो वचनकरे अट्ठतेय्यसते
 गहेत्वा तासं भीतो पलायि । तस्मिं पन काले बोधिसत्तो वलाहस्स
 5 योनियं निव्वत्ति, सब्बेसतो काकसीसो मुज्जेकेसो इद्धिमा वेहास-
 गमो अहोसि । सो हिमवन्ततो आकासे उप्पतित्वा तम्बपण्णिदीपं
 गन्त्वा तत्थ तम्बपाणिणसरे पल्ले सयंजातसालिं खादित्वा गच्छति ।
 एवं गच्छन्तो व ' जनपदं गन्तुकामा अत्थि, जनपदं गन्तुकामा
 अत्थीति ' तिक्खत्तुं करुणाय परिभावित मानुसिवाचं भासति । ते
 10 तस्स वचनं सुत्वा उपसङ्गमित्वा अज्जलिं पग्गह् ' सामि, मयं जन-
 पदं गमिस्सामा ' ति आहंसु । ' तेन ति मय्हं पिट्ठिं अभिरूहया '
 ति । अथेकच्चे अभिरूहिंसु, एकच्चे वालधिं गाणिंसु, एकच्चे अज्जलिं
 पग्गहेत्वा अट्ठसु येव । बोधिसत्तो अन्तमसो अज्जलिं पग्गहेत्वा ठिते
 सब्बेपि ते अट्ठतेय्यसते वाणिजे अत्तनो आनुभावेन जनपदं नेत्व-
 15 सकसकट्टानेसु पतिट्ठापेत्वा अत्तनो वसनट्ठानं अगमासि । तापि खो
 यक्खिनियो अज्जेसं आगतकाले ते तत्थ ओहीनके अट्ठतेय्यसते
 २ मनुस्से वधित्वा खादिंसु ।

१४. सुप्पारक-जातक ५६

अतीति भरुद्धे भरुत्ता नाम रज्जं वारोसि । भरुक्कच्छं नाम
 पट्टनगामो अहोसि । तदा बोधिसत्तो भरुक्कच्छे निव्व्यामरुत्तेट्ठस्स
 पुत्तो हुत्वा निव्वत्ति, पासादिक्के मुण्णज्जो । सुप्पारक कुमारो
 ति स्स नामं वरिंसु । सो महन्तेन परिवारेन हुन्तो सोळसवस्स-

- काले येव निग्यामकसिप्पे निष्फत्तिं पत्त्वा अपरभागे पितु अच्चयेन निग्यामकजेड्डको हुत्वा बिग्यामककम्मं अकासि, पण्डितो आण-सम्पन्नो अहोसि, तेन आरुळ्हनावाय व्यापत्तिं नाम नत्थि । तस्स अपरभागे लोणजलपहतानि द्वे पि चक्खूनि नम्मिस्सु । सो ततो पट्ठाय
- 5 निग्यामकजेड्डको हुत्वापि निग्यामककम्मं अकत्वा ' राजानं निस्साय जीविस्सामिति ' राजानं उपसंक्रमि । अथ नं राजा अत्थापनिय-कम्मे ठपेसि । ततो पट्ठाय रज्जो हत्थिरतनं अस्सरतनं मुत्तसार-मणिसारादीनि अग्रापेति । अथेकदिवसं ' रज्जो मङ्गलहत्थी भवि-स्सतीति ' काळपासाणकूटवण्णं एकं वारण आनेसुं । तं दिस्वा राजा
- 10 पण्डितस्स दस्सेथा ' ति आह । अथ नं तस्स सान्तिकं नयिंस्सु । सो हत्थेन तस्स सरीरं परिमादित्वा ' नायं मङ्गलहत्थी भवितुं अनुच्छविको, पच्छावामनरुधातुको एस, एतं हि माता विजाय-माना अंसेन पटिच्छित्तुं नासक्खि, तम्मा भूमियं पतित्वा पच्छिम-पादेहि वामनरुधातुको जातो ' ति आह । इत्थि गहेत्वा आगते
- 15 पुच्छिंस्सु । ते ' सच्च पण्डितो कथेतीति ' वदिंस्सु । तं कारणं राजा सुत्वा बुद्धो तस्स अट्ठ क्हापणे दापेसि । पुनेकदिवसं ' रज्जो मङ्गलस्सो भविसतीति ' एकं अम्भं आनयिंस्सु । तम्पि राजा पण्डित-तस्स सान्तिकं पेसेसि । सो हत्थेन परामसित्वा ' अयं मङ्गलस्सो भवितुं न युत्तो, एतस्स हि जातदिवसे येव माता मरि, तम्मा मातु-
- 20 खीरं अलभन्तो न सम्मा वड्डितो ' ति आह । सापि स्स कथा सच्चा व अहोसि तम्पि सुत्वा राजा तुम्मित्वा अट्ठेव क्हापणे दापेसि । अथेकदिवसं ' मङ्गलरथो भविस्सतीति ' रथं आहरिंस्सु, तम्पि राजा तस्स सान्तिकं पेसेसि । सो त हत्थेन परामसित्वा ' अयं रथो सुप्पिररुक्खेन कतो, तम्मा रज्जो नानुच्छ-
- 25 विको ' ति आह । सापि स्म कथा सच्चा व अहोसि । राजा तम्पि सुत्वा अट्ठेव क्हापणे दापेसि । अथ स्स कम्बलरतनं महगं आन-यिंस्सु । तम्पि तस्सेव पेमेसि । सो हत्थेन परामसित्वा ' इमम्म

- मूसिकाच्छिन्न एक ठान अत्थीति' आह । सोधेन्ता त दिस्वा रब्जो आरोचेसु । राजा तुम्सित्वा अट्टेव कहापणे दापेसि । सो चिन्तेसि 'अय राजा एवरूपानि पि अच्छरियानि दिस्वा अट्टेव कहापणे दापेसि, इमस्स दायो नहापितदायो, नहापितस्स जातको भवि
- ० स्सति, किं मे एवरूपेन राजुपट्टानेन, अत्तनो वसनट्टानमेव गमिस्सा मीति' सो भरुक्छपट्टनमेव पञ्चागमि तस्मिं तत्थ वसन्ते वाणिजा नाव सज्जेत्वा 'क निव्यामक करिस्सामा' ति मन्तेन्ता 'सुप्पा रक्पण्डितेन आरूहनावा न व्यापज्जति, एस पण्डितो उपायकुसलो अन्यो समानो पि सुप्पारक्पण्डितो व उत्तमो' ति त उपसकमित्वा
- 10 'निव्यामको नो होहीति' वत्वा 'ताता, अह अन्यो, कथ निव्यामकम्म करिस्सामीति' वुत्ते 'सामि, अन्वापि तुम्हे येव अम्हाक उत्तमो' ति पुनप्पुन याचियमामो 'साधु ताता' तुम्हेहि आरोचितसज्जाय निव्यामको भविस्साभीति' तेस नाव अभिरूहि । ते नावाय महासमुद्द पक्खन्दिस्सु । नावा सत्त दिव
- 15 सानि निरुपद्वा अगमासि, ततो अकाल्वात उप्पज्जि, नावा चत्तारो मासे पत्तिसमुद्दपिट्ठे विचरित्वा खुरमालसमुद्द नाम पत्ता, तत्थ मच्छा मनुस्सममानसरीरा खुरनासा उदके उम्मुज्जनिमुज्ज करोन्ति । वाणिजा ते दिम्वा महासत्त तम्स समुद्दस्स नाम पुच्छन्ता पठम गायमाहसु
- 20 उम्मुज्जन्ति निमुज्जन्ति मनुस्सा खुरनासिका ।
सुप्पारकन्तं पुच्छाम, समुद्दो कतमो अय ति ।
एव तेहि पुट्ठो महासत्तो अत्तनो निव्यामकसुत्तेन ससन्देत्वा दुतिय गायमाह —

भरुक्छा पयातान वाणिजान धनेसिन ।

- 25 नावाय विप्पनट्टाय खुरमालीति वुच्चतीति ॥

तस्मिं पन समुद्दे वनिर उप्पज्जति । महासत्तो " सत्ताह 'अयं वनिरसमुद्दो' ति एव एतेम स्थेम्मामि गेयेन बहु वनिर गहित्वा

- नावं ओसीदुपेप्सन्तीति ” तेसं अनाचिकिन्वत्वा व नावं लगापेत्वा
उपायेनेकं योत्तं गहेत्वा मच्छगहणनियामेन जालं खिपापेत्वा वाजि-
रसारं उद्धरित्वा नावाय पक्खिपित्वा अज्जं अप्पग्गमण्डं छद्दुपेसि ।
नावा तं समुदं अतिकमित्वा परतो अग्गिमालं नाम गता । सो
5 पज्जलितअग्गिक्खन्वो विय, मज्जान्तिकसुरियो विय च ओभासं
मुच्चन्तो अट्ठासि । वाणिजा

यथा अग्गीव सुरियो व समुदो पतिदिस्सति ।

सुप्पाकरन्तं पुच्छाम, समुदो कतमो अयं ति ॥

- गाथाय तं पुच्छिमु । महासत्तो पि तेसं अनन्तरगाथाय कयेसि
10 ‘भरुक्कच्छा पयातानं ...पे ..अग्गिमालीति बुच्चतीति’
तस्मिं पन समुदे सुवण्णं उम्सन्नं अहोसि । महासत्तो पुरिमनयेनेव ततो
पि सुवण्णं गाहापेत्वा नावाय पक्खिपि । नावा तम्पि समुदं अति-
कमित्वा खीरं विय दधिं विय च ओभासन्तं दधिमालं नाम समुदं
पापुणि । वाणिजा

- 15 ‘यथा दधिं व खीरं व समुदो पतिदिस्सति.....पे.....’

- गाथाय तस्स नामं पुच्छिमु । महासत्तो अनन्तरगाथाय आचिकिख
‘भरुक्कच्छा पयातानं.....पे.....दधिमालीति बुच्चतीति’
तस्मिं पन समुदे रजतं उम्सन्नं । सो तम्पि उपायेन गहा पेत्वा
नावाय पक्खिपिपेसि । नावा तम्पि समुदं अतिकक मित्वा नीलकुसतिणं
20 विय सम्पन्नसस्समिव च ओभासमानं नीलवण्णं कुसमालं नाम समुदं
पापुणि । वाणिजा ‘यथा कुस्सो व सस्सो व समुदो पतिदिस्सति
पे....गाथाय तस्स पि नामं पुच्छिमु । सो अनन्तरगाथाय आचिकिख
‘ भरुक्कच्छा पयातानं.....पे..... कुसमालीति बुच्चतीति ।’
तस्मिं पन समुदे नीलमणिरतनं उम्मन्नं अहोसि । सो तम्पि
25 उपायेन गाहापेत्वा नावाय पक्खिपिपेसि । नावा तम्पि समुदं

अतिक्रामित्वा नलवन विय च वेळुवन विय च स्वायमान नलमाळ
निमिं समुद्द पापुणि । वाणिजा

‘ यथा नलो व वेळु व समुद्दो पतिदिस्सति पे ’

गाथाय तस्स पि नाम पुच्छिसु । महासत्तो अनन्तरगाथाय कथेसि-

5 ‘ भरुकच्छा पयातान पे नलमालीति बुच्चतीति ’

तस्मिं पन समुद्दे वसरागवेळुरिय उस्सन्न । सो तम्पि
गाहापेत्वा नावाय पक्खिपापेसि । वाणिजा नलमालिं
अतिक्रमन्ता वळभामुखसमुद्द नाम पस्सिसु, तत्थ उदक
काडित्वा काडित्वा सब्बतोभागेन उग्गच्छति ’ तस्मिं सब्बतोभागेन

10 उग्गतोदक, सब्बतोभागेन छिन्नतटमहासोब्भो विय पञ्जायति
उमिया उग्गताय एकतो पपातसदिस होति, भयजननो सद्दो
उप्पज्जति । सोतानि भिन्दन्तो विय हृदय फालेन्तो विय, त दिम्वा
वाणिजा भीततासिता

‘ महाभयो भिसनको सद्दो सुग्गयतमानुसो ।

15 यथा सोब्भो पपातो च समुद्दो पतिदिस्सति पे ’ ॥

गाथाय तस्स नाम पुच्छिसु ।

‘ भरुकच्छा पयातान पे वळभामुखीति बुच्चतीति ’ ।

बोधिसत्तो अनन्तरगाथाय तस्स नाम आचिक्खित्वा

‘ ताता, इम वळभामुख समुद्द पत्ता निवत्तिवु समत्था

20 नावा नाम नत्थि, अय सम्पत्तनाव निमुज्जोपत्वा विनास
पापेतीति ’ आह । तच्च नाव मत्त मनुस्ससतानि अभि

रुद्धिसु, ते सब्बे मरणभयभीता एक्कप्पहारेनेव अवीचिन्हि पच्च

माना सत्ता विय अतिऋणसर मुञ्चिन्नु । महासत्तो ‘ ठपेत्वा म

अञ्जो एतेस सोत्थिभाव वावु समत्थो नाम नत्थि, सच्चमिरियाय

25 तेस सोत्थि करिम्मायीति ’ चिन्तेत्वा ‘ ताता, म विप्प गन्धोद

केन नहापेत्वा अहतवत्यानि निवामापेत्वा पुण्णपातिं मज्जेवा

नावाय धुरे ठपेया ' ति । ते वेगेन तथा करिंसु । महासत्तो उमोहि हत्पोहि पुण्णपातिं गहेत्वा नावाय धुरे ठितो सच्चकिरियं करोन्तो ओसानगायमाह—

- ‘ यतो सरामि अत्तानं यतो पत्तो स्मि विञ्जुतं ।
 5 नाभिजानाति संचिच्च एकपाणम्मि हिंसितं ।
 एतेन सच्चवज्जेन सौत्थि नावा निवत्ततु’ति ॥

- चत्तारो मासे विदेसं पक्खन्ता नावा निवत्तित्वा इद्धिमाविय
 इद्धानुभावेन एकदिवसेनेव मरुक्कच्छपट्टनं अगमासि, गन्त्वा च
 पन पले पि अट्टसभमत्तं ठानं पक्खन्दित्वा नाविकस्स घरद्वारे
 10 अट्ठासि । महासत्तो तेसं वाणिजानं सुवण्णरजतमणिप्पवाळवजिरानि
 भाजेत्वा अट्ठासि, ‘ एत्त केहि वो रतनेहि अलं, मा पुन समुदं
 पविसित्था ’ ति च तेसं ओवादं दत्वा यावर्जावं दानादीनि पुञ्ञानि
 कत्वा देवपुरं पुरेसि ।

१५. सीलानिसंस-जातक १८

- अतीति कस्सपसम्मासम्बुद्धकाले सोतापन्नो अरियसावको एकेन नहा-
 पितकुटुम्बिकेन सद्धिं नावं अभिरुहि । तस्स नहापितस्स भरिया
 ‘ अय्य, इमस्स सुखदुक्खं तव भारो ’ ति नहापितं तस्स उपास-
 कस्स हत्थे निक्खिपि । अयं सा नावा सत्तमे दिवसे समुद्धमज्जे भिन्ना ।
 5 ते पि द्वे जना एकस्मिं फल्लके निपत्ता एकं दीपकं पाप्पुणिंसु । तत्थ
 सो नहापितो सकुणे मारेत्वा पचित्वा खादन्तो उपासकस्सापि देति ।
 उपासको ‘ अलं मय्हं ’ ति न खादति । सो चिन्तोसि ‘ इमस्मि
 ठाने अम्हाकं, ठपेत्वा तीणि सरणानि, अञ्ञा पातिट्ठा नत्थी ’ ति
 सो तिण्णं रतनानं गुणे अनुस्सरि । अयं स्स अनुस्सरन्तस्स अनु-

- मसरन्तस्स, तस्मिं दीपके निव्वत्तो नागराजा अत्तनो सरीरं महानावं कत्वा मापेसि । समुद्देवता निव्यामको अहोसि । नावा सत्ताहि रतनेहि पूरयित्थ । तयो कूपका इन्दनीलमणिमया अहेसुं, सोवण्णमयो लङ्कारो, रजतमयानि योत्तानि, सुवण्णमयानि पदरानि । समु-
 5 द्देवता नावाय ठत्वा ' अत्थि जम्बुदीपगामिका ' ति घोसोसि । उपासको ' मयं गमिस्सामा ' ति आह । ' तेन हि एहि, नावं अभिरूहा ' ति । सो नावं अभिरूहित्वा नहापितं पक्कोसि । समुद्देवता ' तुय्हं येव लब्धमि न एतस्सा ' ति आह । ' किं कारणा ' ति । ' एतस्स सीलगुणाचारो नत्थि, तं कारणं, अहं हि तुय्हं
 10 नावं आहरिं न एतस्सा ' ति । ' होतु, अहं अत्तना दिन्नंदाने रक्खितसीले भावितभावनाय एतस्स पत्तिं दम्मीति ' । नहापितो ' अनुमोदामि सामीति ' आह । देवता ' इदानीं गहिस्सामीति ' तम्पि आरोपेत्वा उभो पि जने समुद्धा निवसमेत्वा नदिया वाराणसिं गन्त्वा अत्तनो आनुभावेन द्विन्नं पि सेसं गेहे धनं पतिट्ठापेत्वा
 15 ' पण्डितेनेव नाम सद्धिं संसग्गो नाम कातव्वो ति, सचे हि इमस्स नहापितस्स इमिना उपासकेन सद्धिं संसग्गो न भविस्स समुद्धमज्जे येव नस्सिस्सा ' ति पण्डितसंसग्गस्स गुणं कथयमाना इमा गाथा अवोचः—

- पस्स सद्धाय सीलस्स चागस्स च अयं फलं ।
 20 नागो नावाय वण्णेन सद्धं वहति उपासकं ॥

सन्निभरेव सामासेय, सान्निभ कुब्बेय मन्थवं ।

सातं हि सान्निवासेन सोत्थि गच्छति नहापितो ' ति ॥

एवं समुद्देवता आगोसि ठत्वा घम्मं देसेत्वा ओषदित्वा नागरानानं गह्मित्वा अत्तनो विमानमेव अगमामि ।

१६. चम्मसाटक-जातक वृत्

अतीति वाराणमियं ब्रह्मदत्ते रज्जं कोरेन्ते बोधिसत्तो एकस्मि
वाणिजकुले निव्वत्तित्वा वाणिज्जं करोति । तदा एको चम्मसाट्को
परिव्वानको वाराणसियं भिक्षुवाय चरन्तो एळकानं युज्जनद्वानं
पत्वा एळकं ओसक्कन्तं दिस्वा ‘अपचित्तिं मे करोतीति’ सञ्जाय
5 अपटिक्कमित्वा ‘इमेसं एत्तकानं मनुस्सानं अन्तरे अयं एको
एळको अम्हाकं गुणं जानतीति तस्स अज्जलिं पग्गाण्हित्वा त्रितो
पठमं गायमाह

‘कल्याणरूपो वत यं चतुप्पदो
सुभदको चेव सुपेसलो च ।

10 यो ब्राह्मणं जातिमन्तूपपन्नं
अवाचयती मेण्डवरो यसस्सीति ॥

तस्मिं खणे आपणे निसिन्नो पण्डितवाणिजो तं परिव्वानकं निसे-
धेन्तो दुतियं गायमाह—

‘मा ब्राह्मणा इत्तरदस्सनेन
15 विस्सासमापज्जि चतुप्पदस्स ।
दळ्हप्पहारं अभिकंखमानो
अवसक्कती दस्सति सुप्पहारं’ ति ॥

तस्स एन पण्डितवाणिजस्स कथेन्तस्सेव मेण्डको वेगेनागन्त्वा
उरुम्हि पहरित्वा तत्थेव वेदनामत्तं कत्वा पातेसि । सो परिदेव-
20 मानो निपाज्जि । सत्था तं कारणं पकासेन्तो ततियं गायमाह—

‘सत्थि भग्गा, वट्ठितो खारिभारो’
सव्वं भण्डं ब्राह्मणस्सीध भिन्नं ।
वाहा पग्गय्ह कन्दाति
अभिधावथ, इव्वते ब्रह्मचारीति ॥

चतुर्थं गाथं परिब्राजको आह—

‘एवं सो निहतो सेति यो अपुज्जं नमस्सति ।

यथाहमज्जं पहतो हतो मेण्हेन दुम्मतीति’ ॥

इति सो परिदेवन्तो तत्थेव जीवितक्खयं पत्तो ति

१७. उच्छद्दग-जातक २०

५ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

अतीति वाराणसियं ब्रह्मदत्ते रज्जं कारेन्ते तयो जना अटवि-
मुखे कसन्तीति सव्वं पुरिमसदिसमेव । तदा पन रज्जा ‘ तीसु
जनेसु कं इच्छसीति ’ वुत्ते सा आह ‘ तयो पि दातुं न सक्कोथ
देवा ’ ति । ‘ आम न सक्कोमीति ’ । सचे तयो दातुं न
5 सक्कोथ मातरम्मे देवा ’ ति । ‘ पुत्तकं वा सामिकं वा
गण्ह, किन्ते भातरा ’ ति च वुत्ता ‘ एते नाम देव सुलभा,
भाता पन दुल्लभो ’ ति क्त्वा इमं गाथमाह—

‘ उच्छद्दे देव मे पुत्तो, पथे धावन्तिया पति ।

तब्बु देयं न पस्सामि यतो सोदरियमानये ’ ति ॥

10 राजा ‘ सच्चं एसा वदतीति ’ तुट्ठचित्तो तयो पि जने बन्धनागरतो
आनेत्वा अदासि । सा तयो पि ते गहेत्वा गता ।

१८. वेदब्भ-जातक २१

—

अतीति वाराणसियं ब्रह्मदत्ते रज्जं कारेन्ते एकस्मिं गामके अब्जतरो
ब्राह्मणो वेदब्भं नाम मन्तं जानाति । सो किर मन्तो अनन्तो
महारहो । नक्खत्तयोगे लद्धे तं मन्तं परिवत्तेत्वा आकासे उद्दोकिधे

- आकासतो सत्तरतनवस्सं वस्सति । तदा बोधिसत्तो तस्स ब्राह्मणस्स सान्तिके सिप्पं उग्गण्हाति । अथेकदिवसं ब्राह्मणो बोधिसत्तं आदाय केनचिदेव करणीयेन अत्तनो गामा निव्रत्तामित्वा चेतियरट्ठं अगमासि । अन्तरामगे एकस्मिं अरब्जट्टाने पञ्चसता पेसनकचोरा नाम पन्थ-
- 5 घातं करोन्ति । ते बोधिसत्तञ्च वेदग्घब्राह्मणञ्च गण्हिस्सु । कस्मा पनेते पेसनकचोरा ति बुच्चन्ति, ते किर द्वे जने गहेत्वा एकं धनाहरणत्थाय पेसेन्ति, तस्मा पेसनकचोरा तेव बुच्चन्ति, ते पि च पितापुत्ते गहेत्वा पितरं ' त्वं अम्हाकं धनं आहरित्वा पुत्तं गहेत्वा याहीति' वदन्ति, एतेनुपायेन मातुधीतरो गहेत्वा मातरं विस्स-
- 10 ज्जेन्ति ' जेट्ठककनिट्ठे गहेत्वा जेट्ठकमातिकं विस्सज्जेन्ति आचरियन्ते वासिके गहेत्वा अन्तेवासिकं विस्सज्जेन्ति । ते तस्मिं पि काले वेदग्घब्राह्मणं गहेत्वा बोधिसत्तं विस्सज्जेसुं । बोधिसत्तो आचरियं वन्दित्वा 'अहं एकाहट्ठीहच्चयेन आगमिस्सामि, तुम्हे मा भायित्थ, अपि च खो पन मम वचनं करोथ, अज्ज धन-
- 15 वस्सापनकनक्खत्तयोगो भविस्सति, मा खो तुम्हे दुक्खं असहन्तो मन्तं परिवत्तेत्वा धनं वस्सापयित्थ, सचे वस्सापेस्सथ तुम्हे विनासं पाप्पुणिस्सथ इमे च पञ्चसता चोरा ' ति । एवं आचरियं ओव-दित्वा धनत्थाय आगमासि । चोरापि सुरिये अत्थं गते ब्राह्मणं बन्धित्वा निपज्जापेसुं । तं स्रणं येव पाचीनलोकधातुतो परिपुण्णं
- 20 चन्दमण्डल उट्ठहि । ब्राह्मणो नक्खत्तं ओलोकेन्तो " धनवस्साप-नकनक्खत्तयोगो लद्धो, किम्मे दुक्खेन अनुभूतेन, मन्तं परिवत्तेत्वा रतनवस्सं वस्सापेत्वा चोरानं धनं दत्त्वा यथामुखं गमिस्सामीति चिन्तेत्वा घोरे आमन्तेसि 'भो चोरा, तुम्हे मं किमत्थाय गण्हित्था' ति । ' धनत्थाय अय्या ' ति । सचे वो धनेन अत्थो खिप्पं मं
- 25 बन्धना मोचेत्वा सीसं नहापेत्वा अहतवत्थानि अच्छादेत्वा गन्धेहि विलिम्पापेत्वा पुष्फानि पिलन्धापेत्वा ठपेया ' ति । चोरा तस्स कथं सुत्वा तथा अकंप्पु । ब्राह्मणो नक्खत्तयोगं जत्वा मन्तं परिव-त्तेत्वा आकासं उट्ठोकेसि । तावदेव आकासा रतनानि पतिमु ।

- चोरा त धनं सकट्टित्वा उत्तरासङ्गेषु भण्डिक कत्वा पार्थिसु ।
 ब्राह्मणो पि तेस पच्छतो व अगमासि । अथ ते चोरे अञ्जे पञ्च
 सता चोरा गण्हिसु । ' किमत्थ अम्हे गण्हया 'ति च वुत्ता ' धन
 त्याया ' ति आहसु । ' यदि वो धनेन अत्यो एत ब्राह्मण गण्हथ,
 5 एसो आमास उल्लोकेत्वा धनवस्सापेसि, अम्हाक पेत्त एतेनेव दिन्न'
 ति । चोरा चोरे विस्सज्जेत्वा ' अम्हाकम्पि धन देहीति ' ब्राह्मण
 गण्हिसु । ब्राह्मणो ' अह तुम्हाक धन ददेय्य, धनवस्सापनम्नक्ख
 त्तयोगो पन इतो सबच्छरमत्थके भविस्सति, यदि वो धनेन अत्यो
 अधिवासेथ, तदा धनवस्स वस्सापेस्सामीति ' आह । चोरा कुञ्जि
 10 त्वा ' अम्भो दुट्ठब्राह्मण, अञ्जेस इदनेव धन वस्सापेत्वा अम्हे
 अञ्ज सबच्छर अधिवासापेसीति ' तिण्हेण असिना ब्राह्मण द्विधा
 त्रिन्दित्वा मग्गे छड्डेत्वा वेगेन अनुवन्धित्वा तेहि चोरेहि सद्धि
 युज्जित्वा ते सञ्जे पि मारेत्वा वन आदाय पुन द्वे कोट्टासा हुत्वा
 अञ्जमञ्ज युज्जित्वा अट्ठतियानी पुरिससतानि घातेत्वा एतेन
 15 उपायेन याव द्वे जना आवसिद्धा अहेसु ताव अञ्जमञ्ज यातयिसु ।
 एव त पुरिससहस्स विनास पत्त । ते पन द्वे जना उपायेन तं धन
 आहरित्वा एक्कस्मिं गामसमीपे गहनद्वाने धन पाटिच्छादेत्वा एको
 खग्ग गहेत्वा रक्खन्तो निसीदि, एको तण्डुले गहेत्वा भत्त पचा-
 पेत्तु गाम पाविसि । ' येभो च नामेस विनासमूलमेवा ' ति सो
 20 धनसन्तिके निसिन्नो चिन्तेसि ' तस्मिं आगते इम धन द्वे कोट्टासा
 भविस्सन्ति, यन्नूनाह त आगतगत्तमेव खग्गेन पहरित्वा यातेय्य '
 ति सो खग्ग सत्तय्हित्वा तस्स आगमन ओलोप्पेन्तो निसीदि ।
 इतरो पि चिन्तेमि ' त धन द्वे कोट्टासा भविस्सन्ति, यन्नूनाह
 भत्ते विसं पक्खपित्वा त पुरिस भोजेत्वा जीवितक्खय पापेत्वा
 25 एक्को व धन गण्हेय्य ' ति सो निट्ठिते भत्ते सय भुज्जित्वा सेसके
 विसं पक्खपित्वा त आदाय तत्थ अगमामि । त भत्त ओतारेत्वा
 ट्ठिनमत्तमेव इतरो मग्गेन द्विधा छेत्वा त पाटिच्छत्ते राने उट्ठेत्वा

- तच्च भक्त मुञ्जित्वा सयम्पि तत्येव जीवितकस्त्रयं पापुणि । एव त
 धन निस्साय सञ्जे पि विनास पापुणिषु । बोधिसत्तो पि सो
 एकाहर्द्धीहृद्येन धन आदाय आगतो । तस्मिं ठाने आचरिय
 अदिस्वा विप्पकिण्ण पन धन दिम्वा 'आचरियेन मम वचन अक्त्वा
 5 धन वम्सापित भविस्सति, सञ्जेहि विनासं पत्तेहि भवितव्व' ति
 महामग्गेन पायासि । गच्छन्तो आचरिय महामग्गे द्विधा ठिन्न
 दिम्वा ' मम वचन अक्त्वा मतो ' ति दाह्मणि उद्धरित्वा चित्तव
 क्त्वा आचरिय द्रापेत्वा वनपुप्फेहि पूजेत्वा परतो गच्छन्तो जीवि
 तकस्त्रय पत्ते पञ्चसते परतो अट्ठतियसते ति अनुक्कमेन अवसाने
 10 द्वे जने जीवितकस्त्रय पत्ते दिस्वा चिन्तेसि ' इम द्वीहि ऊन पुरिस
 सहस्स विनास पत्त, अञ्जेहि द्वीहि चोरेहि भवितव्व, ते पि
 सन्यम्भितु न सक्खिस्सन्ति, कहन्नु खो ते गता ' ति गच्छन्तो
 तेस धन आदाय गहनद्धानपविट्टमग्ग दिस्वा गच्छन्तो भण्डिव
 द्दस्स धनस्स रासि दिस्वा एक भत्तपाति अवत्थरित्वा मत अद्दस्स ।
 15 ततो ' इट्ठ नाम तेहि कत भविस्सतीति ' सञ्ज वत्वा ' कहन्नु
 खो सो पुरिसो' ति विचिनन्तो तम्पि पटिच्छन्ते ठाने अपविद्ध
 दिस्वा ' अम्हाक आचरियो मम वचन अक्त्वा अत्तनो दुव्वचभा
 वेन अत्तनापि विनास पत्तो, अपरम्पि तेन पुरिससहस्स विनासित,
 अनुपायेन वत अकारणेन अत्तनो वट्ठि पत्थयमाना अम्हाक आच
 20 रियो विय महानासमेव पापुणिस्सन्तीति ' चिन्तेत्वा इम गाथमाह—
 ' अनुपायेन यो अत्थं इच्छति सो विहव्वति ।
 चेता हनिषु वेदव्धं, सेव्य व्यसनमज्झगू ' ति ॥

एव बोधिसत्तो ' यथा अम्हाक आचरियो अनुपायेन अट्ठाने
 परक्कम करोन्तो धन वम्सापेत्वा अत्तना जीवितकस्त्रय पत्तो अञ्जे-
 25 सच्च विनासप्पच्चयो जातो एवमेव यो अञ्जो पि अनुपायेन अत्तनो
 अत्थ इच्छित्वा वायाम करिस्सति सञ्जसो अत्तना च विनसिस्सति
 परेसच्च विनासप्पच्चयो भविस्सतीति ' वन उन्नादेत्वा देवतामु
 पा पा ५

साधुकारं ददमानासु इमाय गाथाय धम्मं देसेत्वा तं धनं उपायेन
अत्तनो गेहं आहरित्वा दानादीनि पुब्बानि करोन्तो यावतायुकं
ठत्वा जीवितपरियोसाने समापथं पूरयमानो अगमासि ।

१९. राजोवाद-जातक २४

- अतीते वाराणासिय ब्रह्मदत्ते रज्जं कारेन्ते बोधिसत्तो तस्स
अग्गमहिसिया कुच्छिस्मिं पटिसन्धिं गहेत्वा लद्धगव्वपरिहारो
सोत्थिना मातुकुच्छिम्हा निक्खमि । नामगहणादिवसे पन स्स
ब्रह्मदत्तकुमारो त्वेव नामं अकंसुं । सो अनुपुब्बेन वयप्पत्तो सोळ-
5 सवत्सकाले तक्कसिलं गन्त्वा सव्वसिप्पेसु निप्फत्तिं पत्वा पितु
अच्चयेन रज्जे पतिट्ठाय धम्मेन समेन रज्जं कारेसि । छन्दादिवसेन
अगन्त्वा विनच्छयं अनुसासि । तस्मिं एवं धम्मेन रज्जं कारेन्ते-
अमच्चापि धम्मेनेव वोहारं विनिच्छिनिमु । वोहारेसु धम्मेन विनिच्छि-
यमानेसु कूट्टकारका नाम नाहेसुं । तेसं अभावा अट्ठत्थाय राजङ्गणे
10 उपरवो पच्छिज्जि । अमच्चा दिवसम्पि विनिच्छयद्धाने निसीदित्वा कञ्चि
विनिच्छयत्थाय आगच्छन्तं अदिस्वा पक्कमान्ति । विनिच्छयद्धानं
छड्ढेतव्वभावं पापुणि । बोधिसत्तो चिन्तेसि “ मयि धम्मेन रज्जं
कोरेन्ते विनिच्छयत्थाय आगच्छन्ता नाम नत्थि, उपरवो पच्छिज्जि,
विनिच्छयद्धानं छड्ढेतव्वभावं पत्तं । इदानीं मया अत्तनो अगुणं
15 परियोसितुं वट्ठति । ‘ अयं नाम मे अगुणो ’ ति जत्वा तं पहाय
गुणेषु येव वत्तिसामीति ” । ततो पट्ठाय ‘ अत्थि नु खो मे कोचि
अगुणवादीति ’ परिगण्हन्तो अन्तोवल्लङ्गकानं अन्तरे कच्चि अगुण-
वादिं अदिस्वा, अत्तनो गुणकथमेव सुत्वा, ‘ एते मय्हं भयेनापि
अगुणं अवत्वा गुणमेव वेदय्युं ’ ति बहिवल्लङ्गनके परिगण्हन्तो

तत्रापि अदिम्वा अन्तो नगर परिगण्हि, बहिनगरे चतूसु द्वारेसु द्वार
 गामके परिगण्हि । तत्रापि कश्चि अगुणवादि अदिस्वा अत्तनो
 गुणकथमेव सुत्वा ' जनपट परिगण्हिस्सामीति ' अमच्चे रज्ज पटि
 च्छापेत्वा रथ आरूढ्हा सारथिमेव गहेत्वा अञ्जातकवेसेन नगरा
 5 निक्खामित्वा जनपटं परिगण्हयानो याव पच्चन्तभूमिं गन्त्वा कश्चि
 अगुणवादि अदिस्वा अत्तनो गुणकथमेव सुत्वा पच्चन्तसमीतो महा
 मग्गेन नगराभिमुखो येव निवत्ति । तस्मिं पन काले माहिको नाम
 कोसलरानापि धम्मेन रज्ज करेन्तो अगुणगवेसको हुत्वा अन्तोवल्लका
 दिसु अगुणवादि अदिम्वा अत्तनो गुणकथमेव सुत्वा जनपट परिग
 10 ण्हन्तो त पट्टेस अगमासि । ते उभो पि एकास्मि निन्ने सक्कमग्गे
 अभिमुत्ता अहेसु । रथस्स उक्कमनट्ठान नत्थि ।

अथ मल्लिकरञ्जो मारथि बाराणसिरञ्जो सारथि 'तव रथ उक्क
 मापेहीति ' आह । सोपि ' अम्मो सारथि, तव रथ उक्कमापेहि,
 इमस्मिं रथे बाराणसिरज्जमामिको ब्रह्मटत्तमहाराना निसिन्नो ' ति
 15 आह । इतरो पि ' अम्मो सारथि, इमस्मिं रथे कोसलरज्जसामिको
 मल्लिकमहाराना निसितो, तव रथ उक्कमापेत्वा अम्हाक रञ्जो
 रथस्स ओकास देहीति ' आह । बाराणसिरञ्जो सारथि 'अयम्वि
 फिर राजा येव, किन्नु खो कातव्व ' ति चिन्तेन्तो ' अत्थेस
 उपायो । वय पुच्छित्वा दहरतरस्स रथ उक्कमापेत्वा महहक्कस्स
 20 ओकास दापेस्सामीति ' सनिट्ठान कत्वा त सारथि कोसलरञ्जो
 वय पुच्छित्वा परिगण्हन्तो उभिन्नम्वि समानवयभावा जत्वा, रज्जप
 रिमाण बल धन यस्स जातिगोत्तकुलपट्टेसन्ति सव्व पुच्छित्वा, ' उभो
 पि तियोजनसतिक्कस्स रज्जस्स सामिनो समानवल्लधनयसजाति
 गोत्तकुलपट्टेसा ' ति जत्वा, ' सीलवन्ततरस्स ओकास टम्सामी '
 25 सो सारथि ' तुम्हाक रञ्जो सीलाचारो कीदिसो ' ति पुच्छति ।
 सो ' अयच्च अयच्च अम्हाक रञ्जो सीलाचारो ' ति अत्तनो
 रञ्जो अगुणमेव गुणतो पक्कासेन्तो पठम गायमाह—

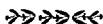
दळ्हं दळ्हस्स खिपति मल्लिको, मुदुना मुदुं ।
 साधुम्पि साधुना जेति, असाधुम्पि असाधुना ।
 एतादिसो अयं राजा, मग्गा उय्याहि सारथीति ' ॥

अथ त बाराणसिरञ्जो सारथि ' अम्भो, किं पन तथा अत्तनो
 ५ रञ्जो गुणा कथिता ' ति क्त्वा, ' आमा ' ति वुत्ते, ' यदि एते
 गुणा अगुणा पन कीदिसा ' ति क्त्वा, ' एते ताव अगुणा होन्तु,
 तुम्हाक् पन रञ्जो कीदिसा गुणा ' ति वुत्ते, ' तेन हि सुणाहीति '
 दुतिय गाथमाह—

10 अक्कोधेन जिने कोधं, असाधुं साधुना जिने ।
 जिने क्दरियं दानेन, सच्चेनालिकवादिनं ।
 एतादिसो अयं राजा, मग्गा उय्याहि सारथीति ' ॥

एव वुत्ते मल्लिकराजा च उभो पि रथा ओतरित्वा अस्से
 मोचेत्वा रथ अपनेत्वा बाराणसिरञ्जो मग्ग अदसु बाराण
 सिराजा मल्लिकरञ्जो नाम ' इदञ्चिदञ्च कातु वट्ठीति ' ओवाद्
 15 दत्वा बाराणसिं गन्त्वा दानादीनि पुब्बानि क्त्वा जीवितपरियोसाने
 सगपद परिगहेत्वा अत्तनो अगुणवादिं अदिस्वा व सकनगर गन्त्वा
 दानादीनि पुब्बानि क्त्वा जीवितपरियोसाने सगपदमेव पूरेसि ।

२०. मखादेव-जातक २५

अतीते विदेहरष्टे मिथिलाय मखादेवो नाम राजा अहोसि
 धम्मिको धम्मराजा । सो चतुरासीतिवस्ससहम्सानि कुमारकीळ
 तथा ओपरज्ज तथा महारज्ज क्त्वा दीघ अद्धान खेपेत्वा एवदिवम
 कप्पक आमन्तेसि 'यदा मे सम्म कप्पक सिरस्मि फलितानि पस्से

- ‘यासि अथ मे आरोचेय्यासीति’ । कप्पको पि दीप अद्धान सेवेत्वा
 एकदिवस रज्जो अज्जनवण्णान केसान अन्तरे एकमेव फ
 लित दिस्वा ‘ देव, एकन्ते फलित दिस्सतीति ’ आरो
 चेसि, ‘ तेन हि मे सम्म त फलित उद्धरित्वा पाणिम्हि ठपेहीति ’
 5 च वुत्तो सुवण्णसण्डासेन उद्धरित्वा रज्जो पाणिम्हि पतिहापेसि । तदा
 रज्जो चतुरासीति वम्ससहस्सानि आयु अवसिद्धं होति । एव
 सन्ते पि फलित दिम्वा व मच्चुराजान आगन्त्वा समीपे ठित विय,
 अत्तान आदित्तपण्णसार पविट्ठ विय च मज्जमानो सवेग आपज्जित्वा
 ‘ बाल मखादेव, याव फलितस्सुप्पादा व इमे किलेसे जहितु नास
 10 क्वीति ’ चिन्तोसि । तस्सेव फलितपातुभाव आवज्जन्तस्स अन्तो
 छाहो उप्पाज्जि, सरीरा सेदा मुच्चिसु, साट्ठा पीळित्वा अप
 नेतव्वाकारपत्ता अहेसु ।

- सो ‘ अज्जेव मया निक्खमित्वा पव्वजितु वट्ठतीति ’ कप्पकस्स
 सतसहम्मुट्ठान गामवर ढत्वा जेड्डुत्त पक्कोसापेत्वा ‘ तात, मम सीसे
 15 फलित पातुभूत, महल्लको म्हि जातो, भुत्ता खो पन मे मानुसका
 कामा, इदानि दिव्वकामे परियेसिस्सामि, नेक्खम्ममालो मग्गह, त्व इम
 रज्ज पाप्पिज्ज, अह पन पव्वजित्वा मखादेवम्भवनुय्याने वसन्तो
 समणधम्म करिस्सामीति ’ आह ।

- त एव पव्वजितुकाम अमच्चा उपसक्कमित्वा ‘ देव, किं तुम्हाकं
 20 पव्वज्जाकारण ’ ति पुच्छिसु । राजा फणित हत्थेन गहेत्वा अम
 च्चान इम गाथमाह—

उत्तमङ्गरुहा मग्गं इमे जाता वयोहरा ।

पातुभूता देवदूता, पव्वज्जसमयो ममा’ति ॥

- सो एव वत्वा त दिवसमेव रज्ज पहाय इसिपव्वज्ज
 25 पव्वजित्वा तम्मिज्जेव मखादेवम्भवने विहरन्तो चतुरासीतिवस्सस
 हस्सानि चत्तारो ब्रह्मविहारे भावेत्वा अपरिहीनज्जाने ठितो काल
 क्त्वा ब्रह्मलोके निव्वत्तित्वा पुन ततो चुतो मिथिलाय येव निमि

राजा हुत्वा ओसक्कमान अत्तनो वस घटेत्वा तत्थेव अम्बवने पब्ब
जित्वा ब्रह्मविहारे भावेत्वा पुन ब्रह्मलोकूपगो व अहोसि ।

२१. महोसधस्स आवाहो २९

ततो पट्टाय बोधिसत्तस्स यसो महा अहोसि, त सब्ब उदुम्बरा
देवी येव विचारेति, सा तस्स सोळसवस्सकाले चिन्तेसि ' मम
कनिट्ठो महल्लको जातो, यसो पि स्स महा, आवाहमस्स कात्तु
वट्ठतीति ' सा रब्भो तमत्थ आरोचेसि । राजा त सुत्वा सोमन
५ स्सप्पत्तो हुत्वा ' साधु, जानापेहि न ' ति आह । सा त जाना
पेत्वा तेन सम्पटिच्छित्ते 'तेन हि तात कुमारिक आनेमा' ति आह ।
महोसधो ' कदाचि इमेहि आनीता मम न रुच्चेय्य, सयमेव ताव
उपधारेमीति ' चिन्तेत्वा एवमाह 'देवि, कतिपाह मा विञ्चि रब्भो
वदेथ, अह एक दारिक सय परियेसित्वा मम चित्तरचित तुम्हाव
१० आचिक्खिस्सामीति ' । ' एव करोहि ताता ' ति—।

१ सो देवि वन्दित्वा अत्तनो घर गन्त्वा सहायकान सज्ज अदत्त्वा
अञ्जतरवेमेन तुन्नवायउपहरणानि गहेत्वा एक्को व उत्तरद्वारेन
निक्खमित्वा उत्तरद्वारयवमज्जक पायासि । तदा पन तत्थ पुराणसे
ट्टिकुल परिजिण्ण अहोसि, तस्स कुलस्स धीता अमरादेवी नाम
१५ अभिरूपा सव्वलक्खणसम्पन्ना पुज्जवती, सा त दिवस पातो व यागु
पचित्वा आदाय ' पितु कसनट्ठान गमिस्सामीति ' निक्खमित्वा
तमेव मग पाटिपज्जि । महासत्तो त आगच्छन्ति दिस्वा ' लक्खण
सम्पन्ना इत्थी, सचे अपरिग्गहा इमाय मे पादपरिचारिकाय भवितु
वट्ठतीति ' चिन्तेसि । सापि त दिस्वा व 'सचे एवरूपस्स पुरिसस्स
२० गेहे भवेय्य सक्का सिया कुटुम्ब सण्ठपेतु' ति चिन्तेसि । अथ महा

- सत्तो ' इमिस्सा सपरिग्गहअपरिग्गहभावं न जानामि, हत्थमुद्दायं न पुच्छिस्सामि, सचे पण्डिता भविस्सति जानिस्सतीति ' चिन्तेत्वा दूरे ठितो व मुद्दि अकासि । सा ' अयं मे सस्सामिकभावं पुच्छतीति ' अत्वा हत्थं विक्कासेसि । सो अत्वा समीपं गत्वा ' भद्दे, का नाम त्वं ' ति पुच्छि । ' सामि, अहं अतीतानागते वा एतरहि वा यं नत्थि तं नामिकाति ' । ' भद्दे, लोके अमरत्ताम नत्थि, त्वं अमरा नाम भविस्सतीति ' । ' एवं सामीति ' । ' भद्दे, कस्स यागुं हरसीति ' । ' सामि, पुब्बदेवताया ' ति । ' पुब्बदेवता नाम माता-पितरो, तव पितु हरिस्ससि मज्जे ' ति । ' एवं भविस्सति सामीति ' ।
- 10 ' तव पिता किं करोतीति ' । ' एकं द्वे करोतीति ' । ' एकस्म द्विधाकरणं नाम कसनं, कसति भद्दे ' ति । ' एवं सामीति ' । ' कस्मिं पन ठाने ते पिता कमतीति ' । यत्थ सकिं गता न एन्तीति ' । ' सकिं गतानं न पच्चागमनद्वानं नाम सुसानं, सुसानसन्तिके कसति भद्दे ' ति । ' एवं सामीति ' । ' भद्दे, अज्जेव एस्ससीति ' । ' सचे एस्सति न एस्सामि, नोचे एस्सति एस्सामीति ' 15 पिता ते मज्जे नदीपारे कसति, उदके एन्ते न एस्ससि । अनेन्ते एस्ससीति ' । ' एवं सामीति ' । एत्तकं ' भद्दे अल्लापसल्लापं कत्वा अमरादेवी ' यागुं पिबिस्ससि सामीति ' निमित्तोसि । महासत्तो ' पाटिखिपत्ताम अमङ्गलं ' ति चिन्तेत्वा ' आम 20 पिबिस्सामीति ' आह । सा यागुयटं ओतारोसि । महासत्तो ' सचे पाति अधोवित्वा हत्थधोवनं अदत्वा व दस्सति एत्थेव नं पहाय गमिस्सामीति ' चिन्तेसि । सा पन पातिया उदकं आहरित्वा हत्थधोवनं दत्वा तुच्छपातिं हत्थे अठपेत्वा भूमियं कत्वा घटं आलोलेत्वा यागुया पुरोसि । तत्थ पन सित्थानि मन्दानि । अथ नं महा-
- 25 सत्तो आह ' किं भद्दे, अतिवहल्ल यागु ' ति । ' उदकं न लद्धं सामीति ' । ' केदारोहि उदकं न लद्धं भविस्सति मज्जे ' ति । सा ' एवं मामीति ' पितु यागुं ठपेत्वा बोधिसत्तस्स अदासि । सो पिबित्वा मुखं विक्खालेत्वा ' भद्दे, मयं तुम्हाकं गेहं गमिस्साम, मगं नो

आचिक्षा ' ति आह । सा ' साधु ' ति वत्वा तस्स मग्ग आचि
विस्सत्वा पितु यागु गहेत्वा अगमासि ।

सो ताय कथितमग्गेन त गेहगतो । अथ न अमरादेविया माता
दिस्वा व आसन दत्वा ' यागु वड्ढेमि सामीति ' आह । ' अम्म,

- ५ कनिड्डमगिनिया मे अमरादेविया थोका यागु दिन्ना ' ति ।
सा ' धीतु मे अत्थाय आगतेन भवितव्व ' ति अब्जासि ।
महासत्तो तेस दुग्गतभाव जानन्तो पि ' अम्म, अह तुल्लवायो,
अत्थि किञ्चि सिव्वितव्व ' ति । ' सामि अत्थि, मूल पन नत्थीति ' ।
' अम्म, मूलेन कम्म नत्थि, आनेथ सिव्विस्सामीति ' । सा जि
१० ण्णकानि पिलोतिकानि आहरित्वा अदासि । बोधिसत्तो आहटाहट
निड्डपेसि येव, पञ्चवन्तान किरिया नाम इज्जति, अथ न
' अम्म, वीथिसभागान आरोचेहीति ' आह । सा सकलगामे
आरोचेसि । महासत्तो तुल्लकम्म क्त्वा एकाहेनेव सहस्स उप्पा
देसि । महल्लिकापि स्स पातरासभत्त पचित्वा दत्वा साय ' तात
१५ कित्तन पचामीति ' आह । ' अम्म, यत्तका इमस्मि गेहे भुज्जन्ति
तेस पमाणेना ' ति । सा अनेकसूपव्यज्जन बहुभत्त पचि । अमरा
देवी पि साय सीसेन दारुकलाप उच्छेद्वेन पण्ण आदाय अरब्जतो
आगन्त्वा पुरे द्वारे दारूनि निविस्सित्वा पच्छिमद्वारेन गेह पाविसि ।
पिता पनस्सा सायतर आगामि । महासत्तो नानगरसे पि भुज्जि,
२० इतरा मातापितरो भोजेत्वा पच्छा भुज्जित्वा मातापितुल्ल पादे धो
वित्वा महासत्तस्स पादे धोवि । सो त परिगण्हन्तो कतिपाह तत्थेव
वासि । अथ न वीमसन्तो एकादिवस्स आह ' भदे अमरादेवि, अड्ड
नाल्लिकमत्त तण्डुल गहेत्वा ततो मय्य यागु च पूव च भत्त च
पचाहीति ' । सा ' साधू ' ति सम्पटिच्छित्वा ते तुण्डले कौट्टेत्वा
२५ मूलतण्डुलेहि यागु मज्झिमतण्डुलेहि भत्त कणिकाहि पूव पचित्वा
तदनु रूप व्यज्जन सम्पादेत्वा महासत्तस्स सव्यज्जन यागु अदासि ।
यागु मुखे ठपितमत्ता व रसहरणियो फरित्वा अट्ठासि । सो तस्सा

- वीमंसनत्यमेव ' भदे, पाचितुं अजानन्ती किमत्यं मम तण्डुले नास्ते-
सीति ' यागुं सह खेद्येन निद्रामेत्वा भूमियं पातोसि । सा अकु-
ञ्जित्वा व ' सचे यागु न सुन्दरा पूर्वं खाद् सामीति ' पूर्वं अदा-
सि । तस्मि तथेव अकामि । भत्ते पि तथेव पटिपञ्जित्वा ' त्वं
5 पाचिनं अजानन्ती मम सन्नकं किमत्यं नामेमीति ' कुद्धो विय
तीणि पि एकतो मदित्वा तस्मा सीमतो पट्टाय सञ्जटसरिरं विलि-
म्बित्वा ' द्वारे निसीदा ' नि आह । मा अकुञ्जित्वा व ' साधु
सामीति ' तथा अकासि । सो तस्मा निहतमानभावं अत्वा ' भदे
एहीति ' आह । सा एगवचनेनेव आगता ।
- 10 महासत्तो पन आगच्छन्तो कहापणसहस्रेण सार्द्धं एकं साटकं
तम्बूलपसिञ्चके ठपेत्वा आगतो । अय सो तं साटकं नीहरीत्वा
तस्मा हत्ये ठपेत्वा ' भदे, तव सहायिकाहि सार्द्धं नहायित्वा इमं
साटकं नीवासेत्वा एहीति ' आह । सा तया अकासि । पण्डितो
उप्यादितघनं च आहटघनं च सञ्चं तस्मा मातापितुनं दत्वा
15 ते समस्सासेत्वा तं आदाय नगरमेव गन्त्वा वीमंसनत्याय तं दोवा-
रिकस्स गेहे निसीदापेत्वा दोवारिकभरियाय आचिकित्त्वा अत्तनो
निवेसनं गन्त्वा पुरिसे आमन्तेत्वा ' अमुकगेहे इत्थि ठपेत्वा
आगतो म्हि, इमं सहस्सं आदाय गन्त्वा तं वीमंसया'ति सहस्सं
दत्वा पेसेसि । ते तया करिंसु । सा ' इमं मम सामिकम्म पादरजं
20 न अग्रतीति ' न इच्छि । ते गन्त्वा पण्डितस्स आरोचेसुं । पुन
पि यावत्तितियं पेसेत्वा चतुत्थे वारे ' तेन हि तं हत्ये गहेत्वा कट्टन्ता
आनेत्या ' ति आह । ते तया करिंसु । सा महासत्तं महासम्पत्तियं
डितं न संजानि, ओलोकेत्वा च पन हसि चेव रोदि च । सो उमि-
न्नामि कारणं पुच्छि । अय न सा एवमाह ' सामि, अहं हसमाना
25 तव सम्पत्तिं ओलोकेत्वा ' अयं सम्पत्ति न अकारणेन लद्धा,
पुरिममये पन कुसलं कत्वा लद्धा भविस्सति, अहो पञ्जानं फलं-
नामा ' ति हसि, रोदमाना पन ' इदानी परस्स ॥ ॥

त्पुम्हि अपरज्झित्वा निरयं गमिस्सतीति ' तयि कारुञ्जेन रोदिं'
 ति । सो तं वीमंसित्वा सुद्धभावं अत्वा ' गच्छथ, नं तत्थेव नेथा'
 ति कत्वा पेसेत्वा पुन ५ नवायवेसं गहेत्वा गन्त्वा ताय सार्द्धं तं रत्तिं
 सायित्वा पुन दिवसे पातो व राजकुलं पविसित्वा उटुम्बरादेविया
 5 आरोचेसि । सा रञ्जो आरोचेत्वा अमरादेविं सञ्चालंकारेहि
 अलंकरित्वा महायोगे निसिदापेत्वा महन्तेन सक्कोरेन महासत्तस्स
 गेहं आनेत्वा मङ्गलं कारेसि । राजा बोधिसत्तस्स सहस्रमूलं
 पण्णाकारं पेसेसि । दोवारिके आदिं कत्वा सकलनगरवासिनो पण्णा-
 १० कारे पहिणिमु । अमरादेवि रञ्जा पहितं पण्णाकारं द्विधा
 भिन्दित्वा एकं कोट्ठासं रञ्जो पेसेसि । एतेनुपायेन सकलनगर-
 वासीनम्पि पण्णाकारं पेसेत्वा नगरं संगण्हि । ततो पट्टाय महासत्तो
 ' ताय सार्द्धं समग्गवासं वसन्तो रञ्जो अत्थं च धम्मं च अनुसासि ।

२२. महोसधस्स विनिच्छयो ३०

एका इत्थी पुत्तं आदाय मुखधोवनत्थाय पण्डितस्स पोक्खरणिं
 गन्त्वा पुत्तं नहापेत्वा अत्तनी साट्ठके निसिदापेत्वा मुखं धोवित्वा
 15 नहायितुं ओतरि । तस्मिं खणे एका यक्खिनी नं
 दारकं दिस्वा खादितुकामा हुत्वा इत्थिवेसं गहेत्वा ' सहायिके
 सोभति वनायं दारको, तवेसो पुत्तो ' ति पुच्छित्वा ' आम अम्मा
 ति वुत्ते ' पायेमि नं ' ति कत्वा ' पायेहीति ' वुत्ता तं गहेत्वा
 थोकं कीट्ठापेत्वा तं आदाय पलायितुं आरभि । इतरा तं दिस्वा
 20 धावित्वा ' कुहिं मे पुत्तं नेसीति ' गण्हि । यक्खिनी ' कुतो तथा -
 पुत्तो लद्धो, नयेसो पुत्तो ' ति आह । ता कलहं करोन्तिको साउ-
 द्दारेन गच्छन्ति । पण्डितो कलहसदं सुत्वा ता पक्खेसित्वा ' किमेतं'

- ति पुच्छित्वा अहं सुत्वा अक्खीनं अनिमिसताय चैव रत्ताय च य-
 क्खिनिं यक्खिनीति जत्वापि 'मम विनिच्छये ठस्सथा' ति वत्वा 'आम-
 ठस्सामा' ति वुत्ते लेखं कट्ठित्वा, लेखामज्जे दारकं निपज्जापेत्वा, यक्खिनि-
 या हत्थेसु मातरा पादेसु गाहापेत्वा 'द्वे पि आकाट्ठित्वा गण्हथ, कट्ठितुं
 5 सक्कोन्तिया एव पुत्तो' ति आह । ता उभो पि कट्ठिमु । दारको
 कट्ठियमानो दुक्खप्पत्तो हुत्वा विरवि । माता हृदयेन फलितेन विय
 पुत्ते मोचेत्वा रोदमाना अट्ठासि । पण्डितो महाजनं पुच्छि 'दारके
 मातुहृदयं मुदुकं होति उदाहु अमातुहृदयं' ति । मातुह-
 दयं पण्डिता' ति । 'इदानीं किमेतं दारकं गहेत्वा ठिता
 10 माता होति विस्सज्जेत्वा ठिता' ति । 'विस्सज्जेत्वा
 ठिता पण्डिता' ति । 'इमं पन दारकचोरिं तुम्हे जानाथा
 ति । 'न जानाम पण्डिता' ति । 'यक्खिनी एसा दारकं
 खादितुं गण्हीति' । 'कथं जाना सि पण्डिता' ति । अक्खीनं
 अनिमिसताय चैव रत्ताय च छायाय अमावेन च निरासंकताय
 15 च निक्कल्लण्णतय चा' ति । अथ नं पुच्छि 'कासि त्वं' ति 'यखि
 नि न्हि सामीति' । 'कस्मा इमं दारकं गण्हीति' । 'खादितुं
 सामीति' । 'अन्धवाले, पुब्बे पि पापकं कत्वा यक्खिनी जातासि;
 इदानीं पुन पि पापं करोसि, अहो अन्धवालासीति' ओवदित्वा
 पच्चसु सल्लेसु पतिठापेत्वा उज्ज्योजेसि । दारकमाता 'चिरं जीव
 20 सामीति' पण्डितं धोमेत्वा पुत्तं आदाय पक्कामि ।

२३. सक्कासुरयुद्धं ३६

तस्मिं काले तावत्तिसप्तवने अमुरा प्रविव्रान्ति । सप्तो देवरान्,
 'किं नो साधारणेनं रज्जेना' ति अमुरे दिव्यपानं पायेत्वा मत्ते

- समाने पादेसु गहेत्वा सिनेरुपपाते खिपापोसि । ते असुरभवनमेव सम्पापुणिंसु । असुरभवनं नाम सिनेरुस्स हेट्ठिमतले तावत्तिसदेवलो-
कप्पमाणमेव, तत्थ देवानं पारिच्छत्तको विय चित्तपाटली नाम कप-
ट्टियरुक्खो होति । ते चित्तपाटलिया पुप्फिताय जानन्ति ‘ नायं
5 अम्हाकं देवलोको, देवलोकस्मिं हि पारिच्छत्तको पुप्फतीति ’ । अथ
ते ‘ जरसक्को अम्हे मत्ते कत्वा महासमुद्दपिठे खिपित्वा अम्हाकं
देवनगरं गण्हि, मयं तेन सद्धिं युज्झित्वा अम्हाकं देवनगरमेव
गण्हिस्सामा ’ ति किपिल्लिका विय थम्भं सिनेरुं अनुसञ्चरमाना उट्ठ-
हिंसु । सक्को ‘ असुरा किर उट्ठिता ’ ति सुत्वा समुद्दपिठे येव
10 अब्भुगन्त्वा युज्झमानो तेहि पराजितो दियड्ढुयोजनसतिकेन वेजय-
न्तरपेन दक्खिणसमुद्दस्स मत्थकमत्थकेन पलायितुं आरब्धो । अपस्स
रथो समुद्दपिठेन वेगेन गच्छन्तो सिम्बलिवनं पक्खन्तो । तस्स गम-
नमगे सिम्बलिवनं तालवनं विय छिजित्वा छिजित्वा समुद्दपिठे
पतति । सुपण्णपोतका समुद्दपिठे परिवत्तेन्ता महारवं रविसु । सक्को
15 मातलिं पुच्छि ‘ सम्म मातलि, किं सद्धो नामेस, अतिकरुणो रवो
वत्ततीति ’ । ‘ देव, तुम्हाकं रथवेगवियुण्णिस्से सिम्बलिवने पतन्ते
सुपण्णपोतका मरणभयतज्जिता एकविरवं विरवन्तीति ’ । महासत्तो
‘ सम्म मातलि, मा अम्हे निस्साय एते किलमन्तु, न मयं इस्स-
रियं निस्साय पाणवधकम्मं करोम, एतेसं पन अत्थाय मयं जीवितं
20 परिचजित्वा अमुरानं दस्साम, निवत्तये तं रथं ’ ति वत्वा इमं
गाथमाह—

‘ कुलावका मातलि सिम्बलिसिं,
ईसामुखेन परिवज्जयस्सु ।

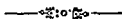
कामं चजाम असुरेसु पाणं,

25 मा यिमे दिजा विरुत्तावा अहेसुं ’ ति ॥

मातलि संग्राहरो तस्स वचनं सुत्वा रथं निवत्तेत्वा अज्जेन
मग्गेन देवलोकान्निमुखं अकासि । असुरा पन तं निवत्तयमानमेव

दिस्वा ' अद्धा अञ्जेहि पि चक्रवालेहि सका आगच्छन्ति, बलं
लभित्वा ' रयो निवत्तो भविमसतीति ' मरणभयभीता पलायित्वा
अमुरभवनमेव पविसिंसु । सको पि देवनगरं पविसित्वा
द्वीसु देवलोकेषु देवगणेन परिवृतो नगरमञ्जे अट्टासि । तस्मिं खणे
५ पठविं मिन्द्रित्वा योजनसहस्रमुव्वेधो वेजयन्तपासादो उट्ठहि । विज-
यन्ते उट्ठितत्ता वेजयन्तो त्वेष नामं अकंसु । अथ सको पुन अमु-
रानं आगमनत्थाय पञ्चसु ठानेसु आरक्खं ठपेसि ।

२४. महामायाय सुपिनं ३२

तदा किर कपिलवत्थु-नगरे आसाळ्हिनक्खत्तं शुद्धं अहोसि ।
महाननो नक्खत्तं कीळति । महामाया देवी पुरे पुण्णमाय सत्तम-
१० दिवसतो पट्ठाय विगतमुरापानं मालागन्धाविभूतिसम्पन्नं नक्खत्तकीळं
अनुभवमाना सत्तमदिवसे पातो व उट्ठाय गन्धोदकेन नहायित्वा
चत्तारि सतसहस्सानि विस्सज्जेत्वा महादानं दत्त्वा सञ्चालंकारवि-
भूषिता वरभोजनं भुञ्जित्वा उपोसथङ्गानि अधिट्ठाय अलंरुतपटि-
यत्तं सिरिगव्वं पविसित्वा सिरिसयने निपज्जा निदं ओक्कममाना इमं
१५ सुपिनं अहसि ।

चत्तारो किर नं महाराजानो सयनेनेव सद्धिं उक्खिपित्वा हिम-
वन्तं नेत्वा सट्ठियोजनिके मनोसिलतले सत्तयोजनिरुस्स महामाल-
रुक्खम्स हेट्ठा ठपेत्वा एकमन्तं अट्ठसु । अयं नेसं देवियो आगन्त्वा
देविं अनेोतत्तदहं नेत्वा मानुममलहरणत्थं नहापेत्वा दिव्ववत्थं
२० निपासापेत्वा गन्धेहि विलिम्पापेत्वा दिव्वपुष्पानि पिलव्वापेत्वा,
ततो अरिदूरे रत्तपक्कनो तस्स अन्तो कनकविमानं अत्थि,
तत्थ पादीनसीसकं दिव्वसयनं पञ्जापेत्वा निपज्जापेसुं । अथ

- बोधिसत्तो सेतवरवारणो हुत्वा, ततो अविदूरे एको सुवण्णपब्बतो
 तत्थ चरित्वा, ततो ओरुय्य रजतपब्बत अभिरूहित्वा उत्तरदिसतो
 आगम्म रजतदामवण्णाय सोण्डाय सेतपद्म गहेत्वा कोञ्चनाद
 नदित्वा वनकविमान पविसित्वा मातु सयन तिस्रत्तु पदक्खिण
 5 कत्वा दक्खिणपक्ख ताळेत्वा कुच्छि पविट्ठसदिसो अहोमि । एव
 उत्तरासाळहनक्खत्तेन पटिसन्धि गण्हि । पुनदिवसे पबुद्धा देवी त
 सुपिन रज्जो आरोचेसि । राजा चलुसट्ठिमत्ते ब्राह्मणपामोक्खे
 पक्कोसापेत्वा हरितुपत्थाय लाजादीहि कतमङ्गलसकाराय भूमिया
 महारहानि आसनानि पञ्जापेत्वा तत्थ निसिन्नान ब्राह्मणान सप्पि-
 10 मधुसकराभिसखतम्म वरपायासस्स सुवण्णरजतपातियो पूरेत्वा
 सुवण्णरजतपातीहि येव पटिमुज्जेत्वा अदासि, अब्जेहि च अहत
 वत्थक्कपिल्गाविदानादीहि ते सन्तप्पेसि । अथ तेस सव्वरामेहि
 सन्तप्पितान सुपिन आरोचेत्वा ' किं भविस्सतीति ' पुच्छि ।
 ब्राह्मणा आहंसु ' मा चिन्तयि महाराज, देविया ते कुच्छिम्हि
 15 गव्वो पतिट्ठितो, सो च खो पुरिसगव्वो न इत्थिगव्वो, पुत्तो ते
 भविस्सति, मो सचे अगार अज्झावसिस्सति राजा भविस्सति चक्क
 वत्ती, सचे अगारा निक्खम्म पव्वजिस्सति बुद्धो भविस्सति लोके
 विवत्तच्छद्दो ' ति ।

२५. बुद्धस्स उत्पत्ति ३३

- महामाया देवी, पत्तेन तेळ विय, दसमासे कुच्छिया बोधिसत्त
 20 परिहारित्वा परिपुण्णगव्वमा जातिपर गन्तुमाया सुद्धोदनमहराजस्स
 आरोचेसि ।

'इच्छाम ह देव कुलसन्तर देवदहनगर गन्तु' ति । राजा 'सायू'
 ति सम्पट्ठिच्छित्वा कपिलवत्थुतो याव देवदहनगरा ममा सम कोरे-

- त्वा कदालिमुष्णवटवनपनाकादीहि अलंकारापेत्वा देवि सोवग्ग-
सिविकाय निर्झादपेत्वा अमच्चमहस्सेन उक्खिपापेत्वा मह-
न्तेन परिवारेण पेसेसि । द्विजं पन नगरानं अन्तरे-
उमयनगरवासीनं पि लुम्बिनिवनं नाम मङ्गलमालवनं अत्थि ।
5 तस्मिं समये मूलतो पट्ठाय याव अन्नमात्ता सज्जं एक-
फालिकुल्लं अहोसि, साग्वन्तरोहि चैव पुप्फन्तरोहि च पञ्चवण्णपमर-
गणा नानप्पकारा च सक्कुणंसंया मधुरस्सरेण विकूजन्ता विचरन्ति ।
सकलं लुम्बिनिवनं चित्तलतावनसदिसं महानुभावस्स रज्जो सुस-
ज्जिआपानमण्डलं विय अहोसि । देविया तं दित्वा सालवनं गीळं
10 कीळितुकामता उदपादि । अमचा देवि गहेत्वा सालवनं पविसिंसु ।
सा मङ्गलसालमूलं गन्त्वा सालसाखायं गण्हितुकामा अहोसि । साल-
साखा सुसेदितवेत्तमां विय ओणमित्वा देविया हत्यपथं उपमांछि ।
सा हत्यं पसारेत्वा साखं अग्गहेसि । तावदेव चस्सा कम्मजवाता
चल्लिमु । अथस्सा साणि परित्तिपित्वा महाजनो पटिकमि । साल-
15 साखं गहेत्वा तिठ्ठमानाय एव चस्सा गव्भवुद्धानं अहोसि ।
तं खणं येव चत्तारो पि सुद्धचित्ता महान्नल्लानो सुवण्णजालं
आद्राय सम्पत्ता तेन सुवण्णजालेन बोधिसत्तं सम्पटिच्छित्वा मातु पुरतो
उपेत्या ‘ अत्तमना देवि होहि, महेसक्खो ते पुत्तो उप्पन्नो ’ ति
आहंसु । यथा पन अज्जे सत्ता मातुकुच्छितो निक्खमन्ता पटिक्खेन
20 अमुचिना मक्खित्ता निक्खमन्ति, न एवं बोधिसत्तो । बोधिसत्तो पन
धम्मासनतो ओतरन्तो धम्मरुथिओ विय निस्सेणितो ओतरन्तो
पुरिसो विय चद्वे च हत्ये द्वे च पदे पसारेत्वा डित्तो मातुकुच्छि-
सम्भवेन केनचि अमुचिना अमानिखतो सुद्धो विमदो कासिरुत्थे
निक्खित्तमणिरतनं विय जोतन्तो मातुकुच्छितो निक्खमि । एवं
25 सन्ते पि बोधिसत्तस्स च बोधिसत्तमातुया च सकारत्थं आकासतो
द्वे उदकधारा निक्खमित्वा बोधिसत्तस्स च मातु चस्स सरिरे उतुं
गाहापेमुं ।

२६. चत्तारि पुब्बनिमित्तानि ३४

अथेक दिवसं बोधिसत्तो उय्यानभूमिं गन्तुकामो सारथिं आम-
 न्तेत्वा ' रथं योजेहीति ' आह । सो ' साधू ' ति पटिसुणित्वा
 महारहं उत्तमरथं सञ्चालंकारेण अलंकरित्वा कुमुदपत्तवण्णे चत्तारो
 मङ्गलसिन्धवे योजेत्वा बोधिसत्तस्स पटिवेदेसि बोधिसत्तो देवविमान-
 5 सत्तिसं रथं अभिरूहित्वा उय्यानाभिमुखो अगमासि । देवता 'सिद्ध-
 त्यकुमारस्स अभिसम्बु-ज्जनकाले आसन्ने, पुब्बनिमित्तं दस्सेस्सामा'
 ति एकं देवपुत्तं जराजज्जरं खण्डदन्तं पलितकेसं वंक्कं ओभग्गसरीरं
 दण्डहत्यं पवेयमानं कत्वा दस्सेसुं । तं बोधिसत्तो चेव सारथि च
 पस्सन्ति । ततो बोधिसत्तो सारथिं 'सम्म, को नमिस्स पुरिसो, केसापि
 10 स्स न यथा अब्जेसं' ति महापदाने आगतनयेन पुच्छित्वा
 तस्स वचनं सुत्वा ' धिरत्थु वत्त भो जातिया यत्त हि नाम जातस्स
 जरा पब्बायिस्सतीति' संविग्गहदयो ततो व पटिनिवत्तित्वा पासा-
 दमेव अभिरूहि ।

राजा ' किं कारणा मम पुत्तो खिप्पं पटिनिवत्तीति ' पुच्छ ।
 15 ' जिण्णं पुरिसं दिम्वा देवा ति । जिण्णं पुरिसं दिस्वा
 पब्बजिस्सतीति ' आहसु । ' कम्मा मं नासेय सीधं
 पुत्तस्स नाट्ठानि सज्जेथ, सम्पत्तिं अनुभवन्तो पब्बज्जाय
 सीति न करिस्सतीति ' वत्वा आरक्खं बड्ढत्वा सञ्च-
 दिमासु जद्धयोजेने अद्धयोजेने ठपेसि । पुनेरुदिवसं बोधिसत्तो
 20 तपेव उय्यानं गच्छन्तो देवताहि निम्मित्तं व्याधिं पुरिसं
 दिम्वा पुरिमनयेनेव पुच्छित्वा संविग्गहदयो निवत्तित्वा पासादं अभि-
 रूहि । राजापि पुच्छित्वा हेट्ठावुत्तनयेनेव संविदहित्वा पुन बड्ढत्वा
 समन्ततो तिगावुत्तप्पमाणे पदेसे आरक्ख ठपेसि । अपरं पन एक-
 दिवसं बोधिसत्तो तपेव उय्यानं गच्छन्तो देवताहि निम्मित्तं काल-

कतं दिस्वा पुरिमनयेनेव पुच्छित्वा संविगाहदयो पुन
निवत्तित्वा पासादं अभिरूहि । राजापि पुच्छित्वा हेष्टावुत्तनयेनेव
संविदहित्वा पुन वड्डित्वा समन्ततो योजनप्पमाणे पदेसे आरक्खं टपेसि ।
अपरं पन एकदिवसं उय्यानं गच्छन्तो तथेव देवताहि निम्मितं
5 सुनिवत्थं सुपारुते पव्वजितं दिस्वा ' को नामेसो सम्भा ' ति सा-
रथिं पुच्छि । सारथिं विञ्चापि बुद्धुप्पादत्तस अभावा पव्वजितं वा
पव्वजितगुणे न जानाति, देवानुभावेन पन ' पव्वजितो नामेस
देवा ' ति वत्वा पव्वजाय गुणे वण्णेसि । बोधिसत्तो पव्वजाय
रुचिं उप्पादेत्वा तं दिवसं उय्यानं अगमासि । दीवभाणका पनाहु
10 ' चत्वारि निमित्तानि एकादिवसेनेव दिस्वा अगमासीति '

२७. महाभिनिक्खमनं ३७.

तस्मिं समये ' राहुलमाता पुत्तं विनाता ' ति मुत्वा सुद्धोदन-
महाराना ' पुतस्स मे वुट्ठि निवेदेया ' ति सासनं पहिणि । बोधि-
सत्तो तं मुत्वा ' राहुलो जातो, बन्धनं जातं ' ति आह । राजा
' किं मे पुत्तो अवचा ' ति पुच्छित्वा तं वचनं मुत्वा ' इतो पट्ठाया
15 मे नत्तु राहुलकुमारो त्वेव नामं होतू ' ति ।
बोधिसत्तो पि खो रयवरं आरुह्य महन्तेन यसेन अतिमनोरमेन
सिरिसोभमेन नगरं पाविसि । तस्मिं समये किसानोत्तमी नाम
स्वत्तिर्यक्कञ्जा उपरिपासादवरतलगतता नगरं पदवित्तिणं कुरुमानस्स
बोधिसत्तस्स रूपसिरिं दित्वा पतिसोमनस्स जाता इमं उदानं उदा-
80 नेसि—

निष्पुता, नून, सा, माता, निष्पुता, नून, सो, पिता ।

निष्पुता नून सा नारी, यस्सायं ईदिसो पती ति ॥

बोधिसत्तो तं सुत्वा चिन्तोसि 'अयमेवं' आह, एवरूपं अत्तभावं
 पस्सन्तिया मातुहदयं निब्बायति, पितुहदयं निब्बायति पजापतीहदयं
 निब्बायति, कस्मिं नु खो निब्बुते हृदयं निब्बुतं नाम होतीति' । अयस्स
 किल्लेसेसु विरत्तमानस्स एतदहोसि 'रागग्गिम्हि निब्बुते, निब्बुतं
 5 नाम होती, दोसग्गिम्हि मोहग्गिम्हि निब्बुते निब्बुतं नाम होती,
 मानदिट्ठिआदिषु सब्बकिल्लेसदरयेसु निब्बुतेषु निब्बुतं नाम होती,
 अयं मे सुस्सवनं सावेसि, अहं हि निब्बानं गवेसन्तो चरामि,
 अज्जेव मया घरावास छड्डेत्या निक्खम्म पब्बजित्वा निब्बानं गवे-
 सितुं वट्ठति, अयं इमिस्सा आचरियभागो होतू 'ति कण्ठतो, ओ-
 10 मुच्चित्वा किसानोत्तमिया सतसहस्सग्घनकं मुत्ताहारं पेसेसि । सा
 'सिद्धत्थकुमारो मयि पटिबद्धचित्तो हुत्वा पण्णाकारं पेसेतीति'
 सोमनस्सजाता अहोसि ।

बोधिसत्तो पि महन्तेन सिरिसोभग्गेन अत्तनो पासादं अभि-
 रूहित्वा सिरिसयने निपज्जि । तावदेव नं सब्वालंकारपटिमण्डिता
 15 नच्चगीतादिषु सुसिक्खिता देवकज्जा विय रूपप्पत्ता इत्थियो नाना-
 तुरियानि गहेत्वा सम्परिवारयित्वा अभिरमापेन्तियो नच्चगीतवादि-
 तानि पयोजयिंषु । बोधिसत्तो किल्लेसेसु विरत्ताचित्ताय नच्चादिषु
 अनाभिरतो मुहुत्तं निदं ओक्कमि । तापि इत्थियो 'यस्स-
 त्याय मयं नच्चादीनि पयोजयाम सो निदं उपगतो इदा-
 20 नि किमत्थं किल्लमामा' ति गहितगहितानि तुरियानि अज्झो-
 त्यरित्वा निपज्जिषु । गन्धतेलप्पदीपा द्रायन्ति । बोधिसत्तो पबु-
 ज्जित्वा सयनपिट्ठे पल्लंकेन निसिन्नो अहस ता इत्थियो तुरियभ-
 ण्डानि अवत्थरित्वा निदायन्तियो, एकच्चा पग्घरितत्तेळा लालाकि-
 लित्रगत्ता, एकच्चा दन्ते खादन्तियो, एकच्चा काकच्छन्तियो, एकच्चा
 25 विप्पलपन्तियो, एकच्चा विवटमुत्ता, एकच्चा अपगतवत्था पाकटवीमच्छ-
 सम्बाधट्ठाना । सो तासं तं विप्पकारं दित्वा भिय्यो सोमत्ताय कामेसु
 विरज्जो अहोसि । तस्स अलंकृतपटियत्तं सक्कभवनमदिमग्गि तं महा-
 तलं विप्पविद्धनानाकुणपभरितं आमकमुसानं विय उपट्ठासि, तयो

मवा आदित्तगेहसदिमा विय खारियिमु, ' उपदुतं वत मो, उपस्सद्वं वत मो ' ति उदानं पवत्ति, आतिविय पव्वज्जाय चित्तं नमि । सो ' अज्जेव मया महामिनिक्खमनं निक्खमितुं वट्ठीतीति ' सयना बुद्धाय द्वारसमीपं गन्त्वा ' को एत्या ' ति आह ।

- 5 उम्मारे सीसं कत्वा निपत्तो छत्तो ' अहं अव्यपुत्त छत्तो ' ति आह । ' अहं अज्ज महामिनिक्खमनं निक्खमितुकामो, एकं मे अस्सं कप्पेहीति ' । सो ' सायु देवा ' ति अस्समण्डकं गहेत्वा अस्ससालं गन्त्वा गन्धतेल्लप्पदीपेषु जलन्तेसु मुमनपट्टवितानस्म हेट्ठा रमणीये भूमिभागे ठितं कन्धकं अस्सरानानं दित्वा ' अज्ज
- 10 मया इममेव कप्पेतुं वट्ठीतीति ' कन्धकं कप्पेसि । सो कप्पिय मानो व अञ्जासि ' अयं कप्पना अतिगाब्धा, अज्जेसु दिवसेसु उय्यान-कौल्लादिगमने कप्पना विष न होति, मय्हं अव्यपुत्तो अज्ज महामिनिक्खमनं निक्खमितुकामो भविस्सनीति । ' ततो तुट्ठमानसो महाहासितं हसि । सो सद्दो सक्कलनगरं पत्थरित्वा गच्छेय्य, देवता
- 15 पन तं सद्दं निरुम्मित्वा न कम्माचि सोतुं अट्ठमु । बोधिसत्तो पि स्रो छन्नं पेसेत्वा व ' पुत्तं ताव पस्सिस्सामीति ' चिन्तेत्वा निसि-जपल्लंको बुद्धाय राहुल्लमाताय वसनट्टानं गन्त्वा गव्वमद्वारं विवारि ।
- तिस्सि खणे अन्तोगव्वे गन्धनेल्लप्पदीपो प्रायति । राहुल्लमाता सुमन-भल्लिकादीनं पुप्फानं अम्मणमत्तेन अभिप्पकिण्णसयने पुत्तस्स मत्पके
- 20 हत्थं ठपेत्वा निदायति । बोधिसत्तो उम्मारे पादं ठपेत्वा ठित-को व ओलोकेत्वा ' सच्चाहं देविया हत्थं अपनेत्वा मम पुत्तं गप्हि-स्सामि देवी पबुद्धिस्सति, एवं मे गमनन्नरायो भविस्सति, बुद्धो दृत्वा व आगन्त्वा पस्सिम्मामीति ' पासादतल्लो ओतरि ॥

२८. पटिच्चसमुप्पादो ३६

- तेन समयेन बुद्धो भगवा उरुवेलायं विहरति नेरञ्जरायतीरे
 बोधिरुक्खमूले पठमाभिसम्बुद्धो । अथ खो भगवा बोधिरुक्खमूले
 सत्ताहं एकपल्लंकेन निर्सादि विमुत्तिमुखपटिसंवेदी । अथ खो भगवा
 रत्तिया पठमं यामं पटिच्चसमुप्पादं अनुलोमपटिलोमं मनसाकासि
 5 ‘अविज्जापच्चया संखारा, संखारपच्चया विज्जाणं, विज्जाणप-
 च्चया नामरूपं, नामरूपपच्चया सळायतनं, सळायतनपच्चया फस्सो,
 फस्सपच्चया वेदन, वेदनापच्चया तण्हा, तण्हापच्चया उपादानं,
 उपादानपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं सोक-
 परिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा भवन्ति । एवमेतस्स केवलस्स दुक्ख-
 10 क्खन्धस्स समुदयो होति । अविज्जाय त्वेव असेसविरागनिरोधा
 संखारनिरोधो, संखारनिरोधा विज्जाणनिरोधो, विज्जाणनिरोधा
 नामरूपनिरोधो, नामरूपनिरोधा सळायतननिरोधो, सळायतननिरोधा
 फस्सानिरोधो, फस्सानिरोधा वेदनानिरोधो, वेदनानिरोधा तण्हा-
 निरोधो, तण्हानिरोधा उपादाननिरोधो, उपादाननिरोधा भवनि-
 15 रोधो, भवनिरोधा जातिनिरोधो, जातिनिरोधा जरामरणं सोकपरि-
 देवदुक्खदोमनस्सुपायासा निरुज्झन्ति । एवमेतस्स केवलस्स दुक्ख-
 क्खन्धस्स निरोधो होती ’ ति । अथ खो भगवा एतमत्थं विदित्वा
 तायं वेलायं इमं उदानं उदानेसि—

यदा हवे पातुभवन्ति धम्मा

20

आत्तापिनो शायतो ब्राह्मणस्स ।

अथस्स कत्ता वपयन्ति सव्वा

यतो पजानाति सहेतु धम्मं ति ॥

२९. धम्मचक्कपवरानसुत्त ३७

- एवं मे सुतं । एकं समयं मगवा चाराणसियं विहरति इत्ति-
 पत्तेने मिगदाये । तत्र खो मगवा पञ्चवन्निये भिक्खु आमन्तेसि ' द्वे
 मे भिक्खवे अन्ना पञ्चवन्नितेन न सेवितव्वा । कतमे द्वे । यो चायं
 कामेषु काममुत्तद्धिकानुयोगो हीनो गम्भो पोपुञ्जानिको अनरियो
 5 अनत्यसंहितो, यो चायं अत्तकिलमथानुयोगो दुक्खो अनरियो
 अनत्यसंहितो, एते खो भिक्खवे उभो अन्ते अनुपगम्भ
 मज्झिमा पटिपदा तयागतेन अभिसम्बुद्धा चक्खुकरणी व्याणकरणी
 उपसमाय अभिञ्जाय सन्धोघाय निब्बानाय संवत्तति । कतमा च
 मा भिक्खवे मज्झिमा पटिपदा तयागतेन अभिसम्बुद्धा चक्खुकरणी
 10 व्याणकरणी उपसमाय अभिञ्जाय सन्धोघाय निब्बानाय संवत्तति । अ-
 यमेव अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो, सैय्ययईदं—सम्मादिट्ठि, सम्मासंकप्पो,
 सम्मावाचा, सम्माकम्मन्तो, सम्माआजीवो, सम्मावायामो, सम्मासत्ति,
 सम्मासमाधि । अयं खो सा भिक्खवे मज्झिमा पटिपदा तयागतेन
 ' अभिसम्बुद्धा चक्खुकरणी व्याणकरणी उपसमाय अभिञ्जाय सन्धो-
 15 घाय निब्बानाय संवत्तति । इदं खो पन भिक्खवे दुक्खं अरिय-
 ' सच्चं—जानि पि दुक्खा, जरा पि दुक्खा, व्याधि पि दुक्खा, मरणं
 पि दुक्खं । अप्पियेहि सम्पयोगो दुक्खो । पियेहि विप्पयोगो
 दुक्खो, यं पिच्छं न लभति तं पि दुक्खं, संखित्तेन पञ्चपादान-
 क्खन्धा पि दुक्खा । इदं खो पन भिक्खवे दुक्खसमुदयं अरिय-
 20 सच्चं—यायं तण्हा पोनोव्मविका नन्दिरागसहगता तत्रतत्राभिनान्दिनी,
 सैय्यय ईदं—कानतण्हा, भवतण्हा, विभवतण्हा । इदं खो पन भि-
 क्खवे दुक्खनिरोधं अरियसच्चं—यो तस्सा येष तण्हाय जत्तेसवि-
 रागानिरोधो चागो पटिनिस्तन्नो मुत्ति अनाल्लयो । इदं खो पन
 भिक्खवे दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा अरियसच्चं, अयमेव अरियो

अट्टाङ्गिको मग्गो, सेय्यथ ईदं— सम्मादिट्ठि सम्मासंकप्पो सम्मावाचा
सम्माकम्मन्तो सम्माआजीवो सम्मावायामो सम्मासति सम्मासमाधि ।

३०, यसपब्बज्जा ३८

—:~:—

- तेन खो पन समयेन बाराणसियं यसो नाम कुलपुत्तो सेट्ठिपुत्तो
सुखुमालो होति, तस्स तयो पासादा होन्ति । एको हेमन्तिको,
5 एको गिम्हिको, एको वस्सिको । सो वस्सिके पासादे चत्तरो मासे
निप्पुरिसेहि वुरियेहि परिचारियमानो न हेट्ठा पासादा ओरोहति ।
अथ खो यसस्स कुलपुत्तस्स पञ्चहि कामगुणेहि समाप्पितस्स सम-
ङ्गिभूतस्स परिचारियमानस्स पटिगच्चेव दीान ओक्कमि, परिजन-
स्सापि पच्छा निदा ओक्कमि, सब्बरतियो च तेलप्पदीपो द्रायति ।
10 अथ खो यसो कुलपुत्तो पटिगच्चेव पटिगुज्जित्वा अद्दस सकं परि-
जनं सुपन्तं अब्बिस्सा कच्छे वीणं अब्बिस्सा कण्ठे मुतिङ्गं अ-
ब्बिस्सा कच्छे आलम्बरं अब्बं विकेसिकं अब्बं विक्खेळिकं वि-
प्पलपन्तियो, हत्यप्पत्तं सुत्तानं मब्बे । दिस्वानस्स आदीनवो पाबु-
रहोसि, निब्बिदायाचित्तं सण्ठासि । अथ खो यसो कुलपुत्तो उदानं
15 उदानेसि ' उपदुतं वत भो. उपस्सट्ठं वत भो ' ति । अथ खो
यसो कुलपुत्तो सुवण्णपादुकायो आरोहित्वा येन निवेसनद्वारं तेनु-
पसंकमि, अमनुस्सा द्वारं विवरिंसु ' मा यसस्स कुलपुत्तस्स कोचि
अन्तरायं अकासि अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जाया ' ति । अथ
खो यसो कुलपुत्तो येन नगरद्वारं तेनुपसंकमि, अमनुस्सा द्वारं
20 विवरिंसु ' मा यसस्स कुलपुत्तस्स कोचि अन्तरायं अकासि अगा-
रस्मा अनगारियं पब्बज्जाया ' ति । अथ खो यसो कुलपुत्तो येन
इत्तिपतनं मिगदायो तेनुपसंकमि । तेन खो पन समयेन मंगवा
रत्तिया पच्चंससमयं पच्चुट्ठाय अज्झोकासे चङ्कमति । अद्दस खो

- भगवा यसं कुलपुत्तं दूरतो व आगच्छन्तं दिस्वान चङ्कमा ओरो-
 हित्वा पञ्जत्ते आसने निसीदि । अथ खो यसो कुलपुत्तो भगवतो
 अविदूरे उदानं उदानेसि 'उपहृतं वत मो, उपस्सहं वत मो' ति ।
 अथ खो भगवा यसं कुलपुत्तं एतदवोच ' इदं खो यस अनुपहृतं,
 5 इदं अनुपस्सहं, एहि यस निसीदि, धम्मं ते देसेस्सामी ' ति । अथ
 खो यसो कुलपुत्तो ' इदं किर अनुपहृतं, इदं अनुपस्सहं ' ति हट्ठो
 उदमो सुवण्णपादुकाहि ओरोहित्वा येन भगवा तेनुपसंकमि, उप-
 संकमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसि
 चस्स खो यस्स कुलपुत्तस्स भगवा अनुपुब्बिकथं कथेसि, सेय्यथ
 10 ईदं— दानकथं सीलकथं सम्मकथं कामानं आदीनवं ओकारं संकि-
 लेसं नेक्खम्मे आनिसंसं पकासेसि । यदा भगवा अब्भासि यसं
 कुलपुत्तं कल्लाचित्तं मुट्ठुचित्तं विनीवरणचित्तं उदमाचित्तं पसन्न-
 चित्तं अथ या बुद्धानं सामुक्कंसिका धम्मदेसना तं पकासेसि— दुक्खं
 समुदयं निरोधं मग्गं । सेय्यथा पि नाम सुद्धं वत्थं अपगतकाल्ळकं
 15 सम्मदेवरजनं पटिगण्हेय्य एवमेव यस्स कुलपुत्तस्स तस्मि
 येव आसने विरजं वीतमलं धम्मचक्रुं उदपादि ' यं
 किञ्चि समुदयधम्मं सञ्चं तं निरोधधम्मं ' ति । अथ खो
 यस्स कुलपुत्तस्स माता पासादं अभिरूहित्वा यमं कुलपुत्तं अप-
 स्सन्ती येन सेट्ठि गहपति तेनुपसंकमि, उपसंकमित्वा सेट्ठि
 20 गहपति एतदवोच ' पुत्तो ते गहपति यमो न दिम्मती '
 ति । अथ खो सेट्ठि गहपति चतुद्दिशा अस्सदूते उय्यो-
 जेत्वा सामं येव येन इसिपतनं मिगदायो तेनुपसंकमि । अहस्स खो
 सेट्ठि गहपति सुवण्णपादुकानं निकलेपं, दिस्वान तं येव अनुगमासि ।
 अहस्स खो भगवा सेट्ठि गहपति दूरतो व आगच्छन्तं, दिस्वान भग-
 25 यतो एतदहोसि ' यं नूनाहं तयारूपं इद्धाभिसंसारं अभिसंतारेय्यं
 यथा मेट्ठि गहपति इय निसिज्जो इय निसिज्जं यसं कुलपुत्तं म
 पस्सेय्या ' ति । अथ खो भगवा तयारूपं इद्धाभिसंसारं अभिसं-

- खारेसि । अथ खो सेट्ठि गहपति येन भगवा तेनुपसंकमि, उपसं-
 कमित्वा भगवन्तं एतदवोच ' अपि भन्ते भगवा यसं कुलपुत्तं
 पस्सेय्या ' ति । ' तेन हि गहपति निसीदि, अप्पेव नाम इध नि-
 सिञ्चं यसं कुलपुत्तं पस्सेय्यासीति ' । अथ खो सेट्ठि गहपति 'इधे-
 5 य किराहं निसिञ्चो इध निसिञ्चं यसं कुलपुत्तं पस्सिस्सामीति ' हट्ठो
 उदग्गो भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसि-
 ञ्चस्स खो सेट्ठिस्स गहपतिस्स भगवा अनुपुब्बिकथं कथेसि, सेय्यय
 ईदं— दानकथं सीलकथं सम्मकथं कामानं आदीनवं ओकारं साङ्कि-
 लेसं नेक्खम्मे आनिसंसं अकासेसि । अथ खो सेट्ठि गहपति दिट्ठ-
 10 धम्मो पत्तधम्मो विदितधम्मो पारियोगाब्बधम्मो तिण्णविचिकिच्छो
 विगतकथङ्कयो वेसारज्जप्पत्तो अपरप्पच्चयो सत्थु सासने भगवन्तं
 एतदवोच ' अभिक्कन्तं भन्ते, अभिक्कन्तं भन्ते, सेय्यथा पि भन्ते
 निक्कुज्जितं वा उक्कुजेय्य, पटिच्छन्नं वा मग्गं आचिकखेय, अन्ध-
 कारे वा तेलपज्जोतं धारेय्य चक्खुमन्तो रूपानि दक्खिन्तीति' एव-
 15 मेव भगवता अनेकपरियायेन धम्मो पकासितो, 'एसाहं भन्ते भग-
 वन्तं सरणं गच्छामि, धम्मं च भिक्खुसंघं च । उपासकं मं भगवां
 धारेत्तु अज्जतमो पाणुपेतं सरणं गतं ' ति । सो व लोके पठमं
 उपासको अहोसि तेवाचिको । अथ खो यत्तस्स कुलपुत्तस्स पितुनो
 धम्मे देसियमाने यथादिट्ठं यथाविदितं भूमिं पच्चवेक्खन्तस्स अनुपा-
 20 दाय आसवेहि चित्तं विमुचि । अथ खो भगवतो एतदहोसि ' य-
 तस्स कुलपुत्तस्स पितुनो धम्मे देसियमाने यथादिट्ठं यथाविदितं
 भूमिं पच्चवेक्खन्तस्स अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुत्तं, अभब्बो
 खो यसो कुलपुत्तो हीनायावत्तित्वा कामे परिभुज्जितुं सेय्यथा पि
 पुब्बे अगारिकभूतो, यं नूनाहं तं इद्धाभिसङ्गारं पटिप्पस्सम्भेयं' ति ।
 25 खो भगवा इद्धाभिसङ्गारं पटिप्पस्सम्भे सि । अहस्स खो सेट्ठि गह-
 पति यसं कुलपुत्तं निसिञ्चं, दिट्ठान् यसं कुलपुत्तं एतदवोच ' माता
 ते सात यस्स परिदेवसोक्कसम्पन्ना, देहि मातु जीवितं' ति । अथ खो
 भगवतो कुलपुत्तो भगवन्तं उल्लोकेसि । अथ खो भगवा सेट्ठि

- गहपतिं एतद्वोच • तं किं मञ्जसि गहपति, यस्स
 सेवेन जाणेन मेत्तेन दम्मनेन धम्मो दिट्ठो सेय्यथा पि तथा
 तस्स यथादिट्ठं यथाविदितं भूमिं पच्चवेक्खन्तस्स अनुपादाय आस-
 वेहि चित्तं विमुत्तं, भब्बो नु खो यमो गहपति हीनायावत्तित्वा
 5 कामे परिभुज्झितुं सेय्यथा पि पुब्बे अगारिकभूतो ' ति । ' नो ह
 एतं भन्ते' । ' यम्म गो गहपति कुलपुत्तम्म सेत्तेन जाणेन सेत्तेन
 दम्मनेन धम्मो दिट्ठो सेय्यथा पि तथा, तम्म यथादिट्ठं यथाविदितं भूमिं
 पच्चवेक्खन्तस्स अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुत्तं, अभब्बो खो
 गहपति यसो कुलपुत्तो हीनायावत्तित्वा कामे परिभुज्झितुं सेय्यथा
 10 पि पुब्बे अगारिकभूतो ' नि । ' छाभा भन्ते यस्स कुलपुत्तस्स,
 सुलद्धं भन्ते यम्म कुलपुत्तस्स, यथा यस्स कुलपुत्तस्स
 अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुत्तं; अधिवासेतु मे भन्ते भगवा
 अज्जननाय भत्तं यसेन कुलपुत्तेन पच्छासमणेना ' ति । अधिवासेसि
 भगवा तुण्हीभावेन । अयं खो सेट्ठि गहपति भगवतो अधिवासनं
 15 विदित्वा उट्ठायायमा भगवन्तं अभिवादेत्वा पदस्सिक्खणं कत्वा पक्का-
 मि । अयं खो यमो कुलपुत्तो अचिरप्पकन्ते सेट्ठिहि गहपतिहि
 भगवन्तं एतद्वोच ' लभेय्याहं भन्ते, भगवतो सन्ति-
 के पञ्चज्जं, लभेय्य उपमंपदं ' ति । ' एहि भिक्खू ' ति भगवा
 अवोच ' म्याक्खतातो धम्मो, चर ब्रह्मचरियं, मग्गो दुक्खस्स अन्त-
 20 ' किरियाया' ति । मा व तस्स आयम्मतो उपमन्वद्वा अहोमि । तेन
 खो पन समयेन मत्तलोके अरहन्तो होन्ति ।

३१. आदित्त परियायं ३८

३३५५

- अयं खो भगवा उरुत्तेययं यथाभिरुत्तं विहरित्वा येन गयामीमं
 तेन चारिकं पक्कामि मरुता भिक्खुनत्तेन मरुदिं भिक्खुमहम्मनेन
 मज्जेहेव पुण्णमग्गिहेहि । तत्र मुद्दं भगवा गयामं विहरति
 25 गयामीमे मरुदिं भिक्खुमहम्मनेन । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्नेसि

- सब्ब भिक्खवे आदित्त । किं च भिक्खवे सब्ब आदित्त । चक्खु भिक्खवे
 आदित्त, रूपा आदिता, चक्खुविज्जाण आदित्त, चक्खुसम्फ-
 स्सो आदित्तो, यदिदं चक्खुसम्फस्सपच्चया उप्पज्जति वेदयित
 सुख वा दुक्ख वा अदुक्खमसुख वा त पि आदित्त । केन
 5 आदित्त—रागग्गिना दोसग्गिना मोहग्गिना आदित्त, जातिया जराय
 मरणेन सोक्खेहि परिदेवेहि दुक्खहि दोमनस्सेहि उपायासेहि आदित्त ति
 वदामि । सोत आदित्त, सदा आदिता, प घाण आदित्त, गन्धा
 आदिता, जिह्वा आदिता, रसा आदिता कायो आदित्तो, फोट्टब्बा
 आदिता, मनो आदित्तो, धम्मा आदिता, मनो विज्जाण आदित्त, मनो
 10 सम्फस्सो आदित्तो यदिदं मनो सम्फस्सपच्चया उप्पज्जति वेदयित
 सुख वा दुक्ख वा अदुक्खमसुख वा त पि आदित्त । केन आदित्त
 रागग्गिना दोसग्गिना मोहग्गिना आदित्त, जातिया जराय मरणेन सोक्खेहि
 परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि आदित्त ति वदामि ।
 एव पस्स भिक्खवे सुतवा अरियसावको चक्खुसिं पि निब्बिन्दति,
 15 रूपेसु पि निब्बिन्दति, चक्खुविज्जाणे पि निब्बिन्दति, यदिदं
 चक्खुसम्फस्सपच्चया उप्पज्जति वेदयित सुख वा दुक्ख वा अदु-
 क्खमसुख वा तस्मिं पि निब्बिन्दति । सोतस्मिं पि निब्बिन्दति, सत्तेसु
 पि निब्बिन्दति, घानस्मिं पि निब्बिन्दति, गन्धेसु पि निब्बिन्दति,
 जिह्वायपि निब्बिन्दति, रसेसु पि निब्बिन्दति, कायस्मिं पि निब्बि-
 20 न्दति, फोट्टब्बेसु पि निब्बिन्दति, मनस्मिं पि निब्बिन्दति,
 धम्मेसु पि निब्बिन्दति मनोविज्जाणे पि निब्बिन्दन्ति, मनो
 सम्फस्से पि निब्बिन्दति, यदिदं मनोसम्फस्सपच्चया उप्पज्जति
 वेदयित सुख वा दुक्ख वा अदुक्खमसुख वा तस्मिं पि निब्बि-
 न्दति, निब्बिन्द विरज्जति, विरागा विमुच्चति, विमुत्तास्मिं विमुत्तर्हति
 25 जाण होति, खीणा जाति, वुसितं व्रजचरिय, कतं करणीय, नापर
 इत्थत्ताया ति पनानातीति । इमस्मिं च पन वेय्यापरणस्मिं
 भञ्जमाने तस्मिं भिक्खुसहम्मन्स अनुपाटाय आमवेहि चित्तानि
 विमुत्तिचमु । आदित्तपरियाय निष्ठित ।

३२. मारकस्सक ४०

- एव समय भगवा सावात्थिय विहरति जेतवने अनायापिण्डिकस्स
आरामे । तेन खो पन समयेन भगवा भिक्षू निब्बानपटिसयुत्ताय
धम्मिया कथाय सन्दस्सेति समाट्ठेति समुत्तेनेति सम्महसेति । ते
च भिक्षू अट्ठित्वा मनसिक्त्वा सव्यचेतसो समताहारित्वा ओहि
5 तसोता धम्म सुणन्ति । अथ खो मारस्स पापिमतो एतहोसि 'अय
खो समणो गोतमो भिक्षू निब्बानपटिसयुत्ताय धम्मिया कथाय
प , यन्नूनाह येन समणो गोतमो तेनुपसम्मयेय विचक्खुक्-
म्माया ' ति । अथ खो मारो पापिमा कम्मस्सवण्ण अभिनिम्भिनि
त्वा महन्त नङ्गल गन्धे करित्वा टीत्र पाचनयट्ठि गहेत्वा
10 हट्ठहक्केमो साणमार्गानिवत्थो वेदममक्खितोहि पादेहि येन भगवा
तेनुपमक्खमि, उपसम्ममित्वा भगवन्त एतवोच ' अपि समण बलि-
वद्दे अइसा ' ति । ' किं पन पापिम ते बलिवद्देहीति ' ' ममेव
समण चक्खु मम रूपा मम चक्खुसम्फम्मविज्जाणायतन, कुहिं मे
समण गन्त्वा मोक्खसि । ममेव समण सोतमम सद्दा प ,ममेव
15 समण घाण मम गन्धा, ममेव समण जिह्वा मम रसा, ममेव समण
कायो मम फोड्ढवा, ममेव समण मनो मम धम्मा मम मनोसम्फ
स्सविज्जाणायतन, कुहिं मे समण गन्त्वा मोक्खसीति ' । ' तवेव
पापिम चक्खु तव रूपा तव चक्खुसम्फस्सविज्जाणायतन, यत्थ च
खो पापिम नत्थि चक्खु नत्थि रूपा नत्थि चक्खुसम्फस्सविज्जाणा
20 यतन अगति तव तत्थ पापिम । तवेव पापिम सोत तव सद्दा तव
सोतसम्फस्सविज्जाणायतन, यत्थ च खो पापिम नत्थि सोत नत्थि
सद्दा नत्थि सोतसम्फस्सविज्जाणायतन अगति तव तत्थ पापिम ।
तवेव पापिम घान तव गन्धा तव घानसम्फस्सविज्जाणायतन,
यत्थ च खो पापिम नत्थि घान नत्थि गन्धा नत्थि घानसम्फस्स

विज्झाणायतनं अगति तव तत्थ पापिम । तवेव पापिम जिह्वा
 तव रसा तव जिह्माम्फस्सविज्झाणायतनं. ..५...., तवेव पापिम
 कायो तव फोट्ठ्वा तव कायसम्फस्सविज्झाणायतनं....५....,
 तवेव पापिम मनो तव धम्मा तव मनोसम्फस्सविज्झाणायतनं,
 5 यत्थ च खो पापिम नत्थि मनो नत्थि धम्मा नत्थि मनोसम्फस्स-
 विज्झाणायतनं अगति तव तत्थ पापिमा ' ति ।

‘ यं वदन्ति मम-यिदं ति ये वदन्ति ममं ति च ।

एत्थ चे ते मनो अत्थि न मे समण मोक्खसीति' ॥

यं वदन्ति न तं मय्हं ये वदन्ति न ते अहं ।

10 एवं पापिम जानाहि, न मे मग्गं पि ढक्खसीति ' ॥

अय खो मारो पापिमा ‘ जानाति मं भग्वा, जानाति मं
 सुगतो ’ ति दुक्खी दुम्भनो तत्थेवन्तरघायीति ।

३३. सुन्दरि-मारणं ४२

मगवतो किर भिक्खुसंघम्म पच्चलं महानदीनं महोयसदिसे
 लाभसकारे उप्पन्ने हतलाभसकारा अज्जातित्थिया सुरियुग्गमन-
 15 काले खज्जोपनरुमादिसा निप्पभा हुत्वा एततो सान्निपतित्वा मन्त-
 यिमु ‘ मयं समणस्स गोतमम्म उप्पन्नकालो पहाय हतलाभस-
 कारा । न नो कोचि अत्थिभावप्पि जानाति । केन नु खो सद्धिं
 एततो हुत्वा समणस्स गोतमम्म अवज्जं उप्पादेत्वा लाभसकार-
 मस्स अन्तरवापेय्यामा ’ ति । अय नेसं एतद्दहोसि ‘ सुन्दरिया
 20 सद्धिं एततो हुत्वा सकुणिम्मामा ’ ति । ते एतदिमं सुन्दरिं
 तित्थिआरामं पविमित्वा वन्दिन्वा टितं नालप्पिमु । सा पुनप्पुन
 सहपन्ती पि पटियननं अलभित्वा ‘ अपि नु अय्या केनचि विहे-

ठित्त्या ' ति पुच्छि । ' भगिनि, समणं गोतमं अम्हे विहेट्तेत्वा
 हतलाभसक्कारे करित्वा विचरन्नं न पम्ससीति ' । सा एवमाह
 ' मया एत्थ किं कातुं वट्ठीतीति ' । ' त्वं खो सि भगिनि अभि-
 रूपा सोभमाप्पत्ता, समणस्स गोतमस्स अयसं आरोपेत्वा महाजनं
 5 तव कयं गाहापेत्वा हतलाभमक्कारं करोहीति ' । सा ' साधू ' ति
 सम्पटिच्छित्वा वन्दित्वा पक्कन्ता ।

ततो पट्ठाय मालागन्धविलेपनकप्पूरकटुकफ्फलादीनि गहेत्वा,
 सायं महाजनम्म सत्थु धम्मदेसनं सुत्वा नगरं पविसनकाले,
 जेतवनाभिमुखी गच्छति । ' कहं गच्छसीति ' च पुट्ठा ' समणस्स
 10 गोतमस्स सन्तिक, अहं हि तेन सद्धि एक्कगन्धकुटियं वसामीति '
 वत्था अञ्जतरम्मि तित्थियारामे वसित्वा पातो व जेतवनममां
 ओत्तरित्वा नगराभिमुखी गच्छति । ' किं सुन्दरि, कहं गतासीति '
 च पुट्ठा ' समणेन गोतमेन सद्धि एक्कगन्धकुटियं वसित्वा तं
 विलेसरतिया रमापेत्वा आगतम्हीति ' वदति । अथ नं कति-
 15 पाहचयेन धुत्तानं कहापणे ढत्वा ' गच्छध, सुन्दरिं मारेत्वा सम-
 णस्स गोतमस्स गन्धकुटिसमीपे मालाकचवरन्तरे निक्खिपित्वा
 एथा ' ति वट्ठिसु । ते तथा अक्कमु । ततो तित्थिया ' सुन्दरिं न
 पस्सामा ' ति कोलाहलं क्त्वा रब्बो आरोचेत्वा ' कहं वो आ-
 संका ' ति वुत्ता ' इमे दिवमे जेतवनं गता ति, तत्रस्स पवत्ति न
 20 जानामा ' ति वत्था ' तेन हि गच्छथ. नं निचिनथा ' ति रब्बा
 अनुब्जाता अत्तनो उपट्ठाके गहेत्वा जेतवनं गन्त्वा विचिनन्ता
 मालाकचवरन्तरे दिस्वा भच्चकं आरोपेत्वा नगर पवेसेत्वा " सम-
 णस्स गोतमस्स सावका ' सत्थारा क्तपापकम्मं पटिच्छादेस्सामा '
 ति सुन्दरिं मारेत्वा मालाकचवरन्तरे निक्खिपिसु " ति रब्बो
 25 आरोचयिसु । राजा ' तेन हि गच्छथ, नगरं आहिण्ढथा ' ति
 आह । ते नगरवीथीसु ' पम्सथ समणानं सकयपुत्तियानं कम्मं '
 ति आदीनि विरवित्वा पुन रब्बो निवेसनद्वारं आगमिसु । राजा
 सुन्दरिया सरीरं आमकमुसाने अट्ठकं आरोपेत्वा रक्तापेसि ।

सावत्थिवासिनो ठपेत्वा अरियसावके सेसा येभुज्येन ' पस्सथ सम-
णानं सक्कपुत्तियानं कम्मं ' ति आदीनि वत्वा अन्तो नगरे बहि-
नगरे उपवनअरब्बेसु भिक्खू अक्कोसन्ता विचरन्ति । भिक्खू तं
पवत्ति तथागतस्स आरोचेसुं । सत्था ' तेन हि तुम्हे ते मनुस्से

5 एवं पटिचोदेथा ' ति—

अभूतवादी निरयं उपोति

यो वापि कत्वा ' न करेमि ' चाह ।

उभो पि ते पेच्च समा भवन्ति

निहीनकम्मा मनुजा परत्था ति ॥

10 इमं गायमाह । राजा ' सुन्दरिया अब्जेहि मारितभावं जानाथा'
ति पुरिसे पयोजेसि ।

ते पि खो धुत्ता तेहि कहापणेहि सुरं पिन्ता अब्जमब्जं
कलहं करोन्ति; तत्थेको एवमाह ' त्वं सुन्दरिं एकप्पहारेनेव मारेत्वा
मालाकचवरन्तरे निक्खिपित्वा, ततो लद्धकहापणेहि सुरं पिवासि ' ।

15 ' होतु होतु ' ति राजपुरिसा ते धुत्ते गहेत्वा रब्बो दस्सेसुं ।
अथ ने राजा ' तुम्हेहि सा मारिता ' ति पुच्छि । ' आम देवा '
ति । ' केहि मारापिता ' ति । ' अब्जतित्थियोहि देवा ' ति ।
राजा तित्थिये पक्केसापेत्वा ' सुन्दरिं उक्खिपपापेत्वा गच्छथ, तुम्हे
एवं वदन्ता नगरं आहिण्डथ—अयं सुन्दरी समणस्स गोतमस्स

20 अवण्णं आरोपितुकामेहि अम्हेहि मारापिता, नेव गोतमस्स न गोत-
मसावकानं दोसो अत्थि, अम्हाकं दोसो ' ति । ते तथा अकंसु ।
बालमहान्नो तदा सद्दहि, तित्थिया पि पुरिसवधदण्डेन पलिबुद्धा ।
ततो पढाय बुद्धानं सक्कारो महन्ततरो अहोसि ।

३४. देवदत्तस्स बुद्धोपरि द्वेसो

तेन खो पन समयेन भगवा महतिया परिसाय परिवुतो धम्मं देसेन्तो निसिन्नो होति सराजिकाय परिसाय । अथ खो देवदत्तो उट्ठायासना एकंसं उत्तरासंगं करित्वा येन भगवा तेनञ्जलिं पणामेत्वा भगवन्तं एतदवोच—‘जिण्णो दानि भन्ते भगवा बुद्धो महल्लको

- ५ अद्धगतो वयो अनुप्पत्तो, अप्पोम्सुक्को दानि भन्ते भगवा दिट्ठधम्मसुखविहारं अनुयुत्तो विहरतु, मम भिक्खुसङ्घं निम्सज्जतु, अहं भिक्खुसङ्घं परिहरिस्सामीति । ‘अलं देवदत्त, मा ते रुद्धि भिक्खुसङ्घं परिहरितुं’ ति । द्वातियं पि खो देवदत्तो.ततियं पि खो देवदत्तो भगवन्तं एतदवोच ‘जिण्णो दानि.....परिहरिस्सामीति’ । ‘सारिपुत्तमोग्गल्लानानं पि खो अहं देवदत्त भिक्खुसङ्घं न निस्सजेय्यं, किं पन तुय्हं चवस्स खेळापकस्सा’ ति । अथ खो देवदत्तो ‘सराजिकाय मं भगवा परिसाय खेळापकवादेन अपसादेति, सारिपुत्तमोग्गल्लानेव उक्कंसतीति’ कुपितो अनत्तमनो भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा पक्कामि । अयच्च तरहि देवद-
- १० १५ त्तस्स भगवति पठमो आघातो अहोसि ।

- अथ खो देवदत्तो येन अजातसत्तुकुमारो तेनुपसंकमि, उपसंकमित्वा अजातसत्तुकुमारं एतदवोच ‘पुरिसे महाराज आणापेहि ये समणं गोतमं जीविता वोरोपेस्सन्तीति’ । अथ खो अजातसत्तुकुमारो भनुस्से आणापेसि ‘यथा भणे अय्यो देवदत्तो आह तथा
- २० करोया’ ति । अथ खो देवदत्तो एकं पुरिसं आणापेसि ‘गच्छावुसो, अमुकास्मि ओकासे समणो गोतमो विहरति, तं जीविता वोरोपेत्वा इमिना मग्गेन आगच्छा’ ति, तस्मिं मग्गे द्वे पुरिसे ठपेसि ‘यो इमिना मग्गेन एको पुरिसो आगच्छथा तं जीविता वोरोपेत्वा इमिना मग्गेन आगच्छथा ति’ । तस्मिं मग्गे चत्तारो पुरिसे

- ठपेसि ' ये इमिना मग्गेन द्वे पुरिसा आगच्छन्ति ते जीविता वोरोपेत्वा इमिना मग्गेन आगच्छथा' ति । तस्मि मग्गे अट्ठ पुरिसे ठपेसि ' ये इमिना मग्गेन चत्तारो पुरिसा आगच्छन्ति ते जीविता वोरोपेत्वा इमिना मग्गेन आगच्छथा ' ति । तस्मि मग्गे
- 5 सोळस पुरिसे ठपेसि ' ये इमिना मग्गेन अट्ठपुरिसा आगच्छन्ति ते जीविता वोरोपेत्वा आगच्छथा ' ति । अथ खो सो एको पुरिसो असिचम्म गहेत्वा धनुकलाप सज्जित्वा येन भगवा तेनुपसकमि, उपसज्जित्वा भगवतो अविदूरे भीतो उव्विग्गो उस्स झी उत्रस्तो पत्थद्धेन कायेन अट्ठासि । अइसा खो भगवा त
- 10 पुरिस भीत उव्विग्गो उस्साङ्गि उत्रस्त पत्थद्धेन कायेन ठित, दिस्वान त पुरिस एतदवोच ' एहि आवुसो, मा भारीति ' । अथ खो सो पुरिसो असिचम्म एकमन्त करित्वा धनुकलाप निक्खिपित्वा येन भगवा तेनुपसकमि, उपसज्जित्वा भगवतो पादेसु सिरसा निपतित्वा भगवन्त एतदवोच ' अच्चयो म भन्ते अच्चगमा यथा
- 15 बाल यथा मूळ्ह यथा अकुसल योह दुट्ठचित्तो वधवचित्तो इधुपसकमन्तो । तस्स मे भन्ते भगवा अच्चय अच्चयतो पटिगण्हातु आयतिं सवराया'ति । अथ खो भगवा तस्स पुरिसस्स अनुपुव्विक्ख कथेसि, सेय्यप इट्ठ, दानकथ पे ।

- अथ खो सो एको पुरिसो येन देवदत्तो तेनुपसकमि, उपसक
- 20 मित्वा देवदत्त एतदवोच ' नाह भन्ते सक्कोमि त भगवन्त जीविता वोरोपेतु, महिद्धिको मो भगवा महानुभावो ' ति । ' अल आवुसो मा खो त्व समण गोतम जीविता वोरोपेस्सामीति ' । तेन खो पन समयेन भगवा गिज्झसूटस्स पव्वतम्म पचायाय चट्ठमति ।
- 25 अथ खो देवदत्तो गिज्झसूट पव्वत अभिखित्वा महन्त सित पयि जिज्झ ' इमाय समण गोतम जीविता वोरोपेस्सामीति ' । द्वे पव्वत कूट समागन्त्वा त सिट्ठ सम्पत्तिच्छिमु, ततो पपटिअ उप्पतित्वा तभगवतो पादे रहिर उप्पादेसि । अथ खो भगवा उद्ध उल्लोकेत्वा

‘देवदत्तं एतद्वोच ‘ बहुं तयां मोघपुरिस अपुब्बं पसूतं यं तं दुट्ठ-
चित्तो वधकचित्तो तयागतस्स रुहिरं उप्पादेसीति ’ । अय खो
भगवा भिक्षू आमन्तेसि—‘इदं भिक्षवे देवदत्तेन पठमं आनन्त-
रिककम्मं उपचितं यं दुट्ठचित्तेन वधकचित्तेन तयागतस्स रुहिरं
5 उप्पादितं ’ ति ।

तेन खो पन समयेन राजगहे नालागिरी नाम हत्थी चण्डो
होति मनुस्सवातको । अय खो देवदत्तो राजगहं पाविसित्वा हत्थि-
सालं गन्त्वा हत्थिमण्डे एतद्वोच ‘ मयं खो भणे राजजातका
नाम पटिबला नीचठानियं उच्चे ठाने ठपेतुं मत्तं पि वेतनं पि बद्धा-
10 पेतुं, तेन हि भणे यद्वा समणो गोतमो इमं रच्छं पटिपन्नो होति
तद्वा इमं नालागिरिं हत्थि मुञ्चित्वा इमं रच्छं पटिपादेया ’ ति ।
‘एवं भन्ते’ ति खो ते हत्थिमण्डा देवदत्तस्स पच्चमोसुं । अय खो
भगवा पुब्बण्हममयं निवासित्वा पत्तर्चावर आदाय सम्बहुलेहि
भिक्षुहि सद्धिं राजगहं पिण्डाय पाविसि । अय खो भगवा तं
15 रच्छं पटिपाज्जि, अद्दसासु खो ते हत्थिमण्डा भगवन्तं तं रच्छं
पटिपन्नं, दिस्वान नालागिरिं हत्थि मुञ्चित्वा तं रच्छं पटिपादेसुं ।
अद्दसा खो नालागिरि हत्थी भगवन्तं दूरतो व आगच्छन्तं, दिस्वान
सोण्हं उस्सापेत्वा पहडुकण्णवालो येन भगवा तेन अभिधावि ।
अद्दसासुं खो ते भिक्षू नालागिरिं हत्थि दूरतो व आगच्छन्तं
20 दिस्वान भगवन्तं एतद्वोचुं ‘ अय भन्ते नालागिरि हत्थी चण्डो
मनुस्सवातको इमं रच्छं पटिपन्नो, पटिपन्नतु भन्ते भगवा, पटिपन्नतु
मुगतो ’ ति । ‘ आगच्छत भिक्षवे, मा भावित्थ, अट्ठमं एतं
भिक्षवे अनवरासो यो परूपकमेन तयागतं जीविना बोरोपेय्य,
अनुपकमेन भिक्षवे तयागता परिनिज्जायन्तीति ’ ।

25 तेन खो पन समयेन मनुस्सा पासादेसु पि हम्भियेसु पि छद्द-
नेसु पि आरुद्धा अज्जन्ति । तत्थ ये ते मनुस्सा अस्सद्धा अप्प-
सत्ता दुब्बुद्धिनो ते एवमाहंमु ‘ अभिरूपो मत्तं भो महामणो ’

नागेन विहेठियिस्सतीति । ये पन ते मनुस्सा सद्धा पसन्ना पण्डिता बुद्धिमन्तो ते एवमाहंमु ' चिरस्सं वत भो नागो नागेन सङ्गा-
मेस्सतीति । अथ खो भगवा नालागिरिं हत्थि मेत्तेन चित्तेन
फरि । अथ खो नालागिरि हत्थी भगवतो मेत्तेन चित्तेन फुट्ठो
5 सोण्डं ओरोपेत्वा येन भगवा तेनुपसंकमि, उपसंकमित्वा
भगवतो पुरतो अट्ठासि । अथ खो भगवा दक्खिणेन हत्थेन नाला-
गिरिस्स हत्थिस्स कुम्भं परामसन्तो नालागिरिं हत्थि गायहि
अज्झमासि—

मा कुञ्जर नागमासदो, दुक्खं हि कुञ्जर नागमासदो,
10 न हि नागहतस्स कुञ्जर सुगति होति इतो परं यतो ।
मा च मदो मा च पामदो न हि पमत्ता सुगतिं विजन्ति ते,
त्वं येव तथा करिस्ससि येन त्वं सुगतिं गमिस्ससीति ॥
अथ खो नालागिरि हत्थी सोण्डाय भगवतो पादपंसूनि गहेत्वा
उपरि मुद्धनि आकिरित्वा पटिकुटितो पटिसाक्कि याव भगवन्तं
15 अहन्नि । अथ खो नालागिरि हत्थी हत्थिसालं गन्त्वा सक्के ठाने
अट्ठासि, तथा दन्तो च पन नालागिरि हत्थी अहोसि । तेन खो
पन समयेन मनुस्सा इमं गाथं गायन्ति—

दण्डेनेक्के दमयन्ति अङ्कुसेहि कसाहि च ।

अदण्डेन असत्थेन नागो दन्तो महेसिना ति ॥

३५. बुद्धस्स चुन्दगिहे गमनं ४३

20 अथ खो भगवा भोगनगरे यथाभिरुतं दिहरित्वा आयस्मन्तं
आनन्दं आमन्तेसि ' आयामानन्द येन पावा तेनुपसंकमिस्सामा '
ति । ' एवं भन्ते ' ति खो आदरमा आनन्दो भगवतो पच्चरसोसि ।

- अथ खो भगवा महता भिक्खुसंघेन सद्धिं येन पावा तदवसरि ।
तत्र सुदं भगवा पावायं विहरति चुन्दस्स कम्मरपुत्तस्स अम्ब-
वने । अत्तोसि खो चुन्दो कम्मरपुत्तो ' भगवा विर पावं अनु-
प्पत्तो, पावायं विहरति मय्हं अम्बवने ' ति । अथ खो चुन्दो
5 कम्मरपुत्तो येन भगवा तेनुपसंकमि, उपसंकमित्वा भगवन्तं अभि-
वादेत्वा एकमन्तं निसीदि, एकमन्तं निसिज्जं खो चुन्दं कम्मरपुत्तं
भगवा धम्मिया कथाय सन्दस्सेसि समादपेमि समुत्तेजेसि सम्पहं-
सेसि । अथ खो चुन्दो कम्मरपुत्तो भगवता धम्मिया कथाय सन्द-
स्सितो समादपितो समुत्तेजितो सम्पहंसितो भगवन्तं एतदवोच
10 ' अधिवासेतु मे भन्ते भगवा खातनाय भत्तं सद्धिं भिक्खुसंघेना '
ति । अधिवासेसि भगवा दुप्पहाभावेन । अथ चुन्दो कम्मरपुत्तो
भगवतो अधिवासनं विदित्वा उट्ठायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा
पदविखणं कत्वा पक्कामि । अथ खो चुन्दो कम्मरपुत्तो तस्सा
रत्तिया अच्चयेन सके निवसने णीतं खादनियं भोजनियं पाटिया-
15 दापेत्वा पट्टतच्च सूकरमहवं भगवतो कालं आरोचापोसि ' कालो
भन्ते, निष्ठितं भत्तं ' ति । अथ खो भगवा पुब्बप्पहसमयं निवा-
सेत्वा पत्तचीवरं आदाय सद्धिं भिक्खुसंघेन येन चुन्दस्स कम्मर-
पुत्तस्स निवेसनं तेनुपसंकमि, उपसंकमित्वा पण्णत्ते आसनेनिसीदि,
निसज्ज खो भगवा चुन्दं कम्मरपुत्तं आमन्तेसि ' यं ते चुन्द
20 सूकरमहवं पटियत्तं तेन मं परिविम, यं पणब्बं खाद-
नियं भोजनियं पटियत्तं तेन भिक्खुसंघं परिविसा ' ति । ' एवं भन्ते '
ति खो चुन्दो कम्मरपुत्तो भगवतो पटिम्मुत्वा यं अहोसि सूकर-
महवं पटियत्तं तेन भगवन्तं परिविसि, यं पणब्बं खादनियं भोज-
नियं पटियत्तं तेन भिक्खुसंघं परिविमि । अथ खो भगवा चुन्दं
25 कम्मरपुत्तं आमन्तेसि ' यं ते चुन्द सूकरमहवं अवसिद्धं तं सोव्भे
निक्खणाहि, नाहं तं चुन्द पत्तामि सदेवके लोके समारके सन्नप्पके
सत्समणब्राह्मणिया पनाय सदेवमनुस्साय यस्स तं परिमुत्तं सम्मा-
परिणामं गच्छेय्य अज्जत्र तथागतस्सा ' ति । ' एवं भन्ते ' ति

- चुन्दो कम्मरपुत्तो भगवतो पटिस्सुत्वा यं अहोसि सूकरमद्वयं अवसिद्धं
 तं सोब्भे निखाणित्वा येन भगवा तेनुपसंकमि, उपसंकमित्वा भगवन्तं
 अभिवादेत्वा एवमन्तं निसीदि, एवमन्तं निसिञ्चं खो चुन्दं कम्मा-
 रपुत्तं भगवा धम्मिया वधाय सन्दरसेत्वा समादपेत्वा समुत्तेजेत्वा
 5 सम्पहंसेत्वा उट्ठायासना पक्कामि । अथ खो भगवतो चुन्दस्स
 कम्मरपुत्तस्स भत्तं भुत्ताविस्स खरो आवाधो उप्पज्जि लोहितपक्ख-
 न्दिका, पवाळ्हा वेदना वत्तन्ति मारणान्तिका । ता सुदं भगवा
 सतो सम्पज्जानो अधिवासेसि अविहज्जमानो, अथ खो भगवा
 आयस्मन्तं आनन्दं आमन्तेसि 'आयामानन्द, येन कुसिनारा तेनु-
 10 पसंकमिस्सामा' ति । 'एवं भन्ते' ति खो आयस्मा आनन्दो
 भगवतो पचस्सोसि—

चुन्दस्स भत्तं भुजित्वा कम्मरस्सा ति मे सुतं ।

आवाधं सम्फुसो धीरो पवाळ्हा मारणान्तिकं ॥

भुत्तस्स च सूकरमद्वयेन व्याधिप्पवाळ्हा उदपादिसत्थुनो ।

- 15 विरिचमानो भगवा अबोच 'गच्छामहं कुसिनारं नगरं' ति ॥

३६. बुद्धस्स निव्वाणं ४४

- अथ खो भगवा आयस्मन्तं आनन्दं आमन्तेसि 'सिया खो
 पनानन्द, तुम्हाकं एवमस्स "अतीतमत्युक्तं पावचनं, नैत्थि नो
 सत्था' ति, न खो पनेतं आनन्द एवं दट्ठब्बं । यो यो आनन्द
 मया घम्मो च दिनयो च देसितो पब्बत्तो सो यो ममचयेन सत्था ।
 20 यया खो पनानन्द एतरहि भिग्गू अज्जमब्बं आवुसोवादेन समु-
 दाचरन्ति न यो ममचयेन एवं समुदाचरितब्बं, थेरतरेण आनन्द
 भिक्खुना नवरतरो भिग्गु नामेन वा गोत्तेन वा आवुसोवादेन वा
 समुदाचरितब्बो, नवरतरेण भिक्खुना थेरतरो भिक्खु भन्ते ति वा

- आयस्मा ति वा समुदाचरितव्वो । आकंखमानो आनन्द संघो मम-
 द्येन खुद्धानुखुद्धानि सिक्खापदानि समूहन्तु । छन्नस्त आनन्द
 भिक्षुनो ममच्चेन ब्रह्मदण्डो कातव्वो ” ति । ‘ कतमो पन
 भन्ते ब्रह्मदण्डो ’ ति । ‘ छन्नो आनन्द भिक्षु यं इच्छेय्य तं
 5 वदेय्य, सो भिक्षुहि नेव वत्तव्वो न ओवदितव्वो न अनुमासि-
 तव्वो ’ ति । अथ खो भगवा भिक्षू आमन्तेसि ‘ सिया खो पन
 भिक्षवे एक भिक्षुस्स पि कंखा वा विमति वा बुद्धे वा घम्मे वा
 संघे वा मग्गे वा पटिपदाय वा, पुच्छय भिक्षवे, मा पच्छाविप्पटि-
 सारिणो अहुवत्थ—सम्मुखीभूतो नो सत्था अहेसि, न मयं सकित्त-
 10 म्ह भगवन्तं सम्मुखा पटिपुच्छित्तुं ’ ति । एवं वुत्ते ते भिक्षू तुण्ही
 अहेसुं । दुतियं पि....ततियं पि खो भगवा भिक्षू आमन्तेसि....
 ततियं पि खो ते भिक्षू तुण्ही अहेसुं । अथ भो भगवा भिक्षू
 आमन्तेसि ‘ सिया खो पन भिक्षवे सत्थुगारवेनापि न पुच्छे-
 य्याय, सहायको पि भिक्षवे सहायकस्स आरोचेत्तु ’ ति । एवं
 15 वुत्ते ते भिक्षू तुण्ही अहेसुं । अथ खो आयस्मा आनन्दो भग-
 वन्तं एतदवोच ‘ अच्छरियं भन्ते, अब्भुतं भन्ते, एवं पसन्नो अहं
 भन्ते, इमस्मि भिक्षुसंघे नत्थि एकभिक्षुस्स पि कंखा वा विमति
 वा बुद्धे वा घम्मे वा संघे वा मग्गे वा पटिपदाय वा ’ ति । ‘ प-
 सादा खो त्वं आनन्द वदेसि, जाणमेव हेत्थ आनन्द तथागतस्स,
 20 नत्थि इमस्मि भिक्षुसंघे एकभिक्षुस्स पि कंखा वा विमति वा बुद्धे
 वा घम्मे वा संघे वा मग्गे वा पटिपदाय वा, इमेमं हि आनन्द
 पच्चन्नं भिक्षुमतानं यो पच्छिमक्को भिक्षु सो सोतापन्नो अविनि-
 पातधम्मो नियतो सम्बोधिपरायणो ’ ति । अथ खो भगवा भिक्षू
 आमन्तेसि ‘ हन्द दानि भिक्षवे आमन्तयामि वो, वयघम्मा
 25 संत्तारा, अप्पमादेन सम्पादेया ’ ति । अथ तथागतस्स पच्छिमा
 वाचा । अथ खो भगवा पटमज्झानं समापज्जि, पटमज्झाना बुद्धहि-
 त्वा दुतियज्झानं....ततियज्झानं....चतुत्थज्झानं....समापज्जि, चतु-
 त्थज्झाना बुद्धित्वा आरासानजायतनं समापज्जि, आरासानजाय-

- तनसमापत्तिया बुद्धहित्वा विज्झाणञ्चायेतनं समापज्जि, विज्झाणाञ्चाय-
 यतनसमापत्तिया बुद्धहित्वा आविच्चञ्जायतनं समापज्जि, आविच्च-
 ज्जायतनसमापत्तिया बुद्धहित्वा नेवसज्जानासज्जायतनं समापज्जि,
 नेवसज्जानासज्जायतनसमापत्तिया बुद्धहित्वा सज्जावेदयितनिरोधं
 5 समापज्जि । अथ खो आयरमा आनन्दो आयस्मन्तं अनुरुद्धं एत-
 दवोच ‘ परिनिव्वुतो भन्ते अनुरुद्ध भगवा ’ ति । ‘ न आवुसो
 आनन्द भगवा परिनिव्वुतो, सज्जावेदयितनिरोधं समापज्जो ’
 ति । अथ खो भगवा सज्जावेदयितनिरोधसमापत्तिया बुद्ध-
 हित्वा नेवसज्जानासज्जायतन आविच्चञ्जायतन....विज्झाण-
 10 ज्ञायतनं आकासानञ्चायतनं चतुत्यज्ज्ञानं... ततियज्ज्ञानं...
 दुतियज्ज्ञानं पठमज्ज्ञानं समापज्जि, पठमज्ज्ञाना बुद्धहित्वा दुति-
 यज्ज्ञानं ततियज्ज्ञानं चतुत्यज्ज्ञानं समापज्जि, चतुत्यज्ज्ञाना
 बुद्धहित्वा समनन्तरा भगवा परिनिव्वायि । परिनिव्वुते भगवति
 सह परिनिव्वाना महाभूमिचालो अहोसि, भिसननो लोमहंसो देव-
 15 न्दुभियो च फल्लिमु । परिनिव्वुते भगवति सह परिनिव्वाना ब्रह्मा
 महम्पाति इमं गायं अभासि—

सव्वे व निज्जिखपिस्सन्ति भूता लोके समुस्सयं ।

यथा एतादिसो सत्था लोके अप्पट्ठिणुभग्लो ॥

तथागतो बलप्पत्तो सम्मुद्धो परिनिव्वुतो ति ॥

- 20 परिनिव्वुते भगवति सह परिनिव्वाना सक्खो देवानं इन्दो इमं
 गायं अभासि—

अनिञ्चा वत संखारा उप्पादवयधम्मिनो ।

उपज्जित्वा निरुज्जन्ति तेसं वृपसमो सुखो ति ॥

परिनिव्वुते भगवति सह परिनिव्वाना आयन्मा अनुरद्धो इमा

- 25 गायो अभासि—

नाहु अस्सासपरसासो तित्थित्तस्म तादेनो ।

अनेजो सन्ति आरब्धं यं फालं अरुरी मुनी ॥

असल्लीनेन चित्तेन वेदने अज्झवासायि ।

पज्जोतस्सेव निब्बान विमोखो चेतसो अहू ति ॥

परिनिव्वुते भगवति सह परिनिव्वाना आयम्मा आनन्दो इम गाथ
अभासि—

5 तदासि यं भिम्भनं तदासि लोमहंसनं ।

सव्वाकागवरूपेत सम्मुद्धे परिनिव्वुते ति ॥

नमो तस्स भगवते अरहतो सम्भासम्बुद्धस्स ।

३७. दससीलानि

अथ खो भगवा ऋपिलयत्युन्मि यथाभिरन्त दिहरित्वा येन सावत्थि
तेन चारिक पक्कामि । अनुब्बेन चारिक् चरम नो येन सावत्थि

10 तदवसरि । तत्र मुट्ठ भगवा सावत्थिय दिहरति जेट्ठने अनाथ
पिण्डकम्स आरामे । तेन खो पन समयेन आयम्मतो सारिदुत्तम्स
उपट्ठाक्खुल आयम्मतो सारिदुत्तम्स सन्तिरे दारक् पाहेसि ‘ इम
दारक् थेरो पव्वानेतू ’ ति । अथ खो आयम्मतो सारिदुत्तम्स
एतद्दहोसि ‘ भगवता सिक्खपाद पञ्चत्त, न एयेन द्वे सामणेरा

15 उपट्ठापेतत्वा ति, अथ च मे राहुणे सामणेरो, कथ नु खो मया
पटिपज्जितव्व ’ ति । भगवतो एतमत्थ आरोचेमि । ‘ अनुजा
णामि भिक्खवे व्यत्तेन भिक्खुना पटिबलेन एवेन द्वे सामणेरे
उपट्ठापेतु, यावतरे वा पन उम्सहति ओवट्ठितु अनुसासितु ताव
तरे उपट्ठापेतु ’ ति । अथ खो सामणेराव एतद्दहोसि ‘ कति नु

20 खो अम्हाक् सिक्खपादानि, कथ च अहंहे सिक्खितव्व ’ ति ।
भगवतो एतमत्थ आरोचेमु । ‘ अनुजानामि भिक्खवे सामणेराव

दस सिक्खापदानि तेषु च सामणेरेहि सिक्खितुं—पाणीतिपाता
 वेरमणी, अदिन्नादाना वेरमणी, अब्रह्मचरिया वेरमणी, भुसावादा
 वेरमणी, सुरामेरयमज्जपमादहाना वेरमणी, विकालभोजना वेरमणी,
 नच्चगीतवादितविसूकदम्मना वेरमणी, मालागन्धविलेपनधारणमण्डन-
 5 विभूसनहाना वेरमणी, उच्चासयनमहासयना वेरमणी, जातरूपरज-
 तपटिग्गहणा वेरमणी, अनुजानामि भिक्खवे सामणेराणं इमानि दस
 सिक्खापदानि, इमेसु च सामणेरेहि सिक्खितुं ' ति ।

३८. सरीरस्स ३२ विभागा ४५

अत्थि इमस्मिं काये केसा लोमा नखा दन्ता तच्चो मंसं नहारु
 अट्ठि अट्ठिमज्जा वक्कं हृदयं यकत्तं किल्लेमकं पिहकं पप्फासं अन्तं
 10 अन्तगुणं उदरियं करीसं पित्तं सेम्हं पुब्बो लोहितं सेदो मेदो
 अम्मु वसा खेळो सिद्धानिजा लसिजा मुत्तं मत्थके मत्तलुङ्गं ।
 द्वत्तिसारारं ।

३९. सामणेरपञ्चानि ४७

एकत्ताम किं ! सज्जे सत्ता आहारवृत्तिना । द्वे नाम किं !
 नामघ, रूपघ । तीणि नाम किं ! तिमो वेदना । चत्तारि नाम
 15 किं ! चत्तारि अरियसत्थानि । पघ नाम किं ! पशुपादानकस्तन्वा ।
 छ नाम किं ! छ अज्झत्तिरानि आयतनानि । सत्त नाम
 किं ! सत्त भोज्झहा । अट्ठ नाम किं ! अरियो अट्ठद्विरो
 मग्गो । नव नाम किं ! नव सत्तावामा । दम नाम किं ! दमहद्देहि
 समग्गानो अरहा ति बुधनि । कुमारपन्धं ।

४०. सेकखधम्मा

- सद्धिविहारिकेन भिक्षवे उपज्जायाम्हि सम्मावात्तितब्ब, तत्राय सम्मावत्तना—सालम्मेव उद्दाय उपाहना ओमुत्तिन्वा एरुम उत्त रासङ्ग करित्वा दन्तकट्ट दातब्ब, मुखोदक दातब्ब, आसन पज्जा पेत्तब्ब । सचे यागु होति भानन घोवित्वा यागु उपनामेत्तब्बा ।
- 5 यागु पीतम्स उदक दत्वा भानन पटिग्गहेत्वा नाच कत्वा माधुरु अपरिधसन्तेन घोवित्वा पटिग्गामेत्तब्ब । उपज्जायाम्हि बुद्धिते आसन उद्धरितब्ब । सचे सो देसो उद्दापो होति सो देसो सम्माज्जितब्बो । सचे उपज्जायो गाम पधिसितुग्गामो होति निवासन दातब्ब, पटि निवासन पटिग्गहेत्तब्ब, कायबन्धन दातब्ब, सगुण क्वा सवाटियो
- 10 दात्तब्बा, घोवित्वा पत्तो सउदयो दात्तब्बो । सचे उपज्जायो पच्छा समण आकम्बति तिमण्डल पटिच्छादेन्तेन परिमण्डल निवासेत्वा कायबन्धन बन्धित्वा सगुण कत्वा मग्गटियो पारपित्वा गाण्डिक पटिमुद्धित्वा घोवित्वा पत्त गहेत्वा उपज्जायम्म पच्छासमणेन हो तब्ब । नातिदूरे गन्तब्ब, न अच्चासने गन्तब्ब, पत्तपरियापत्त
- 15 पटिग्गहेत्तब्ब । न उपज्जायम्म भणमानम्स अत्तरन्तरा कथा ओपातेत्तब्बा, उपज्जायो आपत्तिसामन्ता भणमानो निवारेत्तब्बो । विवत्तन्तेन पटमन्तर आगन्त्वा आमन पज्जापेत्तब्ब, पादोदक पाट पीठ पादकथालिक उपनिक्खिपित्तच्च, पच्चुगन्त्वा पत्तचीवर पटिग्गहेत्तब्ब, पटिनिवासन दात्तब्ब, निवामन पटिग्गहेत्तब्ब । मचे चीवर
- 20 सिन होति मुहुत्त उप्पे ओत्तापेत्तब्ब, न च उप्पे चीवर निद्वहि तब्ब । चीवर सहरित्तब्ब, चीवर सहरेन्तेन चतुरलङ्ग कण्ण उम्मा रेत्वा चीवर सहरित्तब्ब, मा मग्गे भग्गे अहोमीनि, ओमेगे काय बन्धन दात्तब्ब । मचे पिण्डपातो होति उपज्जायो न भुज्जिदुग्गामो होति उदक दत्वा पिण्डपातो उपनामेत्तेच्चा । उपज्जायो पानियेन

- पुच्छितब्बो । भुत्ताविस्स उदकं दत्त्वा पत्तं पटिग्गहेत्वा नीचं कत्वा
 साधुकं अपरिघसन्तेन धोवित्वा वोदकं कत्वा मुहुत्तं उण्हे ओतापे
 तब्बो, न च उण्हे पत्तो निदहितब्बो । पत्तचीवरं निक्खिपितब्बं,
 पत्तं निक्खिपन्तेन एकेन हत्थेन पत्तं गहेत्वा एकेन हत्थेन हेट्ठामञ्च
 5 वा हेट्ठापीठं वा परामसित्वा पत्तो निक्खिपितब्बो, न च अनन्तरं
 हिताय भूमिया पत्तो निक्खिपितब्बो । चीवरं निक्खिपन्तेन एकेन
 हत्थेन चीवरं गहेत्वा एकेन हत्थेन चीवरवस्स वा चीवररज्जुं वा पमज्जित्वा
 पारतो अन्त ओरतो भोगं कत्वा चीवरं निक्खिपितब्बं । उपज्झा
 यम्हि बुद्धिते आसन्न उद्धरितब्बं, पादोदकं पादपीठं पादकथलिकं
 10 पटिसामेतब्बं, सचे सो टेसो उल्लापो होति सो टेसो सम्मज्जि
 तब्बो । सचे उपज्झायो नहायितुकामो होति नहानं पटियादेतब्बं,
 सचे सीतेन अत्थो होति सीतपटियादेतब्बं, सचे उण्हेन अत्थो होति
 उण्ह पटियादेतब्बं । सचे उपज्झायो जन्तायरं पविसितुकामो होति
 चुण्णं सजेतब्बं, मत्तिं ता मेतब्बा, जन्तायरपीठं आदाय उपज्झायस्स
 15 पिठितो पिठितो गन्त्वा जन्तायरपीठं टत्वा चीवरं पटिग्गहेत्वा एनं
 मन्तं निक्खिपितब्बं, चुण्णं दातब्बं, मत्तिं दातब्बा । सचे उम्स
 हतिं जत्तं यरं पविसितब्बं, जन्तायरं पविसन्तेन मत्तिं रायं मुखं
 मन्नेत्वा पुरतो च पच्छतो च पटिच्छादेत्वा जन्तायरं पविसितब्बं । न
 धेरे भिक्षू अनुपम्वज्जं निर्सादितब्बं, न नवा भिक्षू आसनेन पटिवा
 20 हेतब्बा । जन्तायरे उपज्झायस्सं परिवस्सं कातब्बं, जन्तायरा
 निक्खमन्तेन जन्तायरपीठं आदाय पुरतो च पच्छतो च पटिच्छा
 देत्वा जन्तायरा निक्खमितब्बं । उदके पि उपज्झायस्सं परिवस्सं
 कातब्बं, नहातेन पठमतरं उत्तरित्वा अत्तनो गत्तं वोदकं कत्वा
 निवासत्वा उपज्झायस्सं गत्ततो उदकं पमज्जित्वा, निवासनं
 25 दातब्बं, सप्पाटिं दातब्बा, जन्तायरपीठं आदाय पठमतरं आगन्त्वा
 आसन्नं पञ्जापेतब्बं, पादोदकं पादपीठं पादकथलिकं उपनिक्खिपि
 तब्बं, उपज्झायो पानियेन पुच्छितब्बो । सचे उद्दिप्तापेतुकामो होति

- उद्दिशापेतव्वो, सचे परिपुच्छितुकामो होति परिपुच्छितव्वो । यस्मिं
विहारे उपज्जायो विहरति सचे सो विहारो उक्कापो होति सचे
उस्सहति सोधेतव्वो, विहारं सोधेन्तेन पठमं पत्तन्नीवरं नीहरित्वा
एकमन्तं निक्खितव्वं, निसीदनपच्चत्थरणं नीहरित्वा एकमन्तं
5 निक्खितव्वं । मच्चो नीचं कत्वा साधुकं अपरिघंसन्तेन असंघट्ट-
न्तेन कवाटपिट्ठं नीहरित्वा एकमन्तं निक्खितव्वो । पाठं नीचं
कत्वा साधुकं अपरिघंसन्तेन असंघट्टन्तेन कवाटपिट्ठं नीहरित्वा
एकमन्तं निक्खितव्वं । मच्चपटिपादमा नीहरित्वा एकमन्तं
निक्खितव्वो, खेळमह्झो नीहरित्वा एकमन्तं निक्खितव्वो,
10 अपन्नेनफलकं नीहरित्वा एकमन्तं निक्खितव्वं, मुम्म-
त्थरणं यथापज्जत्तं सहस्सेत्वा नीहरित्वा एकमन्तं निक्खितव्वं ।
सचे विहारे सन्तानकं होति उद्धोका ठमपं ओहारेतव्वं, आलोक-
सन्विकण्णभागा पमज्जितव्वो । सचे गेल्लपरिकम्मरता भित्ति
कण्णकिता होति चोळकं तेमेत्वा पीळेत्वा पमज्जितव्वो, सचे वाट-
15 वण्णकता भूमि कण्णकिता होति चोळकं तेमेत्वा पीळेत्वा पमज्जि-
तव्वो, सचे अकता होति भूमि उदकेन परिष्कोसित्वा सम्मज्जि-
तव्वो, मा विहारो रजेन उहज्जीति । संकारं विचिन्तित्वा एकमन्तं
उद्धेतव्वं ।

४१ सूकरपेतकथा

- ‘ कायो ते सब्बसोवण्णो ’ ति । इदं सत्परि रानगहं उप-
20 निस्साय वेळुवने कलन्दरानेवापे विहरन्ते अब्जतरं सूकरमुत्तपेनं
आरब्धं वुत्तं । अतीति किर कम्मपम्म भगवतो सामने एको भित्तु
कायेन सम्मज्जतो अहोमि, वाचाय अमज्जतो भित्तु अकोसति परि-

भासति । सो कालं कत्वा निरये निव्वत्तो । एकं बुद्धन्तरं तत्थ पचित्वा ततो चावित्वा इमास्मि बुद्धप्पादे राजगहसमीपे गिज्झकूटे पव्वतपादे तस्सेव कम्मस्स विषाकवत्सेन खुप्पिपासाभिभूतो पेतो हुत्वा निव्वत्ति । तस्स कायो सुवण्णवण्णो अहोसि, मुखं सूकरमुख-
 ५ सादिसं । अथायस्मा नारदो गिज्झकूटपव्वते वसन्तो पातो व सरীরपटिजगानं कत्वा पत्तचीवरं चादाय राजगहं पिण्डचारत्थाय गच्छन्तो अन्तरामग्गे तं पेतं दिस्वा तेन कतकम्मं पुच्छन्तो गाथमाह—

कायो ते सब्बसोवण्णो सब्बा ओभासते दिसा ।

10 मुखं ते सूकरस्सेव किं कम्ममकारि पुरे ति ॥

[तत्थ ' कायो ते सब्बसोवण्णो ' ति तव कायो देहो सब्बो सुवण्णवण्णो उत्तत्तकनकसन्निभो, ' सब्बा ओभासते दिसा ' ति तस्स प्रभाय सब्बापि दिसा समन्ततो पभासति विज्जोतति, ओभासते ति वा अन्तोग्रहेतु-अत्थं इदं पदं ति ते कायो सब्बसोवण्णो

15 सब्बा दिसा ओभासेति विज्जोतेतीति अत्थो दृढब्बो । ' मुखं ते सूकरस्सेवा ' ति मुखं पन ते सूकरस्स विय सूकरमुखसदिसं तव मुखं ति अत्थो, ' किं कम्ममकारि पुरे ' ति त्वं पुब्बे अतीतजातियं कीदिसं कम्मं अकासीति पुच्छति ।] एवं सो थेरेन पन पेतो कनकम्मं पुट्ठो गाथाय विम्सज्जेन्तो

20 ' कायेन सब्बतो आसिं, वाचायासिं असज्जतो ।

तेन मे तादिसो वण्णो यथा पस्ससि नारदा ' ति ॥

आह । [तत्थ ' कायेन सब्बतो आसिं ' ति कायिकेन सज्जमेन सब्बतो कायिकेन संवरेन संवुतो अहोसि ' वाचायासिं असज्जतो ' ति वाचसिकेन असंवरेण समन्नागतो अहोसि, ' तेना ' ति तेन

25 लुभेयेन, सज्जमेन च, ' मे ' ति, माहं, ' तादिसो, वण्णो, ' ति एतादिसो यथा त्वं नारद पचक्खतो पस्ससि एवरूपो कायेन मनुस्ससण्ठानो सुवण्णवण्णो मुखेन सूकरसदिसो आसिं ति योजना,

वण्णसद्दोहि इध चविसण्णाने व दड्ढो ।] एवं पेतो थेरेन पुच्छितो तमत्थं विस्सज्जेत्वा तमेव कारणं कत्वा थेरेस्स ओवाटं देन्तो गायमाह—

तं ताहं नारदं ब्रूमि 'सामं' दिट्ठमिदं तथा ।

- 5 माकासि मुखसा पापं, मा [खो] सूकरमुखो अहं 'ति ॥
[तत्थ 'तं' ति तम्मा, 'ताहं' ति ते अहं, 'नारद' ति थेरं आलपति, 'ब्रूमीति' कथेमि, 'सामं' ति सयमेव, 'इदं' ति अत्तनो सरीरं सन्धाय वदति, अयं हेत्थ अत्थो, यम्मा मन्ते नारद इदं मम सरीरं गलतो पड्डाय हेट्ठा मनुस्ससण्णानं उपरि सूकर-
- 10 सण्णानं तथा पच्चक्खतो ताव दिट्ठं तम्मा ते अहं ओवादवसेन वदामि, किं इदं ति चेति आह 'माकासि मुखसा पापं, मा खो सूकरमुखो अहं' ति, तत्थ 'मा' ति पटिसेधे निशतो 'मुखसा' ति मुखेन, 'खो' ति अवधारणं, वाचाय पापकम्मं मा आकासि, मा करोहि मा खो सूकरमुखो अहं' ति, अहं विय सूकरमुखो
- 15 अहोसि थेव, सचे पन त्वं मुखरो हुत्वा वाचाय पापं करेय्यासि एकंसेन सूकरमुखो भवेय्यासि, तम्मा माकासि मुखसा पापं ति फलपटिसेधनमुखेन ति हेतुमेव पटिसेधेति ।] अथायम्मा 'नारदो राजगहे पिण्डाय चरित्वा पच्छाभत्तं पिण्डपानपटिकन्तो चतुपरि-
समज्झे निसिन्नस्स सत्थुनो तमत्थं आरोचेसि । सत्था 'नारद,
- 20 पुब्बेव मया सो सत्तो दिट्ठो' ति क्त्वा अनेकाकारवोकारं वचीदुच्चरितसान्निमित्तं आदीनवं वचीमुच्चरितपटिसंयुतं आनिसंसं पकासेन्तो धम्मं देसेसि । सा देसना सम्पत्तपरिसाय सात्थिना अहोसि । सूकरपेतवत्पुवण्णना ।

४२. पेसकारधीताकथा ५०

- ‘ अन्धमूतो ’ ति इमं धम्मदेसनं सत्था अग्गाळवे चेतिथे दिह-
रन्तो एकं पेसकारधीतरं आरब्ध कथोसि । एकदिवसं हि आळवि-
वासिनो सत्थरि आळविं अनुप्पत्ते निमन्तेत्वा दानं अदंसु । सत्था
भत्तकिच्चावसाने अनुमोदनं करोन्तो ‘ अद्दुवं जीवितं, धुवं मरणं,
5 अक्खसं मया मरितव्वं, मरणपरियोसानं मे जीवितं, जीवितमेव
अनियतं, मरणं नियतं—ति एवं म णसतिं भावेध, येसं हि मरणसति
अभाविता ते पच्छिमे काले आसीविसं दिस्वा भीतरिसो विय
सन्तासम्पत्ता भेरवरवं रवन्ता कालं करोन्ति, येसं पंन मरणसति
भाविता ते दूतो व आसीविसं दिस्वा दण्डकेन गहेत्वा द्धुत्वा
10 ठितपुरिसो विय पच्छिमे काले न सन्तसन्ति, तस्मा मरणसति
भावतेव्वा ’ ति आह । तं धम्मदेसनं सुत्वा अवसेसा जना सकि-
च्चणसता व अहेमुं, एका पन सोळसवम्मुदेसिका पेसकारधीता
‘ अहो बुद्धानं कथा नाम अच्छरिया, मया मरणसतिं भावेतुं वट्ठ-
तीति ’ रत्तिन्द्वं मरणसतिमेव भावोसि । सत्था पि ततो निक्ख-
15 मित्वा जेतव्वं अगमासि । सा पि कुमारिका तीणि वस्सानि मर-
णसतिं भावेसि येव । अत्थेकदिवसं सत्था पच्चससमये “ लोकं
ओलोकेन्तो तं कुमारिकं अत्तनो जाणनाल्लस अन्तो पविट्ठं दिस्वा
‘ किन्नु खो भवित्ततीति ’ उपधारेन्तो ‘ इमाय कुमारिकाय मम
धम्मदेसनं सुतदिवसतो पट्टाय तीणि वस्सानि मरणसति भाविता,
20 इदानीहं तत्थ गन्त्वा इमं कुमारिकं चत्तारो पट्टे पच्छित्वा ताय
विस्सज्जेन्तिया व चतूसु ठानेमु साधुमारं दात्वा इमं गाथं भासि-
स्सामि, सा गाथावसाने सोतापत्तिपले पतिट्ठहिससति, तं निस्साय
महाननस्स पि सात्थिका देसना भवित्ततीति ’ जत्वा पच्चसताभि-
वसुपरिवारो जेतव्वना निक्खमित्वा अनुपुट्ठेन अग्गाळवदिहारं अग-

- मासि । आळिविवासिनो ' सत्या आगतो ' ति मृत्वा दिहारं गन्त्वा
निमन्त्रयिषु । सा पि कुमारिका मृत्यु आगमन मुत्वा ' आगतो
किर मय्हं पिता सामी आचारियो पुण्णचन्द्रमुत्तो महागोतमबुद्धो'
- ति बुद्धमानमा ' इतो मे निष्ण संवच्छरानं मत्थके सुवण्णवण्णो
5 सत्या दिट्ठपुच्चो, इदानी रस सुवण्णवण्णं सरीरं दट्ठं मधुरच्च वर-
धम्मं सोतुं लभिन्मामीति ' चिन्तोमि । पिता पन्त्मा सालं गच्छ-
न्तो आह ' अम्म, परमन्तरो मे माटरो आरोपितो. तन्स दिद्विदमत्तं
' अनिट्ठितं, तं अज्ज निट्ठापेत्तामि, मीधमेव तसर वट्टेत्वा आहरेय्यामीति' ।
सा चिन्तोसि ' अहं सत्यु धम्मं सोदुकामा, पिता मं एदमाट, विन्नु
10 सो सत्यु धम्मं मुणामि, पिनु तमरं वट्टेत्वा हरामीति ' । अत्थन्मा
एतदहोसि ' पिता मं तमरे अनाहरियमाने पेथेय्यापि पमारेय्यापि,
तन्मा तसरं वट्टेत्वा तन्स दत्वा पच्छा धम्मं मोन्मामीनि ' पीठके
निर्मादित्वा तसरं वट्टेमि । आळिविवासिनो पि सत्थारं परिवसित्वा
पतं गहेत्वा अनुमोदनत्थाय अट्ठमु, सत्या ' यमह कुलधीनरं
15 निन्साय तिमयोजनमन्नां आगतो मा अज्ज पि ओरामं न लभनि,
ताय ओरामे लद्धे अनुमोदनं करिन्मामीति ' तुप्पीभूतो निर्मादि ।
एवं तुप्पीभूतं पन सत्थारं मट्ठके लोके बोचि रिद्धि वत्तं न रिम-
हति । सा पि गो कुमारिका तमरं वट्टेत्वा पण्डित्यं टपेत्वा विदु
सन्तिकं गच्छमाना परिमपरियन्तं पन्वा सत्थारं ओलोत्थयमाना य
20 अगमामि । सत्या पि गावं उक्खिपित्वा तं ओलोसेमि । सा
ओलोत्थिताकारेनेव अञ्जासि ' सत्या एदरूपायं परिमायं निर्मा-
दित्वा मं ओलोत्थेन्नो समागमने पचामिमिति, अत्तं सन्तिकं आग-
मनमेवं पचामिसतीति ' । सा तमरपण्डित्यं टपेत्वा सत्यु सन्तिकं
अगमासि । कत्ता पन तं सत्या ओलोत्थेमाति । एवं रिदन्स अ-
25 होमि ' एमा एत्तो गच्छमाना पुप्फुज्जनहालासरियं वत्वा अनिदन-
गतिं भाविस्समि, मम सन्तिकं आगन्त्वा गच्छमाना पन ' सोताय-

- त्तिफल पत्वा नियतगतिका हुत्वा तुसिताविमाने निव्वत्तिस्सतीति ।
 तस्सा किर त दिवस मरणतो मुत्ति नाम नत्थि । सा ओलौकित
 सब्बाणेनेव सत्थार उपसक्कमित्वा छव्वण्णान रसान् अन्तर पवि
 सित्वा वन्दित्वा एकमन्त अट्ठासि तथारूपाय परिसाय मज्जे निसी-
 5 दित्वा तुण्हीभूत सत्थार वन्दित्वा ठितक्खणे येव त आह ' कुमा-
 रिके, कुतो आगच्छसीति ' । ' न जानामि भन्ते ' ति । ' कथं
 गमिस्ससीति ' । ' न जानामि भन्ते ' ति । न ' जानासीति ' ।
 ' जानामि भन्ते ' ति । ' जानासीति ' । ' न जानामि भन्ते ' ति ।
 इति म सत्था चत्तारो पण्हे पुच्छि, महाजनो उज्जायि " हम्मो
 10 पस्सय, अय पेसकारधीता स मासम्बुद्धेन सद्धि इच्छित्तिच्छित्त
 कथेति, किं नाम न इमाय ' कुतो आगतामीति ' वुत्ते ' पेसकार
 गेहतो ' ति वत्तव्व, ' वह गच्छसीति ' वुत्ते ' पेसकारसाल ' ति
 वत्तव्व सिया " ति । सत्था महाजन निस्सद् कत्वा
 " कुमारिके त्व ' कुतो आगच्छसीति ' पुट्ठा कम्मा ' न
 15 जानामीति ' वदेसीति " पुच्छि । " भन्ते तुम्हे मम पेसकार
 गेहतो आगतभाव जानाथ, ' कुतो आगतासीति ' पुच्छन्ता पन
 ' कुतो आगन्त्वा इध निव्वत्तासीति ' पुच्छय, अह पन न जा
 नामि कुतो आगन्त्वा इध निव्वत्तामीति " । अथम्मा सत्था
 ' साधु साधु कुमारिके मया पुच्छितपण्हे व तया विस्सज्जितो ' ति
 20 साधुकार दत्वा उत्तरिग्णि पुच्छि " कथं गमिस्ससीति ' पुट्ठा
 कम्मा ' न जानामीति ' वदेसीति " । " भन्ते, तुम्हे म ' तस
 रपच्छि गहेत्वा पेसकारसाल गच्छसीति ' जानाथ, ' इतो पन
 गन्त्वा कथं निव्वत्तिस्ससीति ' पुच्छय, अह च इतो चुता न
 जानामि कथं गन्त्वा निव्वत्तिस्सामीति " । अथम्मा सत्था ' मया
 25 पुच्छितपण्हे येव तया विस्सज्जितो ' ति दुतिय पि साधुकार दत्वा
 उत्तरि पुच्छि " अय कम्मा ' न जानासीति ' पुट्ठा ' जानामीति '
 वदेसीति " । ' भन्ते, मम मरणभाव जानामि, तस्मा एव वदे-
 मीति ' । अथम्मा सत्था ' पुच्छितपण्हे येव तया विस्सज्जितो '

नि साधुकारं दत्वा उचरिषि पुच्छि “ अयं कस्मा • जानामीति ’
 बुद्धे • न जानामीति ’ वदेमीति ” । • मरणभावमेव अहं जानामि
 भन्ने, मम रत्तिन्दिबन्धुव्वन्हादिमु पन ‘अमुकगाले नाम मरिस्सा-
 मीति ’ न जानामि. तस्मा एव वदेमि ” ति । अयम्मा सत्था
 ५ ‘ मया पुच्छिद्वगन्हे येव तया कथिनो ’ ति चनुत्थं साधुकार
 दत्वा परिसं आमन्नेमि ‘ एत्तस्मा नाम तुम्हे इमाय कथितं न
 जानाय, केवलं उज्जायधेव; येमं हि पज्जाचक्खुं नत्थि ते
 अन्वा एव, येमं पज्जाचक्खुं अत्थि ते एव चक्खुमन्तो ’ ति वत्वा
 इमं गायमाह—

10 अन्यभूतो अयं लोको तनुकेत्य विपस्सति ।

सकुन्तो जालमुत्तो व अप्पो सम्गाय गच्छतीति ॥

[तत्थ ‘ अयं लोको ’ ति अयं लोकमहाजनो पज्जाचक्खुनो
 अभावेन अन्वभूतो । ‘ तनुकेत्या ’ ति तनुको एत्थ न बहुजनो
 अनिच्चादिवत्सेन विपस्सति, • सकुन्तो जालमुत्तो वा ’ ति यथा
 15 चेकेन साकुणिकेन जालेन ओत्थारित्वा गय्हमानकेसु वट्टकेसु कोचि-
 देव जालतो मुच्चति सेसा अन्तोजालं एव पविसन्ति तथा मारजा-
 लेन ओत्थेट्तेसु सत्तेसु बहू अपायगामिनो होन्ति, ‘ अप्पो ’ कोचि-
 देव सत्तो ‘ सम्गाय गच्छति ’ सुगतिं वा निब्बानं वा पापुणातीति
 अत्थो ।] देसनावसाने मा कुमारिका सोतापात्तिकले पतिट्ठहि,
 20 महाजनस्सापि सात्थिकं देसना अहोसीति । सा पि तसरपच्छिं
 गहेत्वा पितु सन्निरुं अगमासि । सो पि निसिक्खो व निदायि,
 तस्सा असल्लक्खेत्वा व तसरपच्छिं उपनामेन्तिया तसरपच्छिं वेम-
 कोटियं पटिहब्बित्वा सट्ठं कुरुमाना पति । सो पबुज्झित्वा गहित-
 निमित्तेनेव वेमं कट्ठि, वेमकोटि गन्त्वा तं कुमारिकं उरे पहरि, सा
 25 तत्थेव काळं कत्वा पपता । अथस्सा पिता नं ओलोकेन्तो सकलस-
 रीरेन लोहितमक्खितेन पतित्वा भतं अहस । अथस्स महासोको
 उप्पाज्जि, सो ‘ न मे सोकं अज्जो निब्बापेत्तुं मक्खिम्सतीति ’

रोदन्तो सत्यु सान्तिकं गन्त्वा तमत्थं ओरोचेत्वा ' भन्ते, सोकं मे निव्वापेथा ' ति आह । सत्था तं समस्सासेत्वा ' मा सोचि, अनमत्तास्सि हि संसारे तव एवमेव धीत्तु मरणकाले पग्वरितं अस्सुं चतुन्नं समुद्धानं उदकतो अधिकतरं ' ति वत्वा अनमत्ताग्रथं ५ कथेसि । सो तनुभूतसोको सत्थारं पव्वज्जं याचिस्वा लद्धपव्वज्जूपसम्पदो न चिरस्सेव अरहत्तं पाप्पणीति । पेसकारधीताय वत्थुं ।

४३. उत्तिय पञ्चानि ५२

अथ खो उत्तियो परिव्वानको येन भगवा तेनुपसंक्रमि, उपसंक्रमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि, सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो उत्तियो परिव्वानको भगवन्तं एतदवोच ' किन्नु गो भो गोतम सस्सतो लोको, इदमेव सच्चं, मोयं अज्जं ' ति । ' अन्याकत्तं खो एतं उत्तिय मया—मम्मनो लोको, इदमेव सच्चं, मोयं अज्जं ' ति । ' किं पन भो गोतम अमम्मतो लोको, इदमेव सच्चं, मोयं अज्जं ' ति । ' एतं पि खो उत्तिय अन्याकत्तं मया—असम्मतो लोको, इदमेव सच्चं, १५ मोयं अज्जं ' ति । ' किन्नु गो भो गोतम अन्तवा लोको....अनन्तवा लोको. ..तं जीवं तं सरीरं... अज्जं जीवं अज्जं सरीरं....होति तथागतो परम्मरणा न होति तथागतो परम्मरणा....होति न न होतिनेव होति न न होति तथागतो परम्मरणा, इदमेव सच्चं, मोयं अज्जं' ति । ' एतं पि गो उत्तिय अन्याकत्तं मया —नेव होति न न २० होति तथागतो परम्मरणा, इदमेव सच्चं, मोयं अज्जं' ति । ' किन्नु गो भो गोतम मम्मनो लोको, इदमेव सच्चं, मोयं अज्जं' ति इति पुरो

- मेव सच्च, मोघ अञ्ज ' ति वदेसि । ' किं पन भो गोतम असस्सतो लोको, इदमेव सच्च, मोघ अञ्ज ' ति इति पुट्ठो समानो ' एत पि खो उत्तिय अन्याकत मया—असस्सतो लोको, इदमेव सच्च, मोघ अञ्ज ' ति वदेसि । ' किन्नु खो भो गोतम अन्तवा लोको अनन्तवा लोको त जीव त सरीर अञ्ज जीव अञ्ज सरीर होति तथागतो परम्मरणा न होति तथागतो परम्म रणा होति च न च होति तथागतो परम्मरणा नेव होति न न होति तथागतो परम्मरणा, इदमेव सच्च, मोघ अञ्ज ' ति इति पुट्ठो समानो ' एत पि खो उत्तिय अन्याकत मया—नेव होति
- 10 न न होति तथा गतो परम्मरणा, इदमेव सच्च, मोघ अञ्ज ' ति वदेसि । अथ विञ्चरति भोता गोतमेन व्याकत " ति । ' अभि ज्जाय खो अह उत्तिय सावकान धम्म देसेमि सत्तान विमुद्धिया सोक्परिदेवान समतिक्रमाय दुक्खदोमनस्सान अत्थङ्गमाय जायस्स अधिगमाय निब्बानस्स सच्चिकिरियाया ' ति । ' य पनेत भव
- 15 गोतमो अभिज्जाय धम्म देसेसि सत्तान विमुद्धिया सोक्परि देवान समतिक्रमाय दुक्खदोमनस्सान अत्थङ्गमाय जायस्स अधि गमाय निब्बानस्स सच्चिकिरियाय, सब्बो च तेन लोको निध्यिस्सति उपट्ठो वा तिभागो वा ' ति । एव वुत्ते भगवा तुण्ही अहोसि । अथ खो आयम्मतो आनन्दस्स एतद्दोमि " मा हेव खो
- 20 उत्तियो परिव्वानजो पापक दिट्ठिगत पण्डितमति ' सब्ब सामुक् सिअ वत मे समणो गोतमो पब्बं पुट्ठो ससादेति नो विम्सज्जेति, न भून विसहतीति, ' तदस्स उत्तियस्स परिव्वानजस्स दीघरत्त अहिताय दुक्खाया " ति । अथ खो आयम्मा आनन्दो उत्तिय परिव्वानज एतदवोच " तेन हावुसो उत्तिय उपमते करिस्सामि,
- 2) उपमाय इधेक्के विञ्जू पुरिसा भासितस्स अत्थ आजानन्ति । सेय्याया पि आवुसो उत्तिय रब्बो पच्चान्तिम नगर दब्बहुद्दाप दब्बपाकारतोरण एक्कवार । तत्रस्स दोवारिको पण्णिनो व्यसो

- मेधावी अञ्जातान निवारेता आतान पवेसेता, सो तस्स नगर स
समन्ता अनुपरियायपथ अनुक्कममानो न पस्सेय्य पाकारसन्धि
वा पाकारविवर वा अन्तमसो बिळारनिससकनमत्तम्पि, नो च ख्वास्स
एव आण होति 'एत्तका पाणा इम नगर पविसान्ति वा निक्खमन्ति वा'
5 ति, अथ ख्वास्स एवमेत्थ होति, ' ये खो केचि ओळारिका पाणा
इम नगर पविसान्ति वा निक्खमन्ति वा सब्बे ते इमिना द्वारेन
पविसान्ति वा निक्खमन्ति वा ' ति। एवमेव खो आवुसो उत्तिय
न तथागतस्स एव उस्सुक होति 'सब्बो वा तेन लोको निय्यिस्सति
उपट्ठो वा तिभागो वा ' ति, अथ खो एवमेत्थ तथागतस्स होति
10 ' ये खो केचि लोकम्हा निय्यिस्सु वा निय्यन्ति वा निय्यिस्सन्ति
वा सब्बे ते पच्च नीवरणे पहाय चेतसो उपाक्खिलेस्से पञ्जाय दुब्ब
लीकरणे चतुसु सतिपट्ठानेसु सुपतिट्ठिताचित्ता सत्त बोद्धङ्गे यथाभूत
भावेत्वा एवमेते लोकम्हा निय्यिस्सु वा निय्यन्ति वा निय्यिस्सन्ति
वा ' ति। यदेव खो त्व आवुसो उत्तिय भगवन्त पण्ह अपुच्छि
15 तदेव त पण्ह भगवन्त अब्बेन परियायेन अपुच्छि। तस्मा ते त
भगवा न व्याकासीति " ।

- [पच्चमे ' तुण्ही अहोसीति ' सत्थूपलद्धिय ठत्वा अपुच्छ
पुच्छतीति तुण्ही अहोसि, ' सब्बसामुक्कसिक वत मया सब्बपु
च्छान उत्तम पुच्छ पुच्छितो समणो गौतमो ससादेति नो विस्स
20 ज्जेति, ननु न सका विस्सज्जेतु ' ति एव पापिक दिट्ठि मा पटि
लभतीति, ' तदस्सा ' ति त एष उप्पन्नदिट्ठिगत भवेय्य, ' पच्च
न्तिम ' ति यस्मा मज्झिमदेसे नगरस्स उद्दापादीनि थिरानि वा
होन्ति दुब्बलानि वा सब्बसो वा पन तेस पाजारो न होति तस्मा
त अगहेत्वा पच्चन्तिम नगर ति आह, ' दट्ठुद्दाप ' ति थिरपा
25 कारपाट, ' दट्ठुद्दापाकारतोरण ' ति थिरपाजारच्चेय थिरपिट्ठसग
वच्च ' एवद्धार ' ति कस्मा आह, बहुद्धारस्मि हि नगरे बहुहि
पण्डितदोवारिकेहि भवितब्ब, एवद्दारे एको व वट्ठति, तथागतम्म

च पनाय अञ्जो सदिसो नत्थि. तस्मा मुट्ठु पण्डितभावम्म
 ओपन्मत्थं एकं येव दोवारिकं दस्सेतुं एकद्वारं ति आह.
 ' पण्डितो ' ति पण्डित्वेन समन्नागतो. ' व्यत्तो ' ति वेप्यत्ति
 येन समन्नागतो, ' मेघावीति ' ठानुप्पत्तिया पञ्चासंस्वाताय
 ५ मेघाय समन्नागतो, ' अनुपरियायपपं ' ति अनुपरियायनामकं ममं.
 ' पाकारसन्धि ' ति द्वित्रं इट्ठवानं अपगतद्वानं, ' पाकारविवरं ' ति
 पाकारस्स छिन्नद्वानं, ' तदेव तं पञ्हं ' ति तं येव सस्सतो लोको
 ति आदिना नयेन पुट्ठं ठपनीयं पञ्हं पुन पि पुच्छि, ' सच्चो च
 तेन लोको ' ति सत्तूपलद्वियं येव ठत्वा अञ्जेनाकारेण पुच्छतीति
 10 दस्सेति ।]

४४. मालुङ्क्यापुत्तस्स बुद्धोपदेसो ८२

“ यो खो मालुङ्क्यापुत्त एवं वदेय्य ' न तावाहं भगवति ब्रह्म
 चरियं चरिस्सामि याव मे भगवा न व्याकरिस्समि —सस्सतो लोको
 ति वा असस्सतो लोको ति वा ... पे ... नेव होति
 न न होति तयागतो परम्मरणा ति वा ' ति, अज्याक-
 15 तमेव तं मालुङ्क्यापुत्त तयागतेन अस्स, अथ सो पुग्गलो
 कालं करेय्य । सेय्यया पि मालुङ्क्यापुत्त पुरिसो सट्ठेन
 विद्धो अस्स सविसेन गाळ्हपलेपनेन, तम्म भित्तामच्चा ज्जातिसालो-
 हिता भित्तकं सल्लकत्तं उपट्ठपेय्युं, सो एवं वदेय्य, ' न तावाहं इमं
 सल्लं आहरिस्सामि याव न तं पुरिसं जानामि येनम्हि विद्धो—
 20 तत्तियो वा ब्राह्मणो वा वेस्सो वा मुट्ठो वा ' ति; सो एवं वदेय्य,
 ' न तावाहं इमं मल्लं आहरिस्सामि याव न तं पुरिसं जानामि
 येनम्हि विद्धो —एवंनामो एवंगोत्तो इति वा दीपो

- मेधावी अञ्जातान निवारेता आतान पवेसेता, सो तस्स नगरस्स समन्ता अनुपरियायपथ अनुक्कममानो न पस्सेय्य पाकारसन्नि वा पाकारविवर वा अन्तमसो विळारनिस्सक्कनमत्ताम्पि, नो च स्वास्स एव आण होति 'एत्तका पाणा इम नगर पविसान्ति वा निक्खमन्ति वा' 5 ति, अथ स्वास्स एवमेत्थ होति, 'ये खो केचि ओळारिका पाणा इम नगर पविसान्ति वा निक्खमन्ति वा सव्वे ते इमिना द्वारेन पविसान्ति वा निक्खमन्ति वा' ति। एवमेव खो आवुसो उत्तिय न तथागतस्स एव उस्सुक्क होति 'सव्वो वा तेन लोको निध्यिस्सति उपट्ठो वा तिभागो वा' ति, अथ खो एवमेत्थ तथागतस्स होति 10 'ये खो केचि लोकम्हा निध्यिस्सु वा निध्यन्ति वा निध्यिस्सन्ति वा सव्वे ते पच्च नीवरणे पहाय चेतसो उपाक्खिलेसे पञ्जाय दुब्ब लीकरणे चतुसु सतिपड्डानेसु सुपतिट्ठिताचित्ता सत्त बोज्झङ्गे यथाभूत भावेत्वा एवमेते लोकम्हा निध्यिस्सु वा निध्यन्ति वा निध्यिस्सन्ति वा' ति। यदेव खो त्व आवुसो उत्तिय भगवन्त पच्च अपुच्छि 15 तदेव त पच्च भगवन्त अब्जेन परियायेन अपुच्छि। तम्मा ते त भगवा न व्याकासीति "।

- [पच्चमे 'तुण्ही अहोसीति' सत्थूपलद्धिय ठत्वा अपुच्छ पुच्छतीति तुण्ही अहोसि, 'सव्वसामुक्कसि' वत मया सव्वपु च्छान उत्तम पुच्छ पुच्छितो समणो गोतमो ससादेति नो विस्स 20 ज्जेति, ननु न सका विस्सज्जेतु' ति एव पापिकु दिट्ठि मा पटि एभतीति, 'तदस्सा' ति त एव उप्पत्तदिट्ठिगत भवेय्य, 'पच्च न्तिम' ति यम्मा मज्झिमदेमे नगरस्स उद्दापादीनि थिरानि वा होन्ति दुब्बलानि वा सव्वसो वा पन तेम पाकारो न होति तम्मा त अगहेत्वा पच्चन्तिम नगर ति आह, 'दब्बुद्दाप' ति थिरपा 25 कारपाट, 'दब्बुपाकारतोरण' ति थिरपाकारच्चेन थिरपिट्ठसाट वच्च 'एवद्वार' ति यम्मा आह, बहुद्वारम्मि हि नगरे बहुहि पण्डितदोवारिकेहि भविनच्च, एवद्वारे एको व वट्ठति, तथागतम्म

च पनाय . अञ्जो सदिसो नत्थि . तस्मा सुट्ठु पण्डितभावम्म
 ओपम्मत्थं एकं येव दोवारिकं दस्सेतुं एकद्वारं ति आह .
 ' पण्डितो ' ति पण्डित्थेन समन्नागतो, ' व्यत्तो ' ति वेय्यत्ति-
 येन समन्नागतो, ' मेधावीति ' ठानुप्पत्तिया पञ्चासंखाताय
 ५ मेधाय समन्नागतो, ' अनुपरियायपथं ' ति अनुपरियायनामकं मगं,
 ' पाकारसन्धि ' ति द्वित्रं इडुकानं अपगतद्वानं, ' पाकारविवरं ' ति
 पाकारस्स छिन्नद्वानं, ' तदेव तं पञ्चं ' ति तं येव सम्मतो लोको
 ति आदिना नयेन पुट्ठं ठपनीयं पञ्चं पुन पि पुच्छि, ' सब्बो च
 तेन लोको ' ति सत्तपलद्वियं येव उत्वा अञ्जेनाकारेण पुच्छतीति
 10 दस्सेति ।]

४४. मालुङ्क्यापुत्तस्स बुद्धोपदेसो ८६

“ यो खो मालुङ्क्यापुत्त एवं वदेय्य ‘ न तावाहं भगवति ब्रह्म-
 चरियं चरिस्सामि याव मे भगवा न व्याकरिस्सति —सस्सतो लोको
 ति वा अस्सत्ततो लोको ति वा पे नेव होति
 न न होति तथागतो परम्मरणा ति वा ’ ति, अन्याक-
 15 तमेव तं मालुङ्क्यापुत्त तथागतेन अस्स, अथ सो पुगलो
 कालं करेय्य । सेय्यथा पि मालुङ्क्यापुत्त पुरिसो सहेन
 विद्धो अस्स सविसेन गाध्दपलेपनेन, तस्स मित्तामच्चा आतिसालो-
 हिता भित्तकं सहकत्तं उपट्ठपेय्युं, सो एवं वदेय्य, ‘ न तावाहं इमं
 सल्लं आहरिस्सामि याव न तं पुरिसं जानामि येनहि विद्धो—
 20 खत्तियो वा ब्राह्मणो वा वेस्सो वा सुट्ठो वा ’ ति; सो एवं वदेय्य,
 ‘ न तावाहं इमं सल्लं आहरिस्सामि याव न तं पुरिसं जानामि
 येनहि विद्धो —एवंनामो एवंगेत्तो इति वा धीघो

- वा रस्सो वा मज्झिमो वा....कौल्लो वा :सामो वा मङ्गुर-
 च्छवि वा....असुकस्मि गामे वा निगमे वा नगरे वा.....,याव न
 तं धनुं जानामि येनम्हि विद्धो यदि वा चापो यदि वा कोदण्डो....,
 याव न तं जियं जानामि यायम्हि विद्धो यदि वा अक्कस्स यदि वा
 5 सण्ठस्स यदि वा न्हारुस्स यदि वा मरुवाय यदि वा खीरपण्णिनो
,याव न तं कण्ठं जानामि येनम्हि विद्धो यदि वा कच्छं यदि
 वा रोपिमं....यस्स पत्तेहि वाजितं यदि वा गिज्जस्स यदि वा
 कङ्कस्स यदि वा कुल्लस्स यदि वा मोरस्स यदि वा सिथिलह-
 नुनो....यस्स न्हारुना परिविखत्तं यदि वा गवस्स यदि वा महि-
 10 सस्स यदि वा रोरुवस्स यदि वा सेम्हारस्स....,यावः न तं सल्लं
 जानामि येनम्हि विद्धो यदि वा सल्लं यदि वा खुरप्पं यदि वा वेकण्ठं
 यदि वा नाराचं यदि वा वच्छदन्तं यदि वा करवीरपत्तं ' ति,
 अब्जातमेव तं मालुङ्क्यापुत्त तेन पुरिस्सेन अस्स, अथ सो पुरिस्सो
 कालं करेय्य " ।
- 15 " सस्सतो लोको ति मालुङ्क्यापुत्त दिट्ठिया सति ब्रह्मचरिय-
 वासो अभविस्सा ति एवं नो, असस्सतो लोको ति मालुङ्क्यापुत्त
 दिट्ठिया सति ब्रह्मचरियवासो अभविस्सा ' ति एवम्पि नो, सस्सतो
 लोको ति मालुङ्क्यापुत्त दिट्ठिया सति असस्सतो लोको ति वा
 दिट्ठिया सति अत्थेव जाति अत्थि जरा अत्थि मरणं सन्ति सोक-
- 20 परिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा येसा हं दिट्ठे वा धम्मं निधातं पञ्ज-
 पेमि । अन्तवा लोको ति....पे.....। तं जीवं तं सरिरं ति....पे.....।
 होति तथागतो परम्मरणा ति....पे..... । होति च न च होति
 तथागतो परम्मरणा ति पे . . । तस्मा ति ह मालुङ्क्यापुत्त
 अव्याकृतं च मे अव्याकृततो धारेय, व्याकृतं च मे व्याकृततो
- 25 धारेय । किं च मालुङ्क्यापुत्त मया अव्याकृतं —सस्सतो लोके ति
 मालुङ्क्यापुत्त मया अव्याकृतं, असस्सतो लोको ति....पे.....नेव होति
 न न होति तथागतो परम्मरणा ति मया अव्याकृतं । कस्मा भेतं
 मालुङ्क्यापुत्त मया अव्याकृतं —न हेतं मालुङ्क्यापुत्त अत्यसंहितं

- नादिब्रह्मचरियिक, न निब्बिदाय न विरागाय न निरोधाय न
उपसमाय न अभिञ्जाय न सम्बोधाय न निब्बानाय भवत्तत्ति,
तस्मा त मया अव्याकत । किञ्च मालुक्यापुत्त मया व्याकत — इदं
दुक्खं ति मालुक्यापुत्त मया व्याकत, अयं दुक्खसमुदयो ति अयं
० दुक्खनिरोधो ति अयं दुक्खनिरोधगामिनीं पटिपट्ठां ति मया
व्याकत । कस्मा चेत्तं मालुक्यापुत्तं मया व्याकत—
एतं हि मालुक्यापुत्तं अत्यसहितं एतं आदिब्रह्मचरियिक,
एतं निब्बानाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिञ्जाय सम्बो-
धाय निब्बानाय भवत्तत्ति, तस्मा त मया व्याकत ।
10 तस्मा ति ह मालुक्यापुत्तं अव्याकतञ्च मे अव्याकततो
धारेयं, व्याकतञ्च मे व्याकततो धारेया ” ति । इदमवोच
भगवा । अत्तमनो आयम्मा मालुक्यापुत्तो भगवतो भासितं
अभिनन्दीति ।

४५. बुद्धस्स वच्छगोत्तेन संवादो ८८

- एवम्मे सुत — एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने
15 अनाथपिण्डिकम् आरामे । अयं खो वच्छगोत्तो परिब्बानको येन
भगवा तेनुपससमि, उपससमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि, सम्मो-
दनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
निसिन्नो खो वच्छगोत्तो परिब्बानको भगवन्तं एतदवोच “ किन्तु
खो भो गोतमो, ‘ सम्मतो लोको, इदमेव सच्चं, मेयं
20 अज्झ ’ ति एवविट्ठि भव गोतमो ” ति । “ न खो

- अह वच्छ एवदिट्ठि —सस्सतो लोको, इदमेव सच्च, मोघ अज्झ ” ति । “ किं पन असस्सतो लोको ” पे “विन्नु खो भो गोतमो ‘ सस्सतो लोको ति एवदिट्ठि समणो गोतमो ति ’ इति पुट्ठो समानो —न खो अह वच्छ एवदिट्ठि ‘ ति वदोसि ” । पे ‘ किं पन भव गोतमो आदीनव सम्पस्समानो एव इमानि सब्बसो दिट्ठिगतानि अनुपगतो ’ ति । ‘ सस्सतो लोको ति खो वच्छ दिट्ठिगतमेत दिट्ठिगहन दिट्ठिक्खन्तार दिट्ठिविसूर दिट्ठिवि प्फदिन्त दिट्ठिसयोजन, सदुक्ख सविगात सउपायास सपरिळाह न निब्बिदाय न विरागाय न निरोधाय न उपसमाय न अभिज्जाय
- 10 न सम्बोधाय न निब्बानाय सवत्तति । असस्सतो लोको ति . पे. । इम खो अह वच्छ आदीनव सम्पस्समानो एव इमानि सब्बसो दिट्ठिगतानि अनुपगतो ’ ति । ‘ अत्थि पन भो गोतमस्स विधि दिट्ठिगत ’ ति । ‘ दिट्ठिगत ति खो वच्छ, अप नीतमेत तथागतस्स । दिट्ठ हेत वच्छ तथागतेन —इति रूप, इति
- 1) रूपस्स समुदयो, इति रूपस्स अत्यगमो, इति वेदना, इति वेदनाय सत्मुयो अत्यगमो, इति सज्जा—इति सत्तारा इति विज्जाण तस्मा तथागतो सब्बमज्झितान सब्बमधितान सब्बअहिंकार मर्मिजार मानानुसयान खया विरागा निरोधा चागा पणिनिम्सग्गा अनुपादा विमुत्तो ति वदामीति ’ । ‘ एव विमुत्तचित्तो पन भो
- 20 गोतम भित्तु कुहि उपपज्जतीति ’ । उपपज्जतीति खो वच्छ न उपेति ’ । ‘ तेन हि भो गोतम न उपपज्जतीति ’ । ‘ न उपप ज्जतीति खो वच्छ न उपेति ’ । ‘ तेन हि भो गोतम उपपज्जति च न च उपपज्जतीति ’ । ‘ उपपज्जति च न च उपपज्जतीति खो वच्छ न उपेति ’ । ‘ तेन हि भो गोतम नेव उपपज्जति न न
- 20 उपपज्जतीति ’ । ‘ नेव उपपज्जति न न उपपज्जतीति खो वच्छ न उपेति ’ । ‘ एव विमुत्तचित्तो पन भो गोतम भित्तु कुहि उप पज्जतीति इति पुट्ठो समानो —उपपज्जतीति खो वच्छ न उपेतीति वदोमि । एत्थाह भो गोतम अब्बाण आपाटि एत्थ मम्मोह

- मापादिं, या पि मे एसा भोतो गोतमस्स पुरिमेन कथासल्लापेन अहु
पसादमत्ता सा पि मे एतरहि अन्तरहिता ' ति । ' अल हि ते
वच्छ अज्जाणाय, अल सम्मोहाय । गम्भीरो हय वच्छ धम्मो
दुद्दसो दुरनुबोधो सन्तो पणीतो अतक्कावचरो निपुणो पण्डितवेढ
5 नियो, सो तथा दुज्जानो अज्जादिट्ठिकेन अज्जाखन्तिक्केन अज्जारु
चिकेन अज्जात्रयोगेन अज्जाथाचरियक्केन । तेन हि वच्छ त येवत्थ
पटिपुच्छिस्सामि, यथा ते खमेय्य तथा न व्याकरेय्यासि । त किं
मज्जासि वच्छ, सचे ते पुरतो अग्नि जलेय्य जानेय्यासि त्व—अय
मे पुरतो अग्नि जलतीति ' । ' सचे मे भो गोतम पुरतो अग्नि
10 जलेय्य जानेय्याह—अय मे पुरतो अग्नि जलतीति ' । ' सचे पन
त वच्छ एव पुच्छेय्य ' यो ते अय पुरतो अग्नि जलति अय
अग्नि किं पटिच्च जलतीति, एव पुट्ठो त्व वच्छ किं ति
व्याकरेय्यासीति ' । ' सचे म भो गोतम एव पुच्छेय्य एव पुट्ठो
अह भो गोतम एव व्याकरेय्य—यो मे अय पुरतो अग्नि जलति
15 अय अग्नि तिण्णट्ठुपादान पटिच्च जलतीति ' । ' सचे ते वच्छ
पुरतो सो अग्नि निब्बायेय्य जानेय्यासि त्व—अय मे पुरतो
अग्नि निब्बुतो ' ति । ' सचे मे भो गोतम पुरतो सो अग्नि
निब्बायेय्य जानेय्याह—अय मे पुरतो अग्नि निब्बुतो ' ति । ' सचे
पन त वच्छ एव पुच्छेय्य—यो ते अय पुरतो अग्नि निब्बुतो सो अग्नि
20 इतो कतम दिस गतो, पुरत्थिम वा पच्छिम वा उत्तर वा दक्खिण
वा ति, एव पुट्ठो त्व वच्छ किं ति व्याकरेय्यासीति ' । ' न
उपेति भो गोतम, य हि सो भो गोतम अग्नि तिण्णट्ठुपादान
पटिच्च अजालि, तस्स च परियादाना अज्जस्स च अनुपहारा
अनाहारो निब्बुतो तेव सख गच्छतीति ' । एव एव खो वच्छ
25 येन रूपेन तथागत पज्जापयमानो पज्जापेय्य त रूप तथागतस्स
पहीन उच्छिज्जमूल तालावत्पुनत अनभावकृत आयति अनुप्पादधम्म
रूपसखाविमुत्तो खो वच्छ तथागतो गम्भीरो अप्पमेय्यो दुप्परियो

- गार्हो सेय्यथा पि महासमुद्धो, उपपज्जतीति न उपेति, न उपपज्जतीति न उपेति, उपपज्जति च न च उपपज्जतीति न उपेति, नैव उपपज्जति न न उपपज्जतीति न उपेति । याय वेदनाय तथागतं पञ्जापयमानो पञ्जापेय्य सा वेदना तथागतस्स
- ५ पहीना... वेदनासंखाराविमुक्तो खो वच्छ तथागतो गम्भीरो....सेय्यथा पि महासमुद्धो, उपपज्जतीति न उपेति.... । या च सञ्जाय.... । येहि संखारेहि... । येन विञ्जाणेन....न उपेतीति । एवं वुत्ते वच्छगोत्तो परिब्बाजको भगवन्तं एतदवोच ' सेय्यथा पि भो गोतम गामस्स वा निगमस्स वा अविदूरे महा सालखस्सो, तस्स अनि
- १० चता साखापलासं पलुज्जेय्य, तचपपटिका पलुज्जेय्यं, फेगु पलुज्जेय्य, सो अपरेन समयेन अपगतसाखापलासो अपगततचपपटिको अपगतफेगुको सुद्धो अस्ससारे पतिट्ठितो, एवमेव इदं भोतो गोतमस्स पावचनं अपगतसाखापलासं. . सुद्धं सारे पतिठितं । अभिक्कन्तं भो गोतम, अभिक्कन्तं भो गोतम, सेय्यथा पि भो गोतम निक्कुज्जितं वा
- १५ उक्कुज्जेय्य, पटिच्छन्नं वा विवरेय्य, मूब्हस्स वा मगं आचिक्खेय्य, अन्धकारे वा तेलपज्जोत धारेय्य 'चक्खुमन्तो रूपानि दक्खिन्तीति' एवमेव भोता गोतमेन अनेकपरियायेन धम्मो पकासितो । एसाहं भवन्तं गोतमं सरणं गच्छामि धम्मञ्च भिक्खुसंघञ्च, उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणगतं " ति । अग्गि-वच्छ-
- २० गोत्त-सुत्तन्तं ।

४६ सम्मा दिट्ठि ८४

- सावत्थिय विहरति । अथ खो आयम्मा कच्चायनगोत्तो येन भगवा तेनुपसकमि, उपसकमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निर्मीडि । एरुमन्त निसिरो खो आयम्मा कच्चायनगोत्तो भगवन्त एतदवोच ‘ सम्मादिट्ठि सम्मादिट्ठिती मन्ते वुच्चति, वित्तावता नु खो मन्ते समादिट्ठि होतीति ’ । “ द्वय निम्सितो खो य कच्चायन लोको येमुय्येन—अत्यितञ्चैव नत्यितञ्च । लोकसमुदय खो कच्चायन यथाभूत सम्मप्पज्जाय पस्सतो य लोके नत्थिता सा न होति, लोकनिरोध खो कच्चायन यथाभूत सम्मप्पज्जाय पस्सतो या लोके अत्यिता सा न होति । उपायु
- 10 पादानाभिनिवेमनिबन्धो खो य कच्चायन लोको येमुय्येन—तच्चाय ‘ उपायुपादान चेतसो अधिष्ठानाभिनिवेमानुसय न उपेति न उपादियति नाधिष्ठति ‘अत्ता मे’ ति, दुक्खमेव उप्पज्जमान उप्पज्जति, दुक्खं निरुज्जमान निरुज्जतीति’ न कवति न विचिक्खिच्छति, अपरप्पच्चया खाणमेवम्स एत्थ होति, एत्तावता खो कच्चायन
- 15 सम्मादिट्ठि होती । ‘ सव्व अर्त्थीति ’ खो कच्चायन अयेमरो अन्तो, सव्व नत्थीति’ अयदुत्तियो अन्तो, एतेते कच्चायन उमो अन्ते अनुपगम्म मज्जेन तथागतो घम्म देसेति—अविज्जापच्चया सम्भारा सत्तारप्पच्चया विज्जाण पे एवमेनम्स केवलस्स दुक्खक्खन्धम्म समुदयो होति, अविज्जाय त्वेव असेसविरागानि
- 20 रोधा सत्तारनिरोधो, सत्तारनिरोधा विज्जाण निरोधो पे एवमेतम्स केवलस्स दुक्खक्खन्धम्म निरोधो होतीति ” ।

४७. पधानसुत्त ५९

तं [मं] पधान पहितत्तं नदिं नेरञ्जरं पति ।
 विपरक्कम्म ज्ञायन्तं योगक्खेमस्स पत्तिया ॥ १ ॥
 नमुची करुणं वाचं भासमानो उपागमि ।
 किस्सो त्वमसि दुब्बण्णो सन्तिके मरणन्तव ॥ २ ॥
 सहस्सभागे मरणं एकंसे तव जीवितं ।
 जीव भो जीवितं सेय्यो जीवं पुञ्ञानि काहसि ॥ ३ ॥
 चरतो च ते ब्रह्मचरियं अग्गिहुत्तञ्च जूहतो ।
 पहुतं चीयेते पुञ्ञं किं पधानेन काहसि ॥ ४ ॥
 दुग्गो मग्गो पधानाय दुक्करो दुरभिसम्भवो ।
 इमा गाथा भणं मारो अट्ठा बुद्धस्स सन्तिके ॥ ५ ॥
 तं तथा वादिनं मारं भगवा एतदब्रवि ।
 पमत्तबन्धु पापिम सेनत्थेन इधागतो ॥ ६ ॥
 अणुमत्तो पि पुञ्ञो न अत्थो मय्हं न विज्जति ।
 येसं च अत्थो पुञ्ञानं ते मारो वत्तुमरहति ॥ ७ ॥
 अत्थि सद्धा ततो विरियं पञ्ञा च मम विज्जति ।
 एवं मं पहितत्तामपि किं जीवमनुपुच्छसि ॥ ८ ॥
 नदीनमपि सोतानि अय वातो विसोसये ।
 किञ्च मे पहितत्तस्स लोहितं नूपमुत्सये ॥ ९ ॥
 लोहिते सुत्तमानम्हि पित्तं सेम्हञ्च सुत्तति ।
 मंसेसु खीयमानेसु भिय्योचित्तं पसीदति ।
 भिय्यो सति च पञ्ञा च समाधि मम तिष्ठति ॥ १० ॥
 तस्स मेवं विहरतो पत्तस्सुत्तमवेदनं ।
 कामे नापेक्खते चित्तं पत्त सत्तास्स सुद्धतं ॥ ११ ॥
 कामा ते पठमा सेना दुत्तिया अरति वुच्चति ।
 तत्तिया खुप्पिपासा ते चवुत्थी तण्हा पवुच्चति ॥ १२ ॥

पञ्चमी धीममिद्वन्ते छद्वा भीरु पवुच्चति ।
 सत्तमी विचिकिच्छा ते मक्खो यम्भो ते अठमो ॥ १३ ॥
 लामो सिलोको सक्कारो मिच्छालद्धो च यो यसो ।
 यो चत्तानं समुक्कंसे परे च अवजानति ॥ १४ ॥
 एसा नमुचि ते सेना कण्हत्साभिप्पहारिणी ।
 न नं असुरो जिनाति जेत्वा च लभते सुखं ॥ १५ ॥
 एस मुञ्जं परिहरे धिरत्यु इध जीवितं ।
 सङ्गामे मे मतं सेय्यो यश्चे जीवे परानितो ॥ १६ ॥
 पगाब्हा एत्थ [न] दिस्संति एके समणब्राह्मणा ।
 तच्च मग्गं न जानन्ति येन गच्छन्ति सुब्बता ॥ १७ ॥
 समन्ता धजिनं दिस्वा युत्तं मारं सवाहनं ।
 युद्धाय पच्चुमाच्छामि मा मे ठाना अचावधि ॥ १८ ॥
 यं ते तं न-प्पसहति सेनं लोको सदेवको ।
 तं ते पज्जाय भज्जामि आमं पत्तं व अम्हना ॥ १९ ॥
 वसिं करित्वा संकप्पं सतिच्च सुप्पतिट्ठितं ।
 रट्ठा रट्ठं विचरिस्सं सावके विनयं पुयु ॥ २० ॥
 ते अप्पमत्ता पहितत्ता मम सासनकारका ।
 अकामस्स ते गमिस्सन्ति यत्थ गन्त्वा न सोचरे ॥ २१ ॥
 सत्त वस्सानि भगवन्तं अनुबन्धि पदा पदं ।
 ओतारं नाधिगच्छिस्सं सम्बुद्धस्स सतीमतो ॥ २२ ॥
 मेदवण्णं व पासाणं वायसो अनुपरियगा ।
 अपेत्य मुट्ठं बिन्देम अपि अस्सादना सिया ॥ २३ ॥
 अलद्धा तत्थ अस्सादं वायसेत्तो अपक्कमि ।
 काको व सेलं आसज्ज निब्बिज्जापेम गोतमं ॥ २४ ॥
 तस्स सोकपरेतस्स वीणा कच्छा अभस्सथ ।
 ततो सो दुम्मनो यक्खो तत्थेवन्तरघायया ति ॥ २५ ॥

४८. धनियसुत्त ६०

धनियो गोपो—

पक्कोदनो दुद्धखीरो हमस्मि, अनुतीरे महिया समानवासो ।
छन्ना कुटि आहितो गिनि, अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥ १ ॥

भगवा—

अक्कोधनो विगताखिलो हमस्मि, अनुतीरे महियेकरत्तिवासो ।
विवट्टा कुटि निब्बुतो गिनि, अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥ २ ॥

धनियो गोपो—

अन्धकमकसा न विज्जेरे, कच्छे रुद्धतिणे चरन्ति गावो ।
बुद्धिम्पि सहेय्युं आगतं, अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥ ३ ॥

भगवा—

बद्धा हि भिसी सुसंखता, तिण्णो पारगतो विनेय्य ओघं ।
अत्थो भसिया न विज्जति, अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥ ४ ॥

धनियो गोपो—

गोपी मम अस्सवा अलोला दीधरत्तं संवासिया मनापा ।
तस्सा न सुणामि किञ्चि पापं, अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥ ५ ॥

भगवा—

चित्तं मम अस्सवं विमुत्तं, दीधरत्तं परिभावितं सुदन्तं ।
पापम्पन मे न विज्जति, अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥ ६ ॥

धनियो गोपो—

अत्तेवेतनभतो हमस्मि, पुत्ता च मे समानिया अरोगा ।
तेसं मे सुणामि किञ्चि पापं, अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥ ७ ॥

भगवा—

नाहं भत्तकोस्मि कस्सचि, निब्बिद्धेन चरामि सच्चलोके ।
अत्थो भतिया न विज्जति, अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥ ८ ॥

धनियो गोपो—

अत्थि वसा अत्थि धेनुपा गोघराणियो पवेनियो पि अत्थि ।
उत्तमो पि गवम्पती च अत्थि, अथ चे पत्थयसी पवम्स देव ॥९॥

भगवा—

नत्थि वसा नत्थि धेनुपा गोघराणियो पवेनियो पि नत्थि ।
उत्तमो पि गवम्पती च नत्थि, अथ चे पत्थयसी पवम्स देव ॥१०॥

धनियो गोपो—

खीला निखाता असम्पवेवी, दामा मुज्जमया नवा सुसम्भाना ।
न हि सक्खिन्नि धेनुपापि छेत्तु, अथ चे पत्थयसी पवम्स देव

भगवा—

[॥११॥

उत्तमेरिव छेत्व बन्धनानि, नागो पूतिलतं व दालयित्वा ।
नाहं पुन उपेम्सं गवममेय्यं, अथ चे पत्थयसी पवम्स देव ॥१२॥
निन्नच्च थलच्च पूरयंतो, महामेयो पावम्सि तावदेव ।
सुत्वा देवम्स वम्सतो इममत्थं धनियो अमासथ ॥ १३ ॥
' लभा वन नो अनप्पका ये मयं भगवन्तं अद्दसाम ।
सरणं तं उपेम चक्खुम सत्था नो होहि तुवं महामुनि ॥१४॥
गोपी च अहञ्च अस्सवा ब्रह्मचारियं सुगते चरामसे ।
जातिमरणम्स पारगा, दुक्खम्सन्तकरा भवामसे ॥ १५ ॥

मारो पापिमा—

नन्दति पुत्तेहि पुत्तिमा, गोमिको गोहि तत्थेव नन्दति ।
उपवी हि नरम्स नन्दना, न हि सो नन्दति यो निरुपवीति ॥१६॥

भगवा—

सोचति पुत्तेहि पुत्तिमा, गोमिको गोहि तथेव सोचति ।
उपवी हि, नरम्स सोचना, न हि सो सोचति यो निरुपवीति ॥१७॥

७ ३. ६

४९, धम्मपद

यथापि भमरो पुष्पं वण्णगन्धं अहेठयं ।

पलेति रसमादाय एवं गामे मुनी चरे ॥ (४९)

न तेन भिक्षु भवति यावता भिक्खते परे ।

वित्सं धम्मं समादाय भिक्षु होति न तावता ॥ (२९६)

यो ध पुब्बञ्च पापञ्च बाहेत्वा ब्रह्मचरियवा ।

संखाय लोके चरति स वे भिक्खू ति वुच्चति ॥ (२९७)

न जटाहि न गोत्तेन न जच्चा होति ब्राह्मणो ।

यम्हि सच्चञ्च धम्मो च सो सुची सो च ब्राह्मणो ॥ (३९३)

किन्ते जटाहि दुग्धेध किन्ते अजिनसाटिया ।

अब्भन्तरन्ते गहनं बाहिरं परिमज्जसि ॥ (३९४)

पंसुकूलधरं जन्तुं किसं धमानिसन्धतं ।

एकं वनस्मिं शायन्तं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ (३९५)

एकं धम्मं अतीतस्स मुसावादिस्स जन्तुनो ।

वितिण्णपरलोकस्स नत्थि पापं अकारियं ॥ (१७६)

सुदस्सं वज्जमज्जेसं अत्तनो पन दुद्दसं ।

परेसं हि सो वज्जानि ओपुनाति यथा भुसं ।

अत्तनो पन छादेति कल्लिं व कित्वा सठो ॥ (२९२)

अयसा व मलं समुद्धितं तदुद्धाय तमेव खादति ।

एवं अतिधोनचारिनं सककम्मानि नयन्ति दुग्गतिं ॥ (२४०)

न हि पापं कतं कम्मं सज्जु खीरं व मुच्चति ।

दहनं वारं अन्वेति भस्माच्छन्नो व पावको ॥ (७१)

न हि वेरेन वेरानि सम्मन्तिध कुदाचनं ।

अयेरेन च सम्मन्ति, एस धम्मो सनन्तनो ॥ (५)

मा पियेहि समागाञ्छि अप्पियेहि कुट्टाचन ।
 पियानदस्सन दुक्ख अप्पियानच्च दम्सन ॥ (२१०)
 उदक हि नयन्ति नेत्तिका, उमुकारा नमयन्ति तेजन ।
 दारु नमयन्ति तच्छया, अत्तान दमयन्ति पण्डिता ॥ (८०)
 सेलो यथा एकघनो वातेन न समीरति ।
 एव निन्दापमसासु न समिज्जन्ति पण्डिता ॥ (८१)
 यथा अगार सुच्छन्न वुट्ठि न समतिविज्जाति ।
 एव सुभावित चित्त रागो न समतिविज्जाति ॥ (१४)
 यो वे उप्पतित कोध रथ भन्त व धारये ।
 तमह सारपिं घृमि रस्मिग्गाहोतरो जनो ॥ (२२२)
 सेय्यो अयोगुल्लो भुत्तो तत्तो अग्गिसिखूपमो ।
 यञ्चे भुज्जेय्य दुम्सीलो रट्ठापिण्ड असञ्जतो ॥ (३०८)
 यो सहस्स सहम्सेन सङ्गामे मानुसे जिने ।
 एकञ्च जेय्यमत्तान स वे सङ्गामनुत्तमो ॥ (१०३)
 अचिर वतथ कायो पठविं अधिसेम्सति ।
 छुद्धो अपेतविञ्जाणो निरत्थ व कलिङ्कर ॥ (४१)
 परिजिण्ण इद रूप रोगनिद पमङ्गुण ।
 भिज्जाति पूतिसन्देहो मरणन्त हि जीवित ॥ (१४८)
 दीघा जागरतो रत्ती दीघ सन्तम्स योजन ।
 दीपो बालान ससारो सद्धम्म अविजानत ॥ (६०)
 सल्ले सखारा अनिच्चा ति यदा पञ्जाय पस्मति ।
 अथ निव्विन्दती दुक्खे एस मग्गो विमुद्धिया ॥ (२७७)
 सल्ले सखारा दुक्खा ति यदा पञ्जाय पस्मति ।
 अथ निव्विन्दती दुक्खे एस मग्गो विमुद्धिया ॥ (२७८)
 सल्ले धम्मा अनत्ता ति यदा पञ्जाय पस्मति ।
 अथ निव्विन्दती दुक्खे एस मग्गो विमुद्धिया ॥ (२७९)

यो च बुद्धञ्च धम्मञ्च संवञ्च सरणं गतो ।
 चत्तारि अरियसच्चानि सम्मपञ्जाय पत्तति ॥ (१२०)
 दुक्खं दुक्खसमुप्पादं दुक्खस्स च अतिक्रमं ।
 आरियच्चद्वङ्गिकं ममां दुक्खूपसमगामिनं ॥ (१२१)
 एतं खो सरणं खेमं एतं सरणमुत्तमं ।
 एतं मरणमागम्य सव्वदुक्खा पगुच्चति ॥ (१२२)
 दिवा तपति आदिच्चो रत्तिं आभाति चन्दिमा ।
 सन्नद्धो खत्तियो तपति ज्ञायी तपति ब्राह्मणो ।
 अथ सव्वमहोरत्तिं बुद्धो तपति तेजसा ॥ (१२७)
 इध नन्दति पेच्च नन्दति कतपुञ्जो उभयत्थ नन्दति ।
 ' पुञ्जं मे कतं ' ति नन्दति भिय्यो नन्दति सुमार्तिं गते ।

५०. मालुङ्कयापुत्त गाथा ६२

मनुजस्स पमत्तचारिनो तण्हा वड्ढति मालुवा विय ।
 सो पलवती हुराहुरं फलमिच्छं व वनस्मि वानरो ॥ १ ॥
 यं एसा सहति जम्मी तण्हा लोके विसत्तिना ।
 सोऽरा तम्स पवड्ढन्ति अभिवड्ढं व वीरणं ॥ २ ॥
 यो चेत्तं सहती जाम्मि तण्हं लोके दुरच्चयं ।
 सोऽरा तण्हा पपतन्ति उदधिन्दु व पोक्खरा ॥ ३ ॥
 तं वो वदामि भद्दं वो यावन्तेत्थ समागता ।
 तण्हाय मूलं खणाय उत्तीरत्थो व वीरणं ।
 मा वो नळं व मोतो व मारो भञ्जि पुनप्पुनं ॥ ४ ॥
 करोय बुद्धवचनं खणो वे मा उपच्छगा ।
 खणातीना हि सोचान्ति निरयम्हि समाप्पिता ॥ ५ ॥

पमादो रजो सञ्चद्रा पमादानुपतितो रजो ।
अप्पमादेन विज्जाय अब्बेह सल्लमत्तनो ति ॥ ६ ॥

५१. महापजापतीगोतमीगाथा ६२

बुद्धवीर नमोत्पत्थु सञ्चसत्तानमुत्तम ।
यो मं दुक्खा पमोचोसि अञ्जच्च बहुक्क जन ॥ १ ॥
सञ्चदुक्ख परिञ्जात हेतुतण्हा विसोसिता ।
अरियद्वाङ्गिको मग्गो निरोधो फुसितो मया ॥ २ ॥
माता पुत्तो पिता भाता अय्यिका च पुरे अहु ।
यथामुच्च अजानन्ती ससरी ह अनिञ्चित ॥ ३ ॥
दिट्ठो हि मे सो भग्वा अन्तिमोय समुत्सयो ।
विकर्खीणो जाति ससारो नत्थि दानि पुनब्भवो ॥ ४ ॥
आरद्धविरिये पहितते निच्च दब्बपरक्कमे ।
सम्मो सावके पम्म एसा बुद्धान वन्दना ॥ ५ ॥
बहून् वत अत्थाय माया जन्मि गोतम ।
व्याधिमरणतुतान दुक्खक्खन्ध व्यपानुट्ठि ॥ ६ ॥

५२ कपिराजचारियं ६४

यदा अह कपि आसि नदीकूले दरीसये ।
पीडितो सुमुमारेण गमन न लभामि ह ॥ १ ॥

यम्होकासे अहं ठत्वा ओरपारं पतामहं ।
 तत्थच्छि सत्थुवघको कुम्भीलो रुद्धस्सनो ॥ २ ॥
 सो मं अससि ' एहीति ' अहं ' एमीति ' तं वदि ।
 तस्स मत्थकमक्कम्म परकूले पतिट्ठहिं ॥ ३ ॥
 न तस्स आलिकं भाणितं यथा वाचा अकासहं ।
 सच्चैन मे समो नात्थि एसा मे सच्चपारमीति ॥ ४ ॥

५३. महाकस्सपस्स संगीति ६५

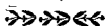

सत्तेव सतसहस्सानि भिक्खुसंघा समागता ।
 अरहा स्त्रीणासवा सुद्धा सब्बे गुणमातं गता ॥ १ ॥
 ते सब्बे विविनित्वान उच्चिनित्वा वरं वरं ।
 पच्चसतानं थेरानं अकंसु संवसम्मतं ॥ २ ॥
 धुतवादानं अमो सो कस्सपो जिनसासने ।
 बहुम्मुतानं आनन्दो विनये उपालिपण्डितो ॥ ३ ॥
 दिव्वचक्खुभिहि अनुरुद्धो वड्डीसो पटिभानवा ।
 [पुण्णो च धम्मकथिकानं विचित्रकथी कुमारकस्सपो] ॥ ४ ॥
 विभज्जनम्हि कच्चानो कोट्टितो पटिसम्भिदा ।
 अञ्जे पत्थि महाथेरा अग्गानिक्खित्तरा बहू ॥ ५ ॥
 तेहि चन्नेहि थेरोहि कत्ताकिञ्चेहि सावुहि ।
 पच्चसतेहि थेरोहि धम्मविनयसंगहो ।
 थेरोहि कतमंगहो थेरवाटो ति वुच्चति ॥ ६ ॥
 उपाल्लिं विनयं पुच्छित्वा धम्ममानन्दसन्ध्यं ।
 अरंमु धम्मसंगहं विनयघापि भिक्खवो ॥ ७ ॥

महाकस्तपसेरो च अनुरुद्धो महागणी ।
 उपालियेरो सतिमा आनन्दो च बहुम्सुतो ॥ ८ ॥
 अब्जे बहु-अभिज्जाता सावका सत्युवाणिता ।
 पत्तपटिसम्मिदा धीरा छळाभिज्जा महिद्धिका ।
 समाविज्जानमनुचिण्णा सद्धम्मे पारमीगता ॥ ९ ॥
 सव्वे पच्चसता थेरा नवङ्गं जिनसासनं ।
 उगहेत्थान धारेसु बुद्धसेट्ठस्स सान्तिके ॥ १० ॥
 भगवतो सम्मुत्ता मुत्ता पटिगहेत्वा च सम्मुत्ता ।
 धम्मञ्च विनयञ्चापि केवलं बुद्धदेसितं ॥ ११ ॥
 धम्मधरा विनयधरा सव्वे पि आगतागमा ।
 असंहीरा असंकुप्पा सत्युकप्पा सदा गरू ॥ १२ ॥
 [अगासन्तिके गहेत्वा-अगधम्मा तथागता--]
 अगानिक्खित्तका थेरा अगं अकंसु संगहं ।
 सव्वो पि सो थेरवादो अम्मावादो ति बुच्चति ॥ १३ ॥
 सत्तपण्णगुहे रम्मे थेरा पच्चसता गणी ।
 निसिन्ना पविभज्जिसु नवङ्गं सत्युसासनं ॥ १४ ॥
 [सुत्तं गेय्यं वेय्याकरणं गायुदानितिवुत्तकं ।
 जातकम्भुतवेदलं नवङ्गं सत्युसासनं] ॥ १५ ॥
 पविभज्ज इमं थेरा सद्धम्मं अविनासनं ।
 वगपज्जासकत्ताम संयुत्तं च निपातकं ।
 आगमापिटकं नाम अकंसु सुत्तसम्मत्तं ॥ १६ ॥
 याव तिट्ठन्ति सद्धम्मा संगहं न विनम्सति ।
 तावता सासनद्धान चिरं तिट्ठति सत्युनो ॥ १७ ॥
 [कत्वा धम्मञ्च विनयं संगहं सासनारहं ।
 संकामि अचला भूमि दब्बा अप्पटिवत्तिया] ॥ १८ ॥
 यो कोवि समणो चापि ब्राह्मणो च बहुम्सुतो ।
 परप्पवादकुसलो वालवेधी समागतो ।
 न सक्को प्राटिवत्तेतुं सिनेरु व सुप्पतिट्ठितो ॥ १९ ॥

देवो मारो वा ब्रह्मा च ये केचि पठविठिता ।
 न पस्सन्ति अणुमत्तं किञ्चि दुब्भासितं पदं ॥ २० ॥
 एवं सब्बङ्गसम्पन्नं धम्मविनयसंगहं ।
 सुविभत्तं सुपटिच्छन्नं सत्थु सब्बञ्जुताय च ॥ २१ ॥
 महाकस्सपपामोक्त्वा थेरा पञ्चसता च ते ।
 नत्वा जनस्स सन्देहं अकंसु धम्मसंगहं ॥ २२ ॥

५४. सिंहलविजयो ६६

सब्बलोकाहितं कत्वा पत्वा सान्तिं खणं परं ।
 सदिग्घिज्झान-मज्झस्सि, निपज्जे अफेत्तापक्के ॥ १ ॥
 देवतासान्निपातमिह महन्तमिह महामुनि ।
 सक्कं तत्र समीपहं अवोच वदनं वरं ॥ २ ॥
 “ विजयो लाळविसयो सिंहवाहुनरिन्दजो ।
 एको लङ्कमनुप्पत्तो सत्तामच्चसतानुगो ॥ ३ ॥
 पतिट्ठिस्सति देविन्द लङ्कायं ममं सासनं ।
 तस्मा सपरिवारन्तं रक्ख लङ्काञ्च साधुकं ” ॥ ४ ॥
 तथागतस्स देविन्दो वचो सुत्वा विसारदो ।
 देवस्सुप्पलवण्णस्स लङ्कारक्खं समप्पायि ॥ ५ ॥
 सक्केन वुत्तमत्तो सो लङ्कमागम्भ सज्जुकं ।
 परिव्वानजकवेसेन रुक्खमूलमुपाविसि ॥ ६ ॥
 विजयप्पमुत्त्वा सब्बे तं उपेच्च अपुच्छिस्सुं ।
 ‘ अयं भो को नु दीपो ’ ति; ‘ लङ्कादीपो ’ ति अनुवि ॥ ७ ॥
 ‘ न सन्ति मनुजा एत्थ न च हेस्सति वो भयं ’ ।
 इति वत्वा कुण्डिकायं ते जलेन निसिञ्चिय ॥ ८ ॥
 सुत्तच्च तेसं हत्थेसु लभोत्वा नभसागमा ।
 दस्सेसि सोणिरूपेन परिचारिक-यक्खिनी ॥ ९ ॥

एको तं वारियन्तो पि राजपुत्तेन अन्वगा ।
 ' गामहि विज्जमानहि भवन्ति सुनत्ता ' इति ॥ १० ॥
 तस्सा च सामिनी तत्थ कुवेणी नाम यक्खिनी ।
 निर्सादि रुक्खमूलहि कन्तन्ती तापसी विय ॥ ११ ॥
 दिस्वान सो पोक्खराणि निसिन्नं तच्च तापसिं ।
 तत्थ नहात्वा पिवित्वा चादाय च मुञ्चालयो ॥ १२ ॥
 वारिच्च पोक्खरे हेव मा बुढासि तमच्चुवि ।
 ' भक्खो सि मम, तिढा ' ति आब्बहाच्चदो वसो नरो ॥ १३ ॥
 परित्तमुत्ततेनेन भक्खेतुं सा न सक्कुणि ।
 याचियन्तो पि तं सुत्तं नादा यक्खिनिया नरो ॥ १४ ॥
 तं गहेत्वा मुरुद्धायं रुदन्तं यक्खिनी खिपि ।
 एवं एवेकसो तत्थ खिपि सत्तसत्तानि पि ॥ १५ ॥
 अनायन्तेसु सब्बेसु विजयो भयसङ्कितो ।
 नद्धपञ्चायुवो गन्त्वा दिस्वा पोक्खराणि सुभं ॥ १६ ॥
 अपास्सि मुत्तिण्णपदं हसन्तिञ्चैव तापसिं ।
 ' इमाय खलु भच्चा मे गहीता नू ' ति चिन्तिय ॥ १७ ॥
 ' किं न पस्सासि भच्चे मे भाति त्वं ' इति आह तं ।
 ' किं राजपुत्त भच्चेहि, पिव महाया ' त्याह सा ॥ १८ ॥
 ' यक्खिनी ताव जानाति मम जातं ' ति निच्छिनो ।
 सीयं सनामं सावेत्वा घनुं सन्वायुपागतो ॥ १९ ॥
 यक्खि आदाय गावाय नाराच-वल्लेन मो ।
 वामहत्थेन कैसेसु गहित्वा दक्खिणेन तु ॥ २० ॥
 उक्खिपित्वा अस्सि आह ' भच्चे मे देहि दासि, तं ।
 मारेयीति ' भयद्वा सा जीवितं याचि यक्खिनी ॥ २१ ॥
 ' जीवितं देहि सामि रज्जं दस्सामि ते अहं ।
 करिस्सामित्थिकिच्चञ्च अज्झं किञ्च यथिच्छित्तं ' ॥ २२ ॥
 अदूमत्थाय सपथं मो तं यक्खिं अकारयि ।
 ' आनेहि भच्चे सीयं ' नि वुत्तमत्ता व सा नायि ॥ २३ ॥

' इमे छाता ! ति वुत्ता सा तण्डुलोदि विनिहिंसि ।
 भक्खितानं वाणिज्जानं नावट्टं विविधं बहुं ॥ २४ ॥
 भच्चा ते साधयित्वान भत्तानि व्यञ्जनानि च ।
 राजपुत्तं भोजयित्वा सब्बे चापि अभुज्जिसुं ॥ २५ ॥
 दापित विजयेनगं यक्खी भुज्जिय पाणिता ।
 सोलसवास्सिकं रूपं मापयित्वा मनोहरं ॥ २६ ॥
 राजपुत्तं उपागच्छि सब्बाभरणभूसिता ।
 मापेसि रुक्खमूलस्मिं सयनञ्च महारहं ॥ २७ ॥
 साणिया सुपरिक्खितं वितानसमलंकतं ।
 तं दिस्वा राजतनयो पेक्खं अत्थमनागतं ॥ २८ ॥
 कत्वान ताय संवासं निपज्जि सयने सुखं ।
 साणिं परिक्खिपित्वान सब्बे भच्चा निपज्जिसुं ॥ २९ ॥
 रत्तं तुरियसद्वच्च सुत्वा गीतरवच्च सो ।
 अपुच्छि सहसेमानं ' किं सदो ' इति यक्खिनिं ॥ ३० ॥
 ' रज्जञ्च सामिनो देय्यं सब्बे यक्खा च घातिया ।
 मनुस्सावासकारणा यक्खा मं घातेस्सन्ति हि ' ॥ ३१ ॥
 इति चिन्तिय यक्खी सा अघ्रुवि राजनन्दनं ।
 ' सिरीसवत्थुनामेन सामि यक्खपुरं इदं ॥ ३२ ॥
 तत्थ जेह्मस्स यक्खस्स लङ्कानगरवासिनी ।
 कुमारिका इधानीता, तस्सा माता च आगता ॥ ३३ ॥
 आवाहमङ्गले तत्थ इधापि उस्सवो महा ।
 वत्तते तत्थ सदोयं महा हेस्स समागमो ॥ ३४ ॥
 अज्जेव यक्खे घातेहि, न हि सक्का इतोपरं ' ।
 सा आहा ' दिस्समाने ते घातेस्सामि कथं अहं ' ॥ ३५ ॥
 ' तत्थ सदं करिस्सामि तेन सदेन घातय ।
 आवुधं मानुभावेन तेसं काये पतिस्सति ' ॥ ३६ ॥
 तस्सा सुत्वा तथा कत्वा सब्बयक्खे अघातयि ।
 सयम्पि विजयो लद्धा यक्खराज-पसाधनं ॥ ३७ ॥

पमाधनेहि सेमेहि तं तं मच्चं पमाधयि ।
 कातिपाहं वमित्वेत्य तम्बपण्णिं उपागमि ॥ ३८ ॥
 मापायित्वा तम्बपण्णिनगरं विजयो तर्हि ।
 वमि यक्खिन्निया सद्धिं अमच्चपरिवारितो ॥ ३९ ॥
 नागाय भूमिमोतिण्णा विजयप्पमुत्ता तदा ।
 किलन्ता पाणिना भूमिमालम्बिय निसीदिमुं ॥ ४० ॥
 तम्बभूमिरजोफुट्ठा तम्बपण्णी यतो अहू ।
 सो देमो चैव दीपो च तम्बपण्णी तनो अहु ॥ ४१ ॥
 मीहबाहु नरिन्दो सो सीहमादिण्णवा इति ।
 मीहलो तेन सम्बन्धा एते मल्ले पि मीहला ॥ ४२ ॥

५५. बुद्धघोस ५९

बोधिमण्डममीपम्हि जातो ब्राह्मणमाणवा ।
 विज्झामिप्पकल्लवेदी तीमु वेदेमु पारगो ॥ १ ॥
 सम्माविज्झातममयो मच्चवादाविमारदो ।
 वादत्थी मच्चद्वीपम्ही आहिण्डन्नो पवादिनो । २ ॥
 विहारमेकं आगम्म रत्तिं पातञ्जरी-मनं ।
 परिवत्तेति मग्गुण्णपदं मुपरिमण्डनं ॥ ३ ॥
 तत्थेसो रेवनो नाम महापरो विजानिय ।
 महापन्नो अयं मत्तो दमेतुं वट्ठतानि सो ॥ ४ ॥
 को नु गद्वमरावेन सिक्खन्नो नि अग्रुवि ।
 गद्वमानं रवे अत्थं किं नानामीति आह तं ॥ ५ ॥
 अहं जाने ति वुत्तो मो ओतारेमि सरुं मनं ।
 वुत्तं वुत्तं पियावामि विगेवम्पि च दम्मयि ॥ ६ ॥

तेन हि त्वं सकं वादमोतारेहि च चोदितो ।
 पालिमाहाभिधम्मस्स अत्यमस्स न सोधिगा ॥ ७ ॥
 आह कस्सेसो मन्तो ति बुद्धमन्तो ति सोब्रुवि ।
 देहि मे तन्ति वुत्ते हिं गण्ह पव्वज्ज तं इति ॥ ८ ॥
 मन्तत्थी पव्वजित्वा सो उग्गणिह पिटकत्तयं ।
 एकायनो अय मग्गो इति पच्छा तमग्गहि ॥ ९ ॥
 बुद्धस्स विय गम्भीरघोसत्ता न वियाकरुं ।
 बुद्धघोसो ति सो सोभि बुद्धो विय महीतले ॥ १० ॥
 तत्थ जाणोदयं नाम कत्वा पकरण तदा ।
 घम्मसङ्गणियाकासि कण्ड सो अत्थसालिनि ॥ ११ ॥
 परितट्ठकथञ्चेव कातु आरभि बुद्धिमा ।
 तं दिम्वा रेवतो थेरो इदं वचनमब्रुवि ॥ १२ ॥
 पालिमत्तमिधानीत नत्थि अट्ठकथा इध ।
 तथाचरियवादा च भिन्नरूपा न विज्जेरे ॥ १३ ॥
 सीहलट्ठकथा सुद्धा महिन्देन मतीमता ।
 सङ्गीतित्तयमारूव्ह सम्मासम्बुद्धदेसित ॥ १४ ॥
 सारिपुत्तादिगीतञ्च कथामग्गं समेक्खिय ।
 कता सीहलभासाय सीहलेसु पवत्तति ॥ १५ ॥
 तं तत्थ गन्त्वा सुत्वा त्वं मागधान निरुत्तिया ।
 परिवत्तेहि सा होति सब्बलोकहितावहा ॥ १६ ॥
 एवं वुत्तो पसन्नो सो निक्खमित्वा ततो इमं ।
 दीपमागा इमस्सेव रज्जो काले महामति ॥ १७ ॥
 महाविहार सम्पत्तो विहार सब्बसाधुन ।
 महापद्दानघरं गन्त्वा सघपालम्स सन्तिका ॥ १८ ॥
 सीहलट्ठकथं सुत्वा थेरवादञ्च सब्बसो ।
 धम्मस्सामिम्स एसो व अधिप्पायो ति निच्छिय ॥ १९ ॥
 तत्थ 'संघं' समामेत्वा 'कातुमट्ठकथं' मम ।
 पोत्थके देथ सब्बे ति आह, वीमासितुं स तं ॥ २० ॥

संवो गाथाद्वयं तस्स दासि सामत्थियं तव ।
 एत्थ दम्मेहि तं दिस्वा सब्बे देमाति पोत्थके ॥ २१ ॥
 पिट्ठकत्तयमेत्थेव सद्धिमट्ठकथाय सो ।
 विसुद्धिमग्गं नामाका संगहेत्वा समामतो ॥ २२ ॥
 ततो संघं समूहेत्वा सम्बुद्धमतकोविदं ।
 महाबोधिससीपम्हि सो तं वाचेतुं आरभि ॥ २३ ॥
 देवता तस्स नेपुञ्चं पकासेतुं महाने
 छादेसुं पोत्थकं सो पि द्वत्तिकत्तलुम्पि तं अका ॥ २४ ॥
 वाचेतुं ततिये वारे पोत्थके समुदाहटे ।
 पोत्थकद्वयमञ्जम्पि मण्टपेसुं तहिं मरु ॥ २५ ॥
 वाचयिमु तदा भिक्खू पोत्थकत्तयमेकतो ।
 गन्थतो अत्थतो वापि पुब्बापरवमेन वा ॥ २६ ॥
 थेरवादेहि पालिहि पादेहि व्यञ्जनेहि च ।
 अञ्जायत्तमहु नेव पोत्थकेसु पि तीसु पि ॥ २७ ॥
 अथ उग्यामायि संवो तुट्ठहट्ठो विमेमतो ।
 निम्संसयं स मेत्तेय्यो इति वत्ता पुनप्पुनं ॥ २८ ॥
 सद्धिमट्ठकथायादा पोत्थके पिट्ठकत्तये ।
 गन्थाकरे वमन्तो सो विहारे दूरमङ्करे ॥ २९ ॥
 परिवत्तेसि सब्बा पि सीहलट्ठकया तदा ।
 मब्बेमं मूलभामाय मागधाय निरुत्तिया ॥ ३० ॥
 सत्तानं मब्बभामानं मा अहोमि हितावहा ।
 थेरियाचारिया सब्बे पालिं विय तमग्गहुं ॥ ३१ ॥
 अथ कत्तव्वाकिच्चेसु गतेसु परिनिट्ठिनिं ।
 वन्दितुं सो महाबोधिं जम्बुदीपपुषागमि ॥ ३२ ॥
 ॥ सिद्धिरम्बु शुभमम्बु ॥

સૂ ચ ના

સંક્ષિપ્ત પાલિ વ્યાકરણ અને શબ્દ કોષ
જુદા પુસ્તક રૂપે છપાય છે.